

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Barbara Baš

Mentorica: red. prof. dr. Zinka Kolarič

***VLOGA MLADINSKIH ORGANIZACIJ
PRI SPODBUJANJU STRPNOSTI***

Študija primera: Društvo Mozaik in njegovi projekti

Diplomsko delo

Ljubljana, 2004

Kako krasno je, da nikomur ni treba odlašati niti za trenutek, če želi izboljšati svet.

(Ana Frank)

KAZALO

KAZALO	3
UVOD	5
I. Teoretski del	11
<i>1. OPREDELITEV OSNOVNIH KONCEPTOV TOLERANCE OZ. STRPNOSTI DO DRUGAČNOSTI</i>	12
<i>2. MLADI V DRUŽBI MOŽNOSTI, NEGOTOVOSTI IN TVEGANJ</i>	14
2.1. Opredelitev pojmov mladost/mladina	14
2.2. Transformacija mladosti v postmoderne družbi tveganj.....	16
2.3. Družbene spremembe - izvor novih tveganj in negotovosti.....	16
2.4. Položaj mladih v „družbah v prehodu“	18
2.5. Mladi in (ne)strpnost	20
<i>3. ZNANJE - KLJUČ DO STRPNOSTI</i>	21
3.1. Izobraževanje za razvoj	21
3.2. Pomen neformalnega izobraževanja na prehodu v tretje tisočletje	23
3.2.1. Odsotnost jasne definicije	23
3.2.2. Znanja, ki jih ponuja neformalno učenje.....	25
3.3. Značilnosti neformalnega izobraževanja mladih v mladinskih organizacijah	26
<i>4. MLADINSKE NEPROFITNO-VOLONTERSKE ORGANIZACIJE KOT VRSTA NVO</i>	27
4.1. Pojemovne opredelitve in splošne značilnosti neprofitno-volonterskih organizacij.....	27
4.1.1. Problem poimenovanja.....	27
4.1.2. Prednosti in pomankljivosti neprofitno-volonterskih organizacij.....	29
4.1.3. Položaj in vloga NVO v različnih sistemih blaginje.....	30
4.1.4. Definicije, tipologija in klasificiranje neprofitnih organizacij	32
4.2. Neprofitno-volonterske organizacije v slovenskem sistemu blaginje.....	37
4.2.1. Vrste NVO in pravni okviri njihovega delovanja v Sloveniji	38
4.2.2. Splošne značilnosti slovenskega neprofitno-volonterskega sektorja.....	41
4.2.3. Odnosi med vlado/državo in NVO v Sloveniji	45
4.3. Mladinske organizacije v Sloveniji	47
4.3.1. Opredelitev in splošne značilnosti mladinskih organizacij	47
4.3.2. Pregled razvoja mladinskih organizacij v Sloveniji.....	49

5. NEFORMALNO IZOBRAŽEVANJE V MLADINSKIH ORGANIZACIJAH V SLOVENIJI.....	53
6. PROSTOVOLJNO DELO KOT POMEMBNA OBLIKA NEFORMALNEGA IZOBRAŽEVANJA V MLADINSKIH ORGANIZACIJAH	58
6.1. Splošne značilnosti prostovoljnega dela.....	58
6.2. Prostovoljno delo mladih - prostovoljno delo za mlade.....	59
6.2.1. Učenje skozi delovanje	59
6.2.2. Osebnostna rast in razvoj mladega človeka preko opravljanja prostovoljnega dela.....	59
6.3. Rušenje predsodkov in stereotipov preko opravljanja prostovoljnega dela (v mladinskih organizacijah)	61
6.3.1. Medkulturno učenje kot instrument za spoznavanje in sprejemanje drugačnosti.....	61
6.3.2. Evropska prostovoljna služba - primer »simbioze« medkulturnega učenja ter mladinskega prostovoljnega dela.....	62
II. Empirični del	65
<i>SPODBUJANJE STRPNOSTI IN SPREJEMANJA DRUGAČNOSTI S POMOČJO NEFORMALNIH IZOBRAŽEVALNIH AKTIVNOSTI V MLADINSKIH ORGANIZACIJAH V SLOVENIJI (Društvo MOZAIK - primer dobre prakse) .....</i>	<i>65</i>
1. PREDSTAVITEV DRUŠTVA MOZAIK.....	66
2. MOZAIK IN NJEGOVO POSLANSTVO NA PODROČJU BEGUNSKE PROBLEMATIKE.....	71
2.1. Zakaj begunci?	71
2.2. Vojna na balkanu in vloga neprofitno-volonterskih organizacij pri pomoči beguncem ob njihovem prihodu v Slovenijo.....	72
2.3. Desetletje in več je minilo, problem integracije beguncev pa ostaja nerešen	75
2.4. Kako lahko mladinska organizacija sodeluje pri reševanju begunskih vprašanj ..	77
2.4.1. Predstavitev mozaikovih programov, ki vključujejo begunsko populacijo	77
2.4.2. Analitična indukcija spoznanj na osnovi predstavljenih projektov.....	86
SKLEP	94
LITERATURA	103
Internetni viri.....	109
Drugi viri	110
PRILOGE.....	111

UVOD

Na pragu tretjega tisočletja, ko govorimo o globalni družbi, dobi multinacionalnega kapitalizma, družbah t.i. pozne (visoke) moderne oz. postmoderne, koncu nacionalnih držav itn. prepogosto zanemarjamo dejstvo, da vsi ti procesi, ki smo jim priča v obdobju formiranja t.i. transnacionalne svetovne družbe, ne pomenijo le pozitivnih, temveč imajo tudi svoje temne strani.

Globalizacija je življenje v deželah, kamor sta se kapitalizem in industrializacija razširila v drugi polovici 20. stoletja, na hitro in korenito spremenila. Priča smo oblikovanju nove družbene organizacije, razpršene širom sveta, za katero je značilna ambivalentnost oz. kontradiktornost: ustvarja izobilje in revščino, spodbuja pohlep, inovativnost in upanje, hkrati pa povzroča stisko in spravlja v obup (Castells v Mencin Čeplak, 2001: 87).

Transnacionalna svetovna družba ni niti svetovna država niti zgolj z različnimi sporazumi povezana skupnost držav, temveč prostor transnacionalnih dejavnikov in dogajanj, ki se v sebi funkcionalno diferencirajo na nov način - na globalni ravni in povzročajo, da postajajo tradicionalne institucije modernih družb odvečne. Namesto njih se vse bolj uveljavlja transnacionalno pravo, transnacionalni boj proti kriminalu, transnacionalna kulturna politika, transnacionalna družbena gibanja itn. Omenjeni procesi pa hkrati odpirajo novo ključno vprašanje: 'Ali se razvija tudi zavest o potrebi po transnacionalni solidarnosti in delitvi novih tveganj, ki jih prinašajo globalizacijski procesi?' (Nastran Ule, 2000: 41).

Množica informacij, ki včasih meji že na kaos, razdrobljenost ter množica družbenih vlog in situacij, ki jih posameznik bolj ali manj uspešno menjava, vse to so značilnosti razvitih sodobnih družb, kjer sta sintagmi *svoboda mišljenja* in *enakost možnosti* formalno (!) zapovedani. Žal gre zgolj za formalnost, ki vse prevečkrat odpove. Najpogosteje pride do odpovedi, ko se vzpostavi *binarna ločnica jaz/mi - drug/drugi (drugačen)* (Mrvar, 2001: 97).

Zaradi izgube trdnih socialnih norm in neznanja o ravnanju v kriznih ali stresnih situacijah posameznik doživlja prej stres individualizacije kot pa njene osvobojajoče obete. To velja še posebej za mlade, ki se v nove razmere šele uvajajo. Ker gre za relativno nov fenomen, si mladi ne morejo pomagati z izkušnjami starejših generacij, svojih individualnih ali skupinskih izkušenj pa tudi ne morejo preprosto posplošiti in se učiti iz njih (Ule, 2000: 62). V svojem individualizmu mladi postajajo bolj ranljivi. Občutljivejši so na ogrožanje

svojih življenjskih možnosti. Če se srečajo z družbeno krizo, ki jo izziva transformacija modernih družb v postmoderne 'družbe tveganih', se vse pozitivne libertarne težnje sodobne mladine, hitro zaustavijo in se spremenijo v regresije. Dosedanje izkušnje kažejo, da prav velikih možnosti ovinka čez te težave nima prav nobena država (Ule in drugi, 1996: 8-9).

Posebno so tovrstni krizni učinki na mlade občutni v »družbah v prehodu«. Le-te morajo namreč obenem nadomeščati manjke v tradicionalni družbeni modernizaciji in hkrati presegati industrijsko moderno. Regresijo mladih pogosto spremlja tudi zgodovinska in socialna anomija mladih, ki ne najdejo več stika z nekdanjimi socialnimi gibanji mladih in mladinskimi subkulturami. Socialni ambivalenci in anomiji so sicer izpostavljeni vsi mladi, a razkorak med težnjo k pluralizaciji, individualizmu, medkulturni, medetnični in drugi odprtosti na eni strani in vsakdanjimi realnimi omejitvami v izbiri življenjskih opcij, ki jih ustvarjajo različne tranzicije, še posebej močno občutijo postadolescentke in postadolescenti. Te ambivalence jih namreč tudi neposredno ogrožajo, saj so tik pred vstopom v odraslost (Ule in drugi, 1996: 9).

Ena od vidnih in nevarnih oblik socialne regresije in anomalije mladih je tudi vznik desnoradikalnih idej in gibanj med delom mladine po vsej Evropi. Različne študije mladine opozarjajo na povečanje etnocentrizma, socialne distance ter netolerance do različnosti med mladimi. Najopaznejše in še posebej nevarne so takšne težnje v družbah prehoda. Lahko se namreč hitro homogenizirajo in posplošijo. »Skupna in presežna značilnost vseh teh parcialnih zastavkov 'nove avtoritarne paradigme' je ksenofobija in skrb za življenjski prostor svojega naroda« (Ule in drugi, 1996: 9).

Da bi preprečili tovrstne negativne težnje, se moramo potruditi spodbujati strpnost med vse bolj raznoliko mladino. Eden ključnih dejavnikov pri preprečevanju in izkoreninjanju nestrpnosti je brez dvoma *znanje*. V sodobni globalizirani družbi dostop do informacij in znanja bolj kot kdajkoli prej postaja ključ za krepitev strpne multikulturne družbe. Čedalje bolj aktualno postaja vprašanje večjezičnosti in večkulturnosti, tudi v izobraževanju. *Večkulturna vzgoja* predstavlja pomemben prispevek pri razvijanju mednarodnega razumevanja, solidarnosti in strpnosti med posamezniki, etničnimi, socialnimi, kulturnimi ter verskimi skupinami in narodi. Izobraževalni sistem je eden tistih instrumentov, ki lahko s kakovostnim holističnim pristopom k izobraževanju precej pripomorejo k medsebojnemu razumevanju kultur ter načinov življenja in s tem k spoštovanju različnosti in strpnosti (Lipužič, 1999: 79-81).

Četudi je res, da ima Slovenija v primerjavi z drugimi vzhodnoevropskimi državami relativno malo ekscesnega dogajanja in so pojavi nestrpnosti v naši družbi 'obrobni' in dokaj maloštevilni, ne gre zanemariti dejstva, da je s stališča žrtve to povsem nepomembno. Ne glede na to, ali gre za posamično žrtev ali za primer množičnega nasilja, bolečina je vselej subjektivna in individualna.

Dejstvo je, da smo pojavom nestrpnosti priča tudi na naših tleh. Imigranti, ki so povsod nezaželeni in so jim tako odvzete ne le temeljne človekove pravice, ampak tudi osnovno človeško dostojanstvo; stanovanjske soseske, kjer stanovalci zavračajo gradnjo vrtca za otroke s posebnimi potrebami ali komune za zdravljenje narkomanov,... vse to so najbrž dovolj zgovorni primeri. Propagiranje formalnih pravic spada med zlaganosti (neo)liberalizma, ki je svojo ideološkost in družbeni boj za »svobodo, enakost in bratstvo«, s katerim se je legitimiral, zamenjal za vzdrževanje globalnega sistema kapitalizma (Mrvar, 2001: 97).

Zavedati se moramo, da lahko prav vsak izmed nas že jutri postane žrtev diskriminacije. Zato se ne smemo enostavno sprijazniti in biti zadovoljni z elementarnimi oblikami strpnosti. Treba se je sistematično lotiti spodbujanja strpnosti in spoštovanja drugačnosti. Kot sem že omenila, je eden od predpogojev za strpnost znanje. Šola lahko pomembno prispeva k razvoju strpnosti in sprejemanju drugačnosti, vsekakor pa sama ne more rešiti problema. Potrebni so novi pristopi, nove metode in različne oblike neformalnega izobraževanja, ki bodo pripomogle k dvigu tolerance in povečevanju strpnosti.

V nalogi se osredotočam na vlogo neprofitno-volonterskih organizacij, natančneje na mladinske organizacije in skušam prikazati, na kakšen način lahko le-te pripomorejo k spodbujanju strpnosti v naši družbi. Skušala bom izpostaviti zlasti pomen spodbujanja strpnosti med mladimi. Dogajanja med mladino so namreč dober prediktor bodočih socialnih, kulturnih in političnih gibanj v širši družbi (Ule, 1996). Ob takšni predpostavki lahko sklepamo, da visoka stopnja tolerance med mladimi pozitivno vpliva tudi na raven strpnosti v širši družbi.

Moti me dejstvo, da v naši družbi, ki se razglašča za napredno, strpno, demokratično,... obstaja očitno protislovje med načelnim zavzemanjem za demokracijo in dejansko pripravljenostjo na demokratično obnašanje. »Toleranca je ena tistih sumljivih lepodušnih vrednot, ki jih imamo vedno radi na jeziku, razen tedaj, ko bi bilo najbolj potrebno« (Pribac, 1994: 5). »Le kam je izginila mobilizacijska moč posameznika (gibanj) za širše

družbeno delovanje, da bi zadeve vzel v svoje roke oz. se ozrl v prihodnost in jo skušal načrtovati v smislu globalne solidarnosti in socialne pravičnosti?» (Mrvar, 2001: 97)

Ključne hipoteze:

- Izhajam iz predpostavke, da je eden ključnih instrumentov, ki bo posamezniku vrnil njegov mobilizacijski potencial in vodil sodobne družbe v smeri strpnosti, medsebojnega razumevanja, globalne solidarnosti in socialne pravičnosti, *znanje*.
- V času, ko govorimo o družbi vseživljenjskega učenja, ko učenje in znanje postajata vrednoti,... pa se posledice krize države blaginje kažejo tudi na področju izobraževanja. Država s svojimi sredstvi in togimi, birokratskimi pravili, s svojim šolskim sistemom sama enostavno ni več sposobna zadovoljiti potreb po novih, hitro spreminjajočih se znanjih. Za zagotavljanje socialnih in izobraževalnih storitev tako čedalje bolj skrbijo tudi različne neprofitno-volonterske organizacije in vse pomembnejše (zlasti za mlade) postajajo različne oblike neformalnega izobraževanja.
- Naslednja predpostavka, iz katere izhajam v svoji nalogi je, da je neformalno izobraževanje mladih eno od ključnih poslanstev mladinskih organizacij. Kot pravi Sahlberg (2001), so mladinske organizacije tiste, ki lahko dokažejo, da je izobraževanje izven formalnega sistema za posameznika izjemno dragoceno in včasih celo pomembnejše od tistega znotraj formalnega šolskega sistema.
- In še osnovna teza moje naloge, ki se glasi: »Neformalno izobraževanje v mladinskih organizacijah lahko med drugim pomembno prispeva tudi k spodbujanju strpnosti - tako med mladimi kot v družbi nasploh.«

Struktura naloge:

Prvi del diplomske naloge je pretežno teoretskega značaja. Zaradi boljše preglednosti sem omenjeni del razdelila na več poglavij:

- V prvem poglavju predstavim nekaj temeljnih pojmov, ki so povezani s strpnostjo, kar naj bi služilo lažjemu razumevanju v nadaljevanju.
- Drugo poglavje je namenjeno mladim kot eni najranljivejših skupin v sodobni družbi. Številne priložnosti, izbire, pa tudi nova tveganja in negotovosti, ki jih

prinaša hiter tehnološki napredek, pomembno zaznamujejo življenja mladih ljudi. Izobraževanje je eno od področij, ki še posebej 'usodno' vpliva na njihove življenjske usode.

- V tretjem poglavju zato želim opozoriti na vse večji pomen izobraževanja v sodobnem svetu. Večji del poglavja namenjam neformalnemu izobraževanju, saj le-to predstavlja temeljni mehanizem za doseganje večje družbene enakosti in pravičnosti ter pripomore k izboljššanju položaja mladih v družbi.
- Mladinske organizacije so tiste, ki najbolj poznajo mlade, njihove probleme in želje. Zato znajo zanje ustvariti stimulatívno okolje. V četrtem poglavju tako skušam opredeliti glavne značilnosti mladinskih neprofitno-volonterskih organizacij kot temeljnih nosilk neformalnega izobraževanja za mlade.
- V petem poglavju se osredotočam na nekatere dileme, povezane z neformalnim izobraževanjem, s katerimi se soočajo tudi mladinske organizacije v Sloveniji.
- Seveda poznamo različne oblike neformalnega izobraževanja - od različnih izobraževalnih tečajev do posrednega pridobivanja znanj in izkušenj preko različnih aktivnosti mladinskih organizacij. V šestem poglavju namenjam posebno pozornost prostovoljnemu delu, kot eni od pomembnih oblik neformalnega izobraževanja. Osredotočam se zlasti na njegov pomen pri spodbujanju strpnosti med mladimi.

V drugem delu naloge, ki je empirične narave, skušam s praktičnimi primeri podkrepiti predpostavke iz teoretskega dela. Utemeljiti skušam, zakaj se mi zdi spodbujanje strpnosti med mladimi smiselno in nujno potrebno in s pomočjo nekaterih pozitivnih izkušenj društva Mozaik (ki se med drugim ukvarja tudi s spodbujanjem strpnosti) pokazati, kakšno vlogo lahko pri tem odigrajo mladinske organizacije.

Aktivnosti neformalnega izobraževanja spremljam že več let, približno tri leta pa z različnimi oblikami prostovoljnega dela, z udeležbo na različnih neformalnih predavanjih, seminarjih, mladinskih izmenjavah ipd. tudi aktivno sodelujem v mladinski organizaciji. Kot prostovoljka se ukvarjam z otroki različnih marginaliziranih skupin - predvsem z begunskimi otroki. Zato v empiričnem delu naloge posebno pozornost posvečam problematiki beguncev ter vprašanju strpnosti do begunske populacije v Sloveniji.

Preko različnih aktivnosti, ki sem se jih udeležila v okviru društva - predvsem preko opravljanja prostovoljnega dela - sem tudi sama pridobila številne bogate izkušnje. Večinoma gre za čudovite, nepozabne trenutke, seveda pa je nekaj tudi tistih z grenkim priokusom. V mislih imam primere nestrpnosti, diskriminacije ipd., ki so jih žal deležni tudi otroci beguncev. Odkar imam kot prostovoljka možnost поблиže spoznavati njihove stiske in probleme, s katerimi se soočajo, sem bila kar nekajkrat priča primerom nestrpnosti, ki so je deležni zaradi svoje ‚drugačnosti‘.

Čeprav so glavni predmet analize mojega diplomskega dela mladinske organizacije, je verjetno prav to eden ključnih razlogov, zakaj sem se odločila, da se v povezavi s problematiko mladinskih organizacij in neformalnega izobraževanja, v svoji diplomski nalogi dotaknem tudi vprašanja strpnosti.

Kot primer dobre prakse na področju spodbujanja strpnosti navajam nekaj projektov društva Mozaik. Z njimi želim pokazati, kako lahko s preprostimi aktivnostmi, predvsem pa z organiziranim prostovoljnim delom in nekaterimi drugimi oblikami neformalnega izobraževanja, tudi mladinske organizacije prispevajo k spoznavanju in sprejemanju drugačnosti ter s tem k bolj strpni in ljudem prijaznejši družbi.

Iskrena hvala vsem, ki ste pripomogli in me vzpodbujali,

tako pri študiju kot pri izdelavi naloge.

I. Teoretski del

*Kdor hoče nekaj narediti, že najde pot,
kdor noče nič narediti, najde izgovor.
(arabski pregovor)*

1. OPREDELITEV OSNOVNIH KONCEPTOV TOLERANCE OZ. STRPNOSTI DO DRUGAČNOSTI

Vsak obraz je simbol življenja. Vsako življenje si zasluži spoštovanje. Nihče nima pravice poniževati drugega človeka. Vsakdo ima pravico do dostojanstva. Če nekoga spoštujemo, preko njega častimo življenje v vsej njegovi lepoti, čudežnosti, raznolikosti in nepričakovanosti. Z upoštevanjem dostojanstva drugih dokazujemo spoštovanje do samih sebe.

(Tahar Ben Jelloun)

Kot izhodišče k opredelitvi temeljnih pojmov, ki so tako ali drugače povezani s strpnostjo, mi je služila Deklaracija načel o strpnosti (Declaration of Principles on Tolerance), ki so jo leta 1995 podpisale države članice organizacije UNESCO (Organizacija Združenih narodov za vzgojo, znanost in kulturo). V omenjeni deklaraciji je zapisano:

Učenje strpnosti je treba privzeti kot nujni imperativ: potrebno ga je sistematično vpeljevati predvsem v središča kulturne, družbene, ekonomske, politične in verske nestrpnosti, ki predstavljajo žarišča nasilja in izključevanja drugačnih. Izobraževalni programi morajo prispevati k razvoju razumevanja, solidarnosti in strpnosti med posamezniki ter tudi med etničnimi, družbenimi, kulturnimi, verskimi ter jezikovnimi skupinami in narodi (Palomares, 2001: 7).

Kaj sploh pomeni **strpnost**?

Strpnost pomeni toleranco. Gre za priučeno socialno veščino, ki ne pomeni le, da nečesa ne prepovedujemo in da nekaj dopuščamo brez nasprotovanja. Biti strpen do nečesa, pomeni tudi spoštovati drugačnost. Človek, ki je toleranten do soljudi, sprejema drugačnost in je sposoben dojemati različnost na tvoren način v smislu: "Ti in jaz sva različna. Različno izgledava. Različno misliva. Različno se izražava. O mnogih stvareh se ne strinjava, vendar to za naju ni moteče."

Tolerantnost vključuje željo po sprejemanju novih informacij in odprtost zanje. Kadar smo odprti, lažje sprejemamo novosti, ki ne ustrezajo našim stereotipom¹. Tako

---

¹ **Stereotipi** predstavljajo spoznavno komponento netolerance; so produkt miselnih procesov in vrednotnega sistema. Stereotip je poenostavljena generalizacija določene skupine ljudi, ki vpliva na vrednotenje pripadnikov te skupine, neoziraje se na to, da obstajajo med posamezniki individualne razlike. Vsi smo nagnjeni h generalizaciji - k posploševanju, kar počnemo tako, da nove informacije ali ideje razvrščamo v

spreminjamo stereotipe. Bolj tolerantni pa lahko postanemo tudi tako, da zavestno širimo meje varnega območja, v katerem smo navajeni delovati. Nasprotno pa je širjenje osebnega varnega območja vedno korak nazaj pri doseganju odprtosti in tolerantnosti. Namesto da bi se odpirali, postajamo vse bolj zaprti in omejeni.

Raziskave so pokazale, da strpnost zajema tudi zmožnost spreminjanja mišljenja. Osebe, ki so odprte in usmerjene v osebnostno rast, se ne počutijo neprijetno, kadar morajo spreminjati svoje mišljenje (Palomares, 2001: 7-8).

Če strpnost razumemo kot toleranco do drugačnosti, ne moremo niti mimo vprašanja, ki se nam v takšni razpravi kar samo zastavlja. Kaj pravzaprav označujemo s pojmom **drugačnost**?

Ko govorimo o drugačnosti, imamo v mislih različnost, raznolikost. Dejstvo je, da imamo ljudje različne kvalitete, lastnosti, vrednote, prepričanja in navade. Pojem drugačnosti ni omejen le na rasne razlike. Vključuje tudi etnične in kulturne razlike, razlike v sposobnostih, socioekonomske razlike, razlike v veroizpovedi itn. (Palomares, 2001: 8).

Naša družba je po nacionalni, etnični in verski plati bolj raznolika, kot se zavedamo. Pod geslom „svobodnega pretoka ljudi, blaga in storitev“ se postopno tudi najmanjše vasi spreminjajo v ‚odprto‘, večkulturno družbeno okolje. Imperativ dialoga, ki je v takšnem okolju nujno potreben, terja več kot zgolj ravnodušno dopuščanje drugega - terja njegovo dejavno priznavanje. Dejavno priznavanje drugega pomeni sposobnost prisluhniti razlogom drugega; ne izrekanje priznanja, temveč slišati njegovo izpoved (Pribac, 1994: 9). Govorimo o dopuščanju drugačnosti. To je prva faza v razvoju strpnosti. Strpnost oz. toleranca do drugačnosti se namreč začne z dopuščanjem drugačnosti in se nadgrajuje z učenjem od drugačnih. Tolerantne osebe prihajajo v stik z novimi idejami, vrednotami, ... in postajajo iz izkušnje v izkušnjo bogatejše za nova spoznanja. Žal pa smo tudi danes priča

---

ustrezne kategorije. To nam služi za hitrejšo in enostavnejšo odločanje v vsakodnevni situacijah. Obstajajo pozitivni in negativni stereotipi. Vedeti moramo, da imajo lahko celo pozitivni stereotipi negativne učinke.

*Če govorimo o stereotipih kot spoznavni komponenti netolerance, lahko rečemo, da so **predsodki** njena čustvena komponenta. Ker gre za pred-sodbo, je razumska komponenta povsem izključena, namesto razuma imajo odločilno vlogo čustveni odzivi, ki so navadno tako globoko vsidrani, da jih ni mogoče spremeniti. Osebe s predsodki imajo predispozicijo za točno določen odziv na nek dogodek ali situacijo, pri čemer bo njihov način odzivanja največkrat negativen in ne bo osnovan na zunanjih dejstvih.*

*Tretja komponenta netolerance pa je **diskriminacija**. Gre za vedenjsko komponento. Predsodki se kažejo neposredno v našem netolerantnem vedenju. Ker imamo o ljudeh stereotipna mnenja in ker so naša čustva do njih pogosto odraz predsodkov, se mnogokrat vedemo nepošteno in nepravilno: jih ignoriramo, razvrednotimo, izključujemo, izoliramo, izkoriščamo, preganjamo, trpinčimo in si jih podrejamo. (Palomares, 2001: 8-9)*

številnim pojavom nestrpnosti. Le-ta se pojavlja v različnih oblikah: kot rasizem, seksizem, antisemitizem, verski fanatizem, homofobija,..., nenazadnje sodi sem tudi diskriminacija starostnikov (Palomares, 2001: 8).

Ko govorimo o različnih pojavih nestrpnosti, Slovenija ni nikakršna izjema. Čeprav ima Slovenija v primerjavi z drugimi vzhodnoevropskimi državami relativno malo ekscesnega dogajanja, so rezultati nekaterih raziskav opozorili na latentno nevarnost manifestnega nastopa netolerance (Ule in drugi, 1996: 9). Zaskrbljujoči so zlasti podatki o porastu netolerance do drugačnosti med mladimi. Mladi so namreč nosilci razvoja, tako v kulturnem in političnem kot v socialnem smislu. Zato, kadar opazimo pojave nestrpnosti med mladimi - četudi gre le za del mladine in se nestrpnost pojavlja zgolj v latentni obliki - le-teh ne smemo preprosto spregledati. Tovrstne posamične težnje se namreč kaj hitro lahko homogenizirajo in sprevržejo v manifestne oblike izražanja netolerance. Prav zato se v nadaljevanju osredotočam zlasti na mlade in pomen spodbujanja strpnosti med mladimi.

2. MLADI V DRUŽBI MOŽNOSTI, NEGOTOVOSTI IN TVEGANJ

Mladina ustvarja svojo zgodovino. (John R. Gillis)

2.1. OPREDELITEV POJMOV MLADOST/MLADINA

Tako pri nas kot v svetu številne razprave o mladini in mladih pričajo o precejšnji zmedbi glede hipotez, pojmov, pričakovanj ter presoj različnih pojavov med mladimi. Konceptualna nejasnost in neopredeljenost pojmov mladosti in mladine sta po svoje izraz dejanske razpršenosti družbenih skupin oz. življenjske dobe, ki jo poskušamo zajeti z omenjenima pojmomoma (Ule, 1996: 9-10).

Pojma mladost in mladina predstavljata kompleksni družbeni pojmovni, ideološki in simbolni konstrukciji, s katerima skuša družba opredeliti proces prisvajanja in sprejemanja obstoječe kulture in družbe pri novih generacijah. Še več, s pomočjo pojmov mladost in mladina skušajo sami sebe in svoj življenjski proces razumeti tudi sami člani teh generacij. Gre za razumevanje, ki združuje tako generacijske kot socialno-zgodovinske opredelitve. Pri takšnem pojmovanju mladosti/mladine obstaja več dimenzij, ki se medsebojno prepletajo. In sicer:

- faza v življenjskem poteku posameznika,
- socialna skupina, ki jo označujejo določene oblike vedenja,
- nepopolni socialni status („neodraslost“),
- starostna kohorta ali zgodovinsko strukturirana generacijska enota,
- idealni vrednotni pojem² (Ule, 1996: 10).

Tesna zveza med mladostjo kot življenjskim obdobjem in uvrščanjem v mladino kot družbeno skupino, se je v prejšnjem stoletju močno zrahljala, če ne celo povsem relativizirala. Gre za eno osrednjih družbenih sprememb, ki so se zgodile v dvajsetem stoletju.

Izraz „mladina“ tako označuje več kot le generacijsko določeno skupino ljudi s posebnimi značilnostmi in potrebami. V sodobnih družbah starostna doba namreč še ne določa družbene ali generacijske pripadnosti posameznika. Da bi le-ta ustrezal družbenim merilom za socialno uvrščanje v mladino, mora poleg svoje starosti in psihofizične zrelosti sprejeti tudi določene mladinske življenjske in kulturne stile (Ule, 1996: 19).

Problematično je postalo zlasti „samouvrščanje“ v mladost. Zaradi spremenjenih življenjskih vzorcev se obdobje mladosti podaljšuje. Starostna meja za vstop v mladost se pomika v zgodnejša leta otroškega življenja, medtem ko se starostna meja za vstop v odraslost pomika navzgor. Kot kažejo trendi in podatki številnih empiričnih študij, mladi danes povprečno dlje časa študirajo, se kasneje zaposlujejo, dlje časa živijo v skupnem gospodinjstvu s starši in si kasneje ustvarjajo družine. Spremenjen tempo življenja diktira spremenjeno pojmovanje mladosti. Vse več mladih zaradi takšnih ali drugačnih razlogov podaljšuje svojo mladost v pozna dvajseta leta (Ule, 1996: 11).

Kakorkoli, gre za eno najbolj „kritičnih“ življenjskih obdobj sploh. Zaznamovano je s številnimi prehodi in spremembami ter z iskanjem samega sebe in svojega mesta v družbi. V obdobju mladostništva se izoblikuje posameznikova identiteta oz. njegov psihološki profil, ki naj bi bil razmeroma stabilen vse življenje (Fras, 2002: 37).

Kdo so torej mladi? Kje je tista meja, ki loči obdobje mladostništva od odraslosti? Obstajajo različne definicije in ločnice. Nekaterim služi kot ločnica „polnoletnost“. Medtem

---

² Npr. mladostnost v smislu vitalnosti, duševne svežine in živahnosti.

ko je v Evropi to 18. leto³, je v ZDA ta meja nekoliko višje, in sicer ob 21. letu starosti. Sahlberg (1999) za potrebe svoje študije med mlade prišteva vse, od najstnikov do mlajših odraslih, kar pomeni starostno skupino od 14 do 30 let. Na Andragoškem centru Slovenije so za potrebe projekta neformalnega izobraževanja PUM določili pojem mlajši odrasli, ki ga označujejo za mlade med 15. in 25. letom starosti. Podobno so pojem mladostništva definirali tudi v eni izmed večjih slovenskih mladinskih organizacij - Movit.

2.2. TRANSFORMACIJA MLADOSTI V POSTMODERNI DRUŽBI TVEGANJ

Sodobne družbe so ustvarile socioekonomske pogoje za znatno transformacijo mladosti. Mladost se podaljšuje, vsebinsko razširja, desinhronizira, a obenem izgublja značaj prehodnega obdobja. V najbolj razvitih zahodnih družbah je mladost postala pomemben izvor kulturnega kapitala in novega postmodernega individualizma (Bourdieu in Beck v Ule in drugi, 1996: 8).

Sodobne razvite družbe mladim oziroma vsaj delu mladine omogočajo fluidno in časovno neuskklajeno doseganje posameznih točk odraslosti, odlaganje ali zavračanje odraslosti in ne silijo vseh svojih članov k sprejemanju tradicionalnih vzorcev odraslosti⁴ (Ule in drugi, 2000: 11). Po drugi strani pa mladi v svojem individualizmu postajajo tudi bolj ranljivi in občutljivi na ogrožanje svojih življenjskih možnosti (Ule in drugi, 1996: 8).

2.3. DRUŽBENE SPREMEMBE - IZVOR NOVIH TVEGANJ IN NEGOTOVOSTI

Če želimo pojasniti burne spremembe mladosti in mladine v zadnjih desetletjih, moramo oboje umestiti v kontekst razvoja sodobnih družb. Tako mladost kot mladina sta namreč rezultat razvoja in sprememb v sodobnih družbah, hkrati pa sta s svojimi hitrimi reakcijami na te spremembe občutljiv barometer in napovedovalec bodočih družbenih tokov (Ule, 2000: 27).

Sodobni razvoj mladosti torej lahko razumemo le v okviru modernizacije in družbenih sprememb. V sociološki literaturi je bila mladost najpogosteje definirana kot stopnja socializacije in prehoda v odraslost. Razumljena je bila torej predvsem kot posebna,

---

³ Takrat mladi v večini evropskih držav pridobijo volilno pravico.

⁴ »To je v skladu s splošno težnjo po individualizaciji življenjskih potekov in težnjo po refleksivnem odnosu ljudi do lastnega življenjskega poteka (Beck, Giddens) v družbah pozne moderne« (Ule in drugi, 2000: 11).

specifična in univerzalna razvojna stopnja. Tudi danes mladost velja za prehodno obdobje, v katerem postanejo življenjske vloge ljudi in njihove identitete nejasne. Gre namreč za obdobje, ki ponuja veliko možnosti in priložnosti, pa tudi precej ovir in negotovosti.

Sodobne konceptualizacije mladost obravnavajo kot osrednjo in strateško fazo v življenjskem poteku. Uporabljajo se termini, kot so: tveganje, negotovost, individualizacija itn., s katerimi se skuša pojasniti zmanjševanje napovedljivosti življenja. Mladost kot del življenjskega poteka je odvisna od družbenih struktur in pogojev ter od stopnje individualizacije v družbi. V industrializiranih državah se mladostni prehodi odmikajo od tradicionalnih normativnih pričakovanj. Govorimo o destandardizaciji in deregulaciji prehodov. Kljub temu, da so prehodi iz mladosti v odraslost individualizirani, pa so še vedno odvisni od strukturne lokacije (npr. izobraževalnega sistema, trga delovne sile ipd.). Stare determinante življenjskih možnosti⁵ torej še vedno vplivajo na življenjski potek, vendar v množici individualiziranih konfiguracij (Mihelj, 2002: 39-40).

Katere so potemtakem tiste spremembe⁶, ki so še posebej zaznamovale položaj mladih v sodobnih družbah?

Po podatkih nekaterih večjih mladinskih organizacij so spremembe, ki posebej vplivajo na trenutni položaj mladih, naslednje:

- 1. Povečevanje in spreminjanje populacije. Zaradi večje mobilnosti posameznikov se korenito spreminjajo tradicionalni življenjski vzorci, tako v urbanih kot v ruralnih okoljih. Mladi se ne morejo več opreti na tradicionalne socialne strukture, deležni so manjše podpore.*
- 2. Razvoj novih življenjskih stilov na globalni ravni pogosto ni skladen z lokalno realnostjo. Npr. potrošništvo ni skladno z razvojnimi potrebami. Mladi imajo potrebe, ki jih ne morejo zadovoljiti, kar jih vodi v večjo frustracijo.*
- 3. Vse manjša je verjetnost, da bodo mladi sposobni živeti polno in odgovorno življenje, tudi ko bodo po splošnih standardih odrasle osebe. Izobraževalni sistem je neprimeren pradvsem za dekleta; imajo premalo možnosti usposabljanja, problematična je kronična brezposelnost (YMCA in drugi v Fras, 2002: 36).*

---

⁵ Gre za kulturni kapital in družinsko podporo ter različne strukturne ovire, kot so: spol, regija, nacionalna oz. etnična pripadnost itn.

Navedene ugotovitve potrjujejo tudi podatki evropskih organizacij, ki sistematično spremljajo položaj mladih.

Mladost je torej življenjsko obdobje, ki prinaša ogromne razvojne in integracijske naloge. Večina mladih sicer uspešno opravi prehod v odraslost⁷, za pomembno manjšino pa je „družba tveganja“ negativni dvojniki informacijske družbe.

Družbena tveganja seveda niso enakomerno porazdeljena. Bolj so skoncentrirana pri mladih iz neugodnih družinskih ozadij, iz manjšinskih skupin (npr. Romi), podeželskih območij itn. Zaradi težavnega soočanja s kompleksnim in vedno bolj dinamičnim ekonomskim in kulturnim okoljem prihaja do naraščanja „socialnih patologij“, kot so delinkventnost, jemanje mamil, sovražnost do tujcev, samomorilnost itn. (Mihelj, 2002: 67).

2.4. POLOŽAJ MLADIH V „DRUŽBAH V PREHODU“

Krizni učinki na mlade so še posebej občutni v t.i. *družbah v prehodu*, saj morajo le-te nadomeščati manjke v tradicionalni družbeni modernizaciji in hkrati presegati industrijsko moderno (Ule in drugi, 1996: 9).

Siyka Kovacheva (glej European Youth Forum, 2000) opozarja, da je področje mladih (zlasti zagotavljanje njihove socialne varnosti) v “družbah v prehodu” dokaj zapostavljeno. Mladim grozita predvsem dve nevarnosti: množična brezposelnost in marginalizacija majhnih skupin malodušnih iskalcev zaposlitve.

Zanimiv fenomen, ki se pojavlja v državah v tranziciji je, da so mladi, ki so v socializmu predstavljali ključno socialno kategorijo, danes praktično povsem izginili iz političnega dogajanja. Kovacheva posebej izpostavlja nekaj posledic tranzicije, ki so še dodatno vplivale na poslabšanje položaja mladih v teh državah⁸:

- *Stroški izobraževanja in usposabljanja so se povečali. Večja je verjetnost, da posameznik izpade iz rednega izobraževalnega sistema;*

---

⁶ Pri tem je treba poudariti, da so nekatere spremembe omejene na določen regionalni prostor ali določene skupine ljudi, medtem ko imajo druge posledice za celotno družbo.

⁷ S finančno neodvisnostjo in avtonomijo posameznik pridobi status odrasle osebe.

⁸ Podatki študije o položaju mladih v 'postkomunističnih' državah, ki je bila izvedena konec leta 1999 v državah kandidatkah za vstop v Evropsko Unijo; Madžarska, Poljska, Češka, Slovaška, Bolgarija, Romunija, Litva, Latvija, Estonija in Slovenija.

- *Spreminjanje trga dela; mladi so potisnjeni v slabše plačan in neformalni sektor;*
- *Visok nivo brezposelnosti mladih, zmanjševanje deleža mladih, ki so upravičeni do ugodnosti in pomoči države ter manjše ugodnosti; povečanje revščine med mladimi (mladi imajo slabše plače, veliko je brezposelnih, stroški izobraževanja se večajo), kar pomeni, da večina ne more živeti neodvisnega življenja brez pomoči staršev;*
- *Manj zdrav način življenja, manj prostočasnih aktivnosti; (Kovach v Fras, 2002: 38-39).*

Podobne razloge za povečano socialno in psihološko ranljivost mladih navaja tudi Mirjana Ule (glej Ule, 2000: 7). Meni, da se je ranljivost in občutljivost mladih posebno povečala prav v zadnjih desetih do petnajstih letih, ko smo bili priča dramatičnim spremembam teh družb.

Poleg številnih izzivov, ki jih mladim ponuja sodobna družba, le-ta od mladih zahteva sposobnost hitrega prilagajanja spremenljivim razmeram in razširja krog rizičnih skupin mladih. Mladi, občutljivi za tveganja, tako ne prihajajo več samo iz tradicionalno depriviligiranih socialnih okolij, iz nižjih socialnih slojev ali marginalnih skupin, čeprav so le-ti seveda še vedno najbolj ogroženi (Ule, 2002).

Modernizacijska dogajanja promovirajo dve kontrastni skupini mladih, t.i. zmagovalce in poražence. Prvi so tisti, ki jim modernizacijski procesi odpirajo nove možnosti. Imajo namreč družbene in osebne vire, s katerimi izkoriščajo priložnosti, ki jih ponuja modernizacija. Na drugi strani pa so mladi, ki se ne zmorejo prilagajati modernizacijskim zahtevam, ker so osebno in družbeno nanje manj ali sploh nepripravljeni in tako tvegajo vstop v kategorijo poražencev. Oboji imajo svojo usodo le delno v lastnih rokah. Razlika je v tem, da ‚zmagovalci‘ vedo, kaj z njo početi in kako jo usmerjati, da bodo od tega imeli korist (Miheljak, 2002: 34).

2.5. MLADI IN (NE)STRPNOST

Ena od vidnih in nevarnih oblik socialne regresije in anomalije mladih je tudi vznik desnoradikalnih idej in gibanj med delom mladine po vsej Evropi ter nasploh povečanje etnocentrizma, socialne distance, netolerance do različnosti med mladino. Takšne težnje so še bolj izrazite in nevarne v družbah prehoda, ker se lahko hitro homogenizirajo in posplošijo (Ule in drugi, 1996: 9).

Raziskava mladine v letu 1985 na področju bivše Jugoslavije je sicer utrdila podobo slovenske mladine kot najmanj tradicionalno in nacionalno vezane. Opozorila je na naraščajoče modernistične in transformistične potenciale med mladino v Sloveniji z relativno visoko stopnjo tolerantnosti do kulturne, religiozne, etnične različnosti. Raziskava vrednotnih orientacij med dijaško mladino v Sloveniji leta 1993 pa je zaznala premike v drugačno smer (povečano stopnjo tradicionalizma, protilibertarne težnje) (Ule v Chisholm in drugi, 1995: 165-166 in Ule in drugi, 1996: 9-10). Sledila je raziskava študentske mladine, katere cilj je bil proučitev odzivov študentske populacije v Sloveniji na obstoječe družbene in življenjske razmere, predvsem na težave, ki jih sproža snop tranzicij: osebna tranzicija v odraslost, tranzicija tradicionalne industrijske moderne v poindustrijsko moderno, tranzicija postsocialistične družbe v meščansko družbo, približevanje Evropi itn. ter primerjava vzorcev reakcij študentske mladine s srednješolci. Posebno pozornost so avtorji posvetili regresivnim reakcijam mladih, saj so le-te lahko osnova za oblikovanje netolerantnih vzorcev interpersonalne in intergrupne komunikacije: umiku v anomalijo in privatizem, agresivnosti, avtoritarnosti, etnocentričnosti, odporu do drugačnosti itn. Rezultati omenjene raziskave so sicer izkazali višji nivo strpnosti, solidarnosti in reflektivnosti mladih. Po ugotovitvah strokovnjakov empirični podatki kažejo, da je nelagodje oz. 'strah' pred vznikom izrazitih nacionalnih in kulturnih stereotipov, predsodkov ipd., ki bi predstavljali realni radikalni potencial v naši družbi, neutemeljeno. Dominantni del študentske populacije, ki naj bi predstavljal potencial oblikovanja javnega mnenja in pretežne podobe Slovenije v prihodnosti, namreč konsenzualno sprejema najelementarnejše norme strpnosti in neizogibnega sobivanja (Ule in drugi, 1996: 196). Pa vendar... Je res dovolj, da smo zadovoljni z najelementarnejšimi oblikami strpnosti ali nas takšna pozicija nemara zgolj navidez opere občutka lastne krivde?

Dokler se pred našimi očmi dogajajo primeri nestrpnosti (četudi v latentni obliki in navidez povsem nepomembni), mi pa si preprosto zatiskamo oči in čakamo, kakšna bo reakcija drugih, je bržkone odveč vsak komentar na zgoraj zastavljeno vprašanje.

3. ZNANJE - KLJUČ DO STRPNOSTI

Najvišji dosežek izobraževanja je strpnost. (Helen Keller)

3.1. IZOBRAŽEVANJE ZA RAZVOJ

Seveda ni pomembno samo to, kaj je tisto, kar mlade ljudi potiska na družbena obrobja, če so tam že tako ali tako po definiciji svojega družbenega položaja, temveč, kaj je tisto, kar jih na zasebni ravni dobro opremlja za navigacijo v družbenem prostoru negotovosti, možnosti in tveganj (Ule v Tivadar in Mrvar, 2002: 16).

Izobrazba je v družbah pozne modernizacije, kot jih imenuje Beck (individualizirane družbe tveganja, družbe „refleksivne“ modernizacije), eden ključnih dejavnikov v možnostih izbire in s tem povezanih tveganj. Po Becku (1992) velja izobrazba za najpomembnejši dejavnik družbene mobilnosti, predstavlja pa tudi enega ključnih dejavnikov, ki vplivajo na možnosti in sposobnosti obvladovanja tveganj (Mencin Čeplak v Ule, 1996: 69-70).

Da bi mlad človek premagal občutek negotovosti in se znašel v množici vedno bolj kompleksnih pojavov sodobnega sveta, mora pridobiti čim več znanja. Naučiti se mora povezovati dejstva in razviti sposobnost kritičnega mišljenja. Ob vstopu v tretje tisočletje izobraževanje ne pomeni več zgolj prenosa znanja, gre tudi za učenje vrednot. Svetina opozarja, da je lahko človek, ki ne odkrije kakšnih trdnih človeških vrednot, kljub razvitemu intelektu, povsem izgubljen, v brezpotju in zmeden (Svetina v Fras, 2002: 9).

Kakorkoli, na pragu novega tisočletja smo nedvomno priče številnim spremembam. Ko govorimo o informacijski družbi, družbi znanosti in visoke tehnologije itn., ne smemo pozabiti omeniti, da tovrstne družbe temeljijo na znanju. Svet, v katerem živimo, je izjemno kompleksen in mesto posameznika v njem je odvisno od njegovega znanja. Posameznik se je tako primoran nenehno izpopolnjevati, kar pomeni, da se proces učenja preprosto ne konča, ampak traja vse življenje (Fras, 2002: 5). Govorimo o t.i. vseživljenjskem učenju.

Termin 'vseživljenjsko učenje' pritegne pozornost na čas: učenje ves čas življenja, ali nenehno ali periodično. Novejša sestavljenka večrazsežnostno učenje (lifewide)⁹ bogati sliko s tem, da pritegne pozornost k razširjenosti učenja, ki se lahko odvija v razsežnosti celotnega človekovega življenja, na katerikoli stopnji našega življenja. Ta dimenzija pripelje pod drobnogled formalno, neformalno in aformalno (priložnostno) učenje. Ozavešča nas, da je učenje lahko tudi radostno in poteka v družini, v trenutkih sproščanja, v skupnosti in pri vsakdanjem delu. V večrazsežnostnem učenju se prepletata obe vlogi - učiti se in poučevati, ki ju lahko spreminjamo in zamenjamo v različnih časih in na različnih mestih.

Do nedavnega je imelo formalno izobraževanje monopol pri zagotavljanju znanja. Prevladovalo je v političnem razmišljanju, oblikovalo načine, po katerih sta bila zagotovljena izobraževanje in usposabljanje ter obarvalo razumevanje ljudi o tem, kaj šteje kot učenje. Kontinuum vseživljenjskega učenja pa vedno bolj izpostavlja neformalno in aformalno učenje. Večina ekspertov danes ugotavlja, da znanje, ki ga zagotavlja šolski kurikulum, preprosto več ne zadostuje. Tudi mladi sami kritično ocenjujejo formalni izobraževalni sistem. Opozarjajo zlasti na potrebo po uvajanju novih vsebin v šolske kurikule ter potrebo po spremembi pristopa v načinu poučevanja. Ugotavljajo, da šole niso dovolj demokratične, da ne spodbujajo sodelovanja in ne zagotavljajo dovolj možnosti za učenje. Izobraževanje pa dodatno ovirajo še socialni in ekonomski dejavniki (Evropska komisija, 2002:45).

Da bi mladim zagotovili učinkovitejše pridobivanje znanja, je treba spremeniti celotno filozofijo izobraževanja. Kljub prej omenjenim ugotovitvam, je v praksi namreč še vedno poudarek na formalnem izobraževanju. Neformalno učenje po definiciji ostaja izven šol, kolidžev, centrov za usposabljanje in univerz. Ponavadi se nanj ne gleda kot na 'resnično' učenje, pa tudi njegovi dosežki nimajo vrednosti na trgu dela. Ostaja torej resnično podcenjeno.

---

⁹ Z novejšo sestavljenko večrazsežnostno učenje (lifewide) opisujemo učenje za vse družbene vloge z vsemi vsebinami, ki razvijajo telesne, intelektualne, čustvene in duhovne razsežnosti človeka, in oblikami - formalno, neformalno in priložnostno učenje, v družini, šoli, vsakdanjem življenju in na delovnem mestu. (glej <http://www.mszs.si/slo/solstvo/vsezivljenjsko.asp>)

Da bi postalo učenje učinkovitejše potrebujemo holističen pristop k izobraževanju, kar pomeni, da se medsebojno prepletajo različni izobraževalni kanali: formalni, neformalni in priložnostni¹⁰ (Evropska komisija, 2002: 46).

V nadaljevanju bom skušala izpostaviti glavne značilnosti neformalnega izobraževanja, opozoriti na vse večji pomen le-tega v sodobni družbi znanja ter opredeliti njegove prednosti v primerjavi z drugimi vrstami izobraževanj.

3.2. POMEN NEFORMALNEGA IZOBRAŽEVANJA NA PREHODU V TRETJE TISOČLETJE

3.2.1. ODSOTNOST JASNE DEFINICIJE

Če želimo promovirati neformalne oblike izobraževanja, moramo najprej opredeliti, kaj sploh imamo v mislih, ko govorimo o neformalnem izobraževanju.

Pojem *neformalno izobraževanje* je l. 1968 vpeljal v izobraževanje Philip Coombs. „Neformalno izobraževanje je vsaka organizirana izobraževalna dejavnost zunaj formalnega sistema - pri tem ni pomembno, ali deluje samostojno ali kot pomemben del neke širše skupnosti, ki je namenjena izbranim učencem in zadovoljuje določene učne smotre“ (Jelenc, 1994: 56).

Dejansko še vedno ne obstaja neka splošna, univerzalno sprejeta definicija neformalnega izobraževanja. Odsotnost jasne definicije lahko pripišemo dejstvu, da pojem neformalnega izobraževanja pokriva široko paleto programov; od tistih za pridobivanje vsakršnih znanj, izkušenj, spretnosti, razvijanje sposobnosti, spreminjanje osebnosti, načel, pogledov itn., do programov organiziranega, namenskega izobraževanja. Pri poskusu definiranja neformalnega izobraževanja avtorji običajno izhajajo iz trikotnika: formalno-neformalno-aformalno, pri čemer kot neformalno opredelijo vse, kar ni formalno in je hkrati bolj strukturirano in namensko kot aformalno. Sahlberg (1999) neformalno izobraževanje opredeli kot *organizirane in polorganizirane izobraževalne aktivnosti, ki potekajo izven strukture in rutine formalnega izobraževalnega sistema*. S takšno definicijo zaobseže široko

---

¹⁰ Mladi bi lahko neovirano prehajali iz ene oblike učenja v drugo.

paleto neformalnih znanj, hkrati pa upošteva ključne kriterije razlikovanja med formalnim in neformalnim, kar je pogoj za natančno in jasno razmejitev pojmov (Fras, 2002: 18-23).

V literaturi se za opredelitev različnih vrst izobraževanja najpogosteje uporabljajo naslednji kriteriji:

- **Prostor izobraževanja:** če gre za formalno izobraževanje, je to praviloma šola; neformalno izobraževanje pa naj bi potekalo izven šole;
- **Forma organiziranosti:** gre za razlikovanje na osnovi klasičnosti metod dela ter stopnje strukturiranosti;
- **namernost** ter
- **način potrditve izobraževanja**, ki je postal temeljno pravilo za razmejevanje posameznih področij izobraževanja.

Medtem ko se prva dva kriterija dokaj hitro izkažeta kot problematična oz. pomankljiva, kar je tudi razlog za uvedbo dodatnih meril za razlikovanje med formalnim in neformalnim izobraževanjem, pa je zlasti kriterij načina potrditve izobraževanja na prvi pogled povsem nedvoumen in praktično otipljiv instrument. A tudi ta zgolj na prvi pogled. Če se zelo dosledno držimo meril in upoštevamo le programe, ki vodijo k pridobitvi določene stopnje izobrazbe in jih izvajajo tisti, ki jih za to verificira država in tako z zakonom predpisuje program, potem so stvari jasne. Brž ko postanemo nekoliko manj selektivni in upoštevamo tudi druge programe, pa se stvari zakomplicirajo. S tem tudi kriterij načina potrditve izobraževanja postane problematičen (Jelenc, 1994: 58-59).

Ko skušamo definirati pojem neformalnega izobraževanja in jasno začrtati meje oz. razlike med neformalnim in drugimi vrstami izobraževanj, dokaj hitro naletimo na celo vrsto težav. Medtem ko so definicije formalnega izobraževanja vsebinsko dokaj jasne in kompatibilne, poskusi definicij neformalnega izobraževanja izpostavljajo celo vrsto različnih elementov. Gre za precejšnjo pomankljivost. Kot pravi Sahlberg (1999) *je težko raziskovati in promovirati pomen fenomena, ki nima splošno sprejete definicije. To namreč pomeni, da ne vemo točno, o čem sploh govorimo.*

3.2.2. ZNANJA, KI JIH PONUJA NEFORMALNO UČENJE¹¹

Medtem ko formalno izobraževanje poudarja učenje tradicionalnih (šolskih) vsebin, se neformalno izobraževanje bolj osredotoča na pridobivanje praktičnih znanj preko dela, pridobivanje veščin in znanj za razvoj posameznikove osebnosti,..., vpliva tudi na posameznikov sistem vrednot. Gre za zelo fleksibilne oblike izobraževanja, kar je ena od pomembnih prednosti v primerjavi s formalno izobraževalno sfero (Fras, 2002: 24-25).

Neformalno izobraževanje meddrugim omogoča uresničitev ideje, da ima vsak človek pravico do izobraževanja in s tem do boljšega položaja v družbi. To je sicer teoretično zagotovljeno z zapisom v različnih zakonskih aktih¹², v realnosti pa je slika pogosto drugačna. Z možnostjo vključenosti v izobraževalni sistem je povezana zaposljivost posameznika, aktivno delovanje v sferi civilne družbe, njegov osebni razvoj in številne druge kategorije. Velja omeniti, da neformalno izobraževanje lahko prispeva celo k doseganju večje družbene enakosti in pravičnosti. Na kakšen način?

- Neformalno izobraževanje promovira vseživljenjsko učenje,
- neformalno izobraževanje promovira osebni razvoj,
- neformalno izobraževanje promovira večjo zaposljivost,
- neformalno izobraževanje promovira aktivno državljanstvo, civilno družbo in demokracijo,

---

¹¹ Pojem *učenje* se največkrat uporablja kot sinonim pojma *izobraževanje*. Vendarle v literaturi ponekod zasledimo razmejitve omenjenih pojmov. Tako npr. Jelenc (1991) razmeji oba pojma za potrebe andragogike. In sicer: *Izobraževanje označuje bolj dejavnosti, ki so usmerjene k razvijanju znanja, moralnih vrednot in razumevanja na vseh življenjskih področjih, kot pa znanje in spretnosti za ozko omejene naloge. Smoter izobraževanja je zagotoviti mladim in odraslim bistvene možnosti, da bodo razumeli tradicije in ideje, ki vplivajo na družbo v kateri živijo; da bodo razvijali svojo kulturo in druge kulture ter naravne zakone; ter si pridobivali jezikovno in drugo znanje, ki je potrebno za učenje in sporazumevanje. Učenje odraslih opredeljuje kot dejavnost, s katero osebe, ki so dosegle zrelost v intelektualnem, telesnem in socialnem razvoju, pridobivajo novo znanje, spretnosti in vedenje, in kot proces, s katerim odrasli pridobivajo novo znanje in spretnosti ter razvijajo nova stališča in dejavnike - intelektualne, biološke, socialne - ki vplivajo na te procese. Po Jelencu (1992) se pojmovanje obeh kategorij razlikuje glede na temeljno usmeritev strokovnjakov, ki se s tem ukvarjajo. Meni, da večina tistih, ki se ukvarja s pedagogiko ali pedagoško didaktiko, opredeljuje izobraževanje kot predmet pedagoškega raziskovanja in kot dejavnost, učenje pa le kot del izobraževanja (Jelenc v Fras, 2002: 14).*

¹² Takšna je tudi usmeritev Splošne deklaracije o človekovih pravicah, kot jo je leta 1948 sprejela Organizacija združenih narodov in se glasi: „Izobraževanje mora biti usmerjeno k polnemu razvoju človekove osebnosti, k utrjevanju spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Pospešilo bo razumevanje, strpnost in prijateljstvo med narodi, rasnimi in verskimi skupinami ter nadaljnjo aktivnost Združenih narodov za ohranjanje miru (člen 26; 2)“ (Lipužič, 1999: 81).

- neformalno izobraževanje promovira mir in integrirano Evropo (Fras, 2002: 30-34).

3.3. ZNAČILNOSTI NEFORMALNEGA IZOBRAŽEVANJA MLADIH V MLADINSKIH ORGANIZACIJAH¹³

Razprava o neformalnem izobraževanju vsekakor ostaja odprta. Potrebno bo odgovoriti še na številne dileme in vprašanja v zvezi s številnimi nedorečenimi in diskutabilnimi temami tega področja. Vsekakor ima neformalna sfera številne prednosti pred formalno in ravno zaradi teh prednosti je še posebej pisana na kožo mladim.

Glavni izvajalci neformalnega izobraževanja mladih so nevladne organizacije v mladinskem sektorju. Sahlberg je prvi, ki se je sistematično lotil raziskovanja neformalnega izobraževanja v mladinskih organizacijah v Evropi. Rezultati njegove raziskave (1999) potrjujejo tezo o nedorečeni definiciji neformalnega izobraževanja. Različne evropske mladinske organizacije neformalno izobraževanje namreč definirajo zelo različno. Nekateri sem prištevajo le namensko, načrtovano učenje z vnaprej določenimi cilji, drugi pa ga pogosto sploh ne razlikujejo od priložnostnega učenja¹⁴ (Sahlberg v Fras, 2002: 16).

Kakorkoli, neformalno izobraževanje je še vedno pogosto definirano kot negativno - kot vsako izobraževanje, ki ne poteka v sklopu formalnega šolskega sistema. Pogosto se zgodi, da avtorji ne opredelijo natančno organizacijskega okvira, v katerem izobraževanje poteka. Osredotočajo se predvsem na neformalno izobraževanje samo. Nekateri avtorji pa tovrstno izobraževanje opredelijo kot izobraževanje, ki poteka v mladinskih organizacijah (youth organisations), nevladnih organizacijah (NGO's) oz. izobraževanje, ki se izvaja v okviru različnih mladinskih aktivnosti (non-formal education in youth activity) (Fras, 2002: 43).

Kljub različnim poimenovanjem, ima neformalno izobraževanje v mladinskih organizacijah veliko skupnih značilnosti. Mladinske organizacije so namreč večinoma nevladne in neprofitno-volonterske. Takšen podatek je pomemben za nadaljnjo analizo, saj značaj tovrstnih organizacij pomembno vpliva na kakovost in naravo neformalnega izobraževanja, ki poteka v mladinskih neprofitno-volonterskih organizacijah.

---

¹³ V nadaljevanju sledi podrobnejša opredelitev pojma mladinske organizacije.

¹⁴ Po UNESCO-vi terminologiji je priložnostno oz. aformalno izobraževanje, kot ga imenuje Jelenc (1994), »proces, v katerem posameznik osvoji stališča, vrednote, veščine in znanje iz vsakodnevnih izkušenj, kot npr. od družine, prijateljev, znancev, vrstnikov, medijev in drugih vplivov iz okolja« (Fras, 2002: 19).

4. MLADINSKE NEPROFITNO-VOLONTERSKE¹⁵ ORGANIZACIJE KOT VRSTA NVO

*Bodimo primer izgradnje mostov prijateljstva in tolerance,
ne glede na meje, ki jih je postavil človek... (Jelena Brajša)*

4.1. POJMOVNE OPREDELITVE IN SPLOŠNE ZNAČILNOSTI NEPROFITNO- VOLONTERSKIH ORGANIZACIJ

4.1.1. PROBLEM POIMENOVANJA

Neprofitne organizacije (v nadaljevanju NPO) so pomemben element pri zagotavljanju družbene blaginje. Po svoji naravi so izjemno raznovrstne. Vsebujejo namreč značilnosti vseh treh sektorjev v družbi. So torej nekakšna mešanica med državnimi, tržnimi in neformalnimi organizacijami, označuje jih cela vrsta različnih značilnosti,... vse to pa otežuje njihovo enotno poimenovanje in opredelitev.

Če skušamo tovrstne organizacije locirati v nek organizacijski kompleks, ki se nahaja nekje med trgom in državo, kmalu ugotovimo, da pri poimenovanju takšnega organizacijskega univerzuma ni soglasja. Tako v literaturi kot v praksi se uporabljajo različni termini: neprofitne organizacije (sektor), nevladne organizacije, dobrodelne (človekoljubne, humanitarne) organizacije, volonterske (prostovoljne) organizacije, neodvisne organizacije, organizacije civilne družbe, socialna ekonomija (socialna podjetja, socialne kooperative), iz davkov izvzete (tax-exempt) organizacije itn. (Kolarič, 1994a: 108).

Lester Salamon opozarja, da gre pri takšnem poimenovanju za enostranskost, saj posamezna definicija izpostavi zgolj eno od karakteristik teh organizacij in zanemari druge (Ovsenik in Ambrož v Rink in Lesjak, 2002: 5).

- *'Neprofitnost'* izpostavlja dejstvo, da cilj teh organizacij ni povečevanje profita njihovim ustanoviteljem;

---

¹⁵ Poimenovanje »neprofitno-volonterske« uporabljam, ker se v nadaljevanju osredotočam zlasti na tiste mladinske organizacije, katerih večji del aktivnosti temelji na prostovoljnem delu. Zakaj? Ker menim, da je prostovoljno delo izjemno pomembna oblika neformalnega izobraževanja in lahko precej pripomore k spodbujanju strpnosti. Sicer pa bom večinoma uporabljala izraz mladinske organizacije. S takšnim poimenovanjem najbolj nedvoumno opredelimo vrsto organizacije glede na članstvo.

- Z izrazom '*nevladne*' želimo poudariti, da država ni njihov ustanovitelj oz. lastnik. Gre za organizacije, ki so v lasti privatnih akterjev (fizičnih in/ali pravnih oseb);
- '*Dobrodelnost*' izpostavlja podporo, ki jo te organizacije prejemajo od privatnih donatorjev in na osnovi tovrstnih prispevkov nudijo pomoč 'pomoči potrebnim';
- '*Prostovoljnost*' poudarja način izvajanja dejavnosti¹⁶;
- '*Neodvisnost*' izpostavlja relativno avtonomno vlogo teh organizacij v odnosu do države in profitnih organizacij¹⁷;
- Poimenovanje '*organizacije civilne družbe*' ali '*civilnodružbene organizacije*' zanemara dejstvo, da tovrstne organizacije niso edini del civilne družbe. Pojem civilnodružbenih organizacij namreč vključuje tudi neformalna združenja, organizacije in neformalne socialne mreže (npr. skupine za samopomoč, družine itn.);
- Pojem '*socialna ekonomija*' uporabljajo v Franciji. Z njim označujejo socialna podjetja in socialne kooperative, v katerih se odvija komercialna dejavnost, ki temelji na skupnih interesih, pri čemer ne gre za altruizem;
- Izraz '*iz davkov izvzete*' organizacije izpostavlja, da le-te niso obdavčene. Vendar to ne drži. Tovrstne organizacije namreč so obdavčene, le na drugačen način kot profitne¹⁸ (Kolarič, 1994a: 108, Rink in Lesjak, 2002: 6).

Tovrstna poimenovanja se razlikujejo od države do države. Odvisna so od specifičnih okoliščin gospodarskega in političnega razvoja. Tako ZDA in zahodnoevropske države na primer večinoma uporabljajo poimenovanje »neprofitne organizacije«, s čimer poudarjajo njihovo razlikovanje od profitnih, medtem ko je za vzhodnoevropske države bolj značilen izraz »nevladne organizacije«, s katerim želijo poudariti razlikovanje le-teh v odnosu do javnih/državnih institucij¹⁹.

---

¹⁶ Delo v tovrstnih organizacijah v celoti ali deloma opravljajo prostovoljci (volonterji).

¹⁷ Vendar pa je avtonomija teh organizacij vprašljiva, saj so lahko močno odvisne od finančne pomoči države in profitnega sektorja (Ovsenik in Ambrož v Rink in Lesjak, 2002: 6).

¹⁸ Davka na dobiček ne plačujejo, morajo pa plačati davek od prodaje (Kolarič v Rink in Lesjak, 2002).

¹⁹ ...posledica preteklih političnih razmer

Tudi v Sloveniji nimamo enotnega poimenovanja. Tako v literaturi kot v praksi največkrat zasledimo izraze *neprofitne*, *nevladne* ali *volonterske* organizacije (Hrovatič v Rink in Lesjak, 2002: 7).

4.1.2. PREDNOSTI IN POMANKLJIVOSTI NEPROFITNO-VOLONTERSKIH ORGANIZACIJ

Ena temeljnih značilnosti neprofitno-volonterskih organizacij (NVO) je visoka stopnja fleksibilnosti in odzivnosti na potrebe. Zaradi pluralnega sistema financiranja je zanje značilna manjša državna kontrola in s tem manjše podrejanje togim birokratskim pravilom. Vse to in precejšnja mera inovativnosti, odpirajo možnost za različne, tudi bolj osebne in neposredne oblike dela z ljudmi. Relativno visoka stopnja zaupanja ljudi omogoča angažiranje volonterjev in pridobitev privatnih donacij, s tem pa se zmanjšujejo njihovi lastni stroški in stroški države. Ena od značilnosti tovrstnih organizacij je tudi visoka variabilnost organizacijskih oblik, ki uporabnikom ponuja večjo izbiro (Kolarič, 1994a: 109).

Seveda imajo neprofitno-volonterske organizacije tudi svoje pomankljivosti. L.M. Salamon (v: Kolarič, 1994a: 109) kot negativne lastnosti navaja: nezadostnost, partikularizem, amaterizem oz. volontarizem in paternalizem. Posebej poudarja, da distribucija dobrin in storitev neprofitno-volonterskih organizacij lahko vodi v segmentacijo in diferenciacijo uporabnikov ter ločevanje le-teh na osnovi kulturnih, ideoloških, socialnih, rasnih in drugih karakteristik. Po Salamonu je pomankljivost teh organizacij tudi mnogovrstnost in konfliktnost ciljev. Kot primer navaja konflikt med težnjo po ohranjanju avtonomije in neformalnosti na eni strani in odvisnostjo od financerjev ter potrebo po določeni stopnji formalne organiziranosti na drugi strani (Kolarič, 1994a: 110). Anica Mikuš Kos (1996) kot eno od pomankljivosti NPO navaja tudi netransparentnost njihovega delovanja v očeh javnosti in nezadostno medsebojno informiranje.

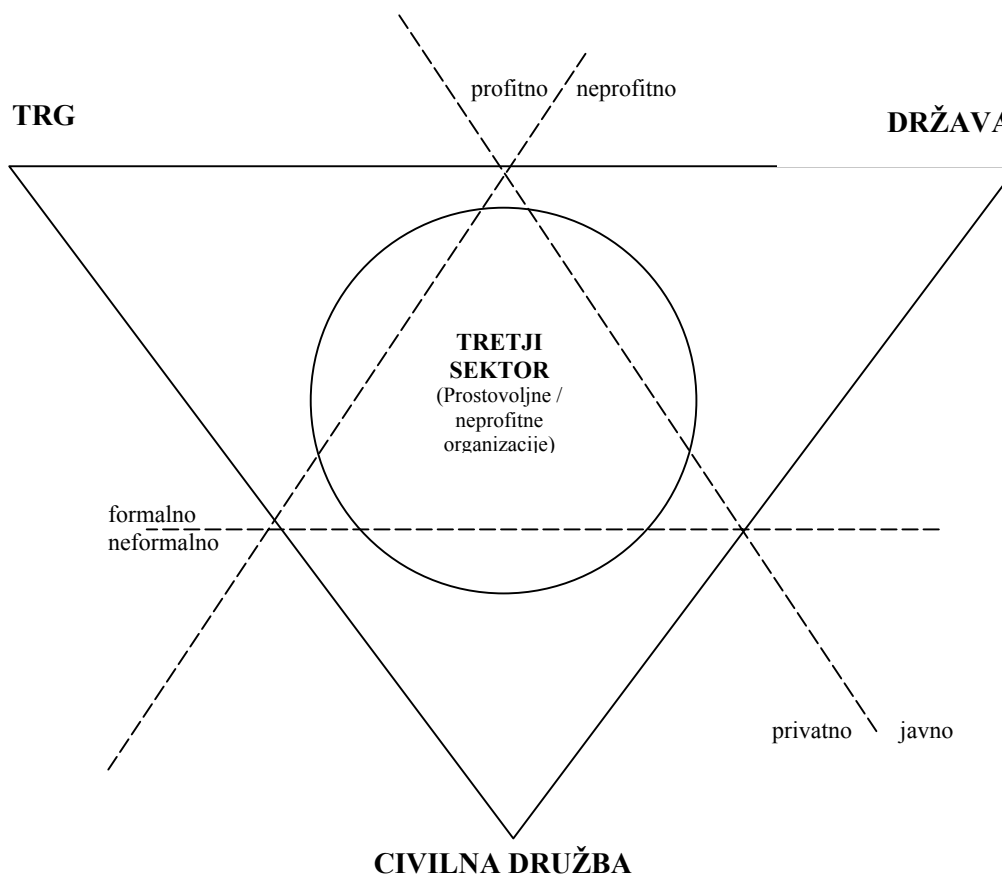
Različni analitiki torej poudarjajo različne prednosti kot tudi pomankljivosti neprofitno-volonterskih organizacij. Le-te seveda ne morejo v celoti nadomestiti javnih institucij, predstavljajo pa pomembno dopolnitev javnim neprofitnim organizacijam oz. zavodom, ki enostavno ne morejo več zadovoljiti naraščajočih in vse bolj raznovrstnih potreb ljudi. Kljub nekaterim slabostim večina avtorjev soglaša, da so neprofitno-volonterske organizacije neizogiben instrument pluralizacije, demokratizacije in svobode v postmodernih družbah (Kolarič, 1994a: 110).

4.1.3. POLOŽAJ IN VLOGA NVO V RAZLIČNIH SISTEMIH BLAGINJE

Ko govorimo o neprofitno-volonterskih organizacijah, se nam slej ko prej postavi vprašanje: *kje oz. kakšno je pravzaprav njihovo mesto v družbi?* Na vprašanje: „zakaj se NVO nahajajo v določenem družbenem prostoru“, lahko odgovorimo s pomočjo koncepta trikotnika blaginje.

V sodobnih družbah obstajajo tri osnovne sfere, iz katerih posamezniki pridobivamo dobrine in storitve, ki jih potrebujemo za zadovoljitev naših potreb. Te sfere so: *država*, *trg* ter *civilna družba*. Vsaka od teh sfer ima svoj medij oz. instrument, s katerim zagotavlja posameznikom dostop do dobrin in storitev. Medij države je *moč* (redistribucije), medij trga je *denar*, instrument, s katerim omogoča dostopnost resursov civilna družba, pa je *solidarnost*. Blaginja posameznika je odvisna od obsega in kombinacije njegovih odnosov do teh treh sfer (Kolarič v Samec, 1996: 31, Kolarič, 1997:17).

Shema 4.1.3: *Trikotnik blaginje (V. A. Pestoff, 1991)*

Vir: Kolarič, Zinka (1997): *Prostovoljne-neprofitne organizacije v Sloveniji*. *Neprofitni management*, let. 1, št. 1, str. 17.

Operacionalizacija »trikotnika blaginje« (glej shemo 4.1.3) nas pripelje do koncepta sistema blaginje. Trg je mogoče konkretizirati s privatnim, profitno orientiranim sektorjem, državo z javnim ter civilno družbo z neprofitno-volonterskim in neformalnim²⁰ sektorjem. Različni tipi sistemov blaginje (liberalni, konservativni, socialno-demokratski itn.) se med seboj razlikujejo glede na pomen oz. odgovornost, ki pripada posameznim sektorjem pri zagotavljanju potreb glede socialne varnosti in blaginje²¹ (Kolarič v Samec, 1996: 32).

Za moderne družbe je značilen *pluralni sistem blaginje*, ki je presegel nekdanji bisektorski pristop. Slednji je priznaval samo dva sektorja (javni in privatni sektor), medtem ko koncept pluralnega sistema blaginje obravnava vse družbene sektorje kot enakovredne, komplementarne in medsebojno povezane (Črnak Meglič in Vojnovič, 1998a: 45). Neprofitno-volonterske organizacije uvrščamo v t.i. tretji sektor, kot so ameriški znanstveniki (A. Etzioni, T. Levitt, W. A. Nielsen) poimenovali intermediarni organizacijski prostor, ki se nahaja med trgom in državo. Le-ta naj bi po Etzioniju (Kolarič, 1994a) predstavljal alternativo pomankljivostim, povezanih z maksimizacijo profita na eni ter racionalizacijo in birokratizacijo na drugi strani. Pri tem naj bi kombiniral fleksibilnost in učinkovitost trga ter pravičnost in predvidljivost javnega sektorja (države) (Kolarič, 1994a: 108-109).

Tako pojem trikotnika blaginje kot tudi koncept pluralnega sistema blaginje potrjujeta dejstvo, da država ni edini akter, ki državljanom zagotavlja blaginjo in socialno varnost. Organizacije, ki sestavljajo tretji sektor, proizvajajo dobrine in storitve v skupno dobro. V odnosu do organizacij, ki sestavljajo javni sektor, se pojavljajo tam, kjer javni sektor ni sposoben zadovoljiti vseh različnih potreb ljudi²². V odnosu do privatnih profitno orientiranih organizacij pa imajo neprofitno-volonterske organizacije prednost takrat, ko je finalni produkt težko definirati ali meriti, oziroma ko uporabniki nimajo dovolj informacij za evalvacijo kakovosti in s tem za izbor produktov (dobrin in storitev) (Kolarič, 1994a: 109).

---

²⁰ V neformalnem sektorju se nahajajo entitete, ki so neformalne in neorganizirane. To so: družina, sorodstvo, sosedstvo, ... Gre za t.i. neformalne socialne mreže.

²¹ Različna vloga NVS je torej odvisna od sistema blaginje oz. tipa socialne države, ki se je oblikovala po drugi svetovni vojni. V liberalnem modelu socialne države ima prednost v preskrbi kolektivnih dobrin in storitev NVS, v socialno-demokratskem modelu država, v konzervativno-korporativističnem pa najprej NVS in nato država (Vojnovič in drugi, 1996: 85).

²² Javni sektor pa ima prednost pred neprofitno-volonterskimi organizacijami tam, kjer ni dopustna selektivnost oz. kjer je potrebno zagotoviti univerzalno zadovoljitev potreb (Kolarič, 1994a: 109).

4.1.4. DEFINICIJE, TIPOLOGIJA IN KLASIFICIRANJE NEPROFITNIH ORGANIZACIJ

Neprofitne organizacije se torej pojavljajo v nejasno razmejenem vmesnem prostoru med javnim in privatnim sektorjem in predstavljajo polje inherentnih protislovij in hibridne organiziranosti (Kolarič, 1994a: 109). Zaradi njihove ambivalentne vloge je poleg poimenovanja prisoten tudi *problem enotne definicije*. Obstaja cela vrsta definicij, s pomočjo katerih različni avtorji opredeljujejo njihove značilnosti. Tako na primer Peter Dobkin Hall NPO definira kot: »... celoto posameznikov, ki se združujejo za uresničitev enega od treh ciljev: (1) da bi izvajali javno službo, ki jim jo je dodelila država; (2) da bi izvajali javno službo, po kateri je potreba, ki je niti država niti profitne organizacije niso pripravljene izpolnjevati; (3) da bi vplivale na politično usmeritev v državi, na profitni sektor ali druge neprofitne organizacije.« (Hall, 1987: 3)

Lester M. Salamon in Helmut K. Anheier navajata naslednje tipe definicij:

- a) **legalna definicija**; to je definicija, ki je zapisana v zakonih posamezne države;
- b) **ekonomska definicija**; opredeljuje organizacije glede na vir prihodkov in določa, da je organizacija neprofitna, če so glavni vir njenih prihodkov (več kot polovica) prispevki donatorjev, članarina itn.²³;
- c) **funkcionalna definicija**; definira NPO glede na funkcijo organizacije, ki jo le-te opravljajo; NPO so torej tiste organizacije, ki služijo javnemu interesu in producirajo dobrine in storitve v javno dobro;
- d) **strukturalno-operacionalna definicija**; ta definicija pa poudarja osnovno strukturo in delovanje organizacij. Vsebuje pet osnovnih značilnosti²⁴, na osnovi katerih lahko NPO uvrstimo v t.i. tretji sektor. Po tej definiciji spadajo med neprofitno-volonterske organizacije tiste, ki:
  - so formalno konstituirane;
  - so nevladne (privatne) glede na svoje ustanovitelje;

---

²³ Upoštevati moramo, da je ta definicija sporna, saj so različne raziskave pokazale, da NPO s takšno strukturo prihodkov ne obstajajo (Ovsenik in Ambrož v Rink in Lesjak, 2002: 8).

²⁴ Poleg petih osnovnih značilnosti Salamon in Anheier navajata še dve, in sicer da so le-te neverske in nepolitične (Salamon in Anheier, 1996: 17).

- so neprofitno distributivne;
- so samostojno vodene in upravljane in
- vključujejo pomemben del prostovoljnega dela.

Po mnenju obeh avtorjev je najbolj uporabna in ekonomična *strukturalno-operacionalna definicija*. Zajame namreč vse organizacije, ki imajo določene skupne strukturalne značilnosti, ne glede na področje njihovega delovanja in geografsko lokacijo (Kolarič, 1994a: 110, Rink in Lesjak, 2002: 8-9).

Naslednja značilnost neprofitno-volonterskih organizacij je njihova *raznovrstnost*. Nekatere so bližje sferi države oz. so po svojih karakteristikah bolj podobne javnim, birokratskim neprofitnim organizacijam kot privatnim, čeprav je njihov ustanovitelj zasebna fizična ali pravna oseba. Tovrstne organizacije imajo koncesijsko pogodbo z državo, kar pomeni, da producirajo storitve za državo, država pa jih financira. Organizacije tega tipa so visoko formalizirane in profesionalizirane, državna sredstva pa predstavljajo osnovni vir njihovega financiranja. Na drugi strani imamo organizacije, ki so po svojem delovanju bližje sferi trga. Večino sredstev pridobijo s prodajo dobrin in storitev, zato se bolj nagibajo v profitni sektor oz. so bolj podobne profitnim kot neprofitnim organizacijam in so tudi visoko profesionalizirane²⁵. Obstajajo pa tudi takšne NPO, ki so bližje sferi skupnosti oz. neformalnim socialnim mrežam. Zanje je značilna zelo nizka stopnja formalne organiziranosti in profesionalizacije, v njihove aktivnosti so namreč vključeni predvsem prostovoljci (Kolarič v Rink in Lesjak, 2002: 15).

Velika raznovrstnost NPO predstavlja precejšen problem za njihovo empirično in komparativno proučevanje. Pomagamo si lahko z dvema teoretskima instrumentoma: s tipologijo ter s klasifikacijo neprofitnih organizacij.

Tipologija je teoretsko orodje, ki omogoča identifikacijo vrst oz. tipov vseh organizacijskih entitet v družbenem prostoru. Izoblikovana je na osnovi naslednjih kriterijev:

Kriterij ciljev, namenov in poslanstva organizacij; glede na ta najsplošnejši kriterij vse organizacijske entitete v družbi delimo na profitne in neprofitne. Profitne organizacije so tiste, katerih glavni namen je maksimiziranje profita njihovih delničarjev, medtem ko

---

²⁵ Takšen primer so npr. socialna podjetja, kooperative itd.

neprofitne organizacije z opravljanjem javnih storitev in proizvodnjo javnih dobrin služijo javnemu dobru.

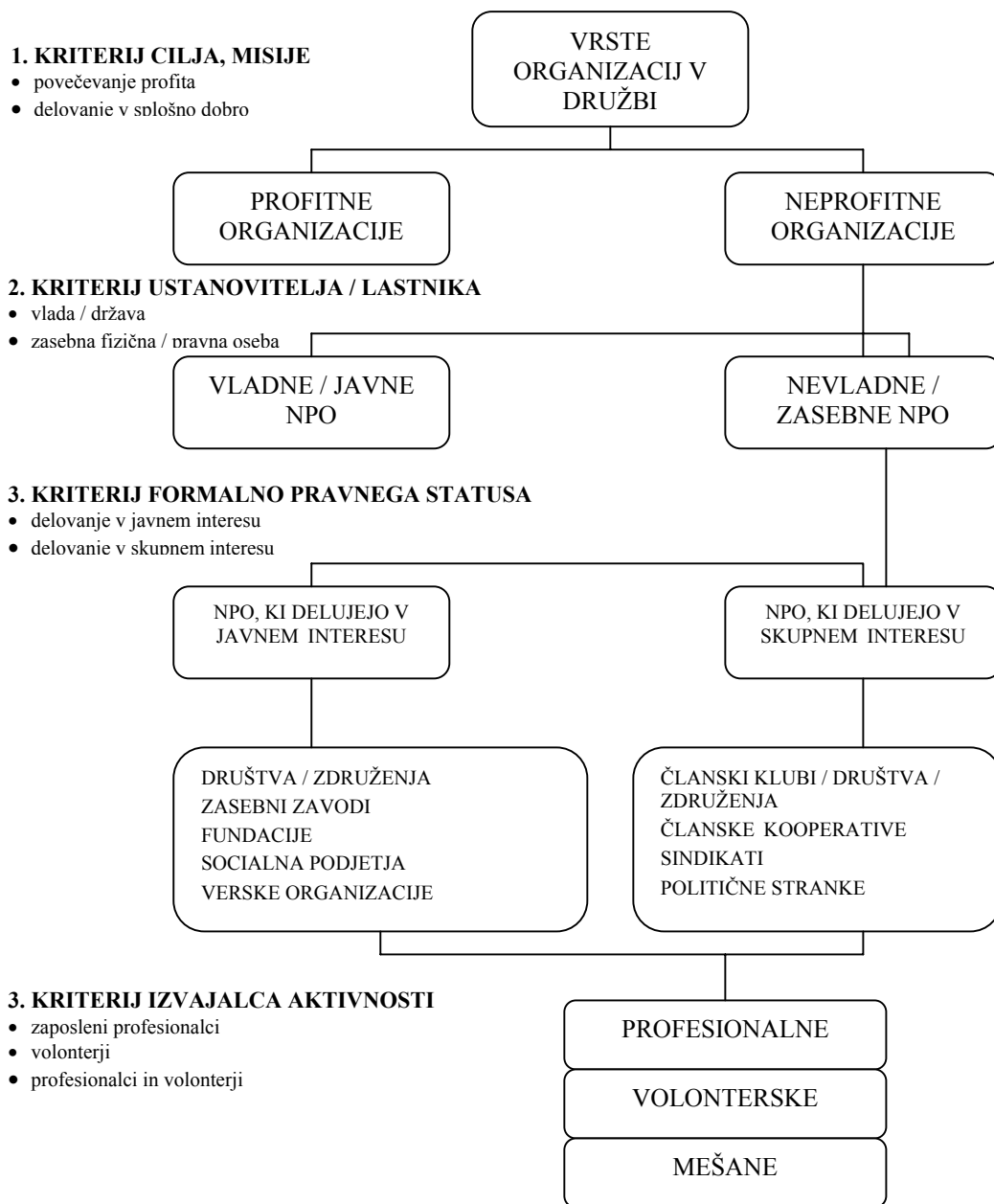
Kriterij ustanovitelja (lastnika); na osnovi tega kriterija se neprofitne organizacije delijo na javne (vladne) in na privatne (nevladne). Ustanovitelj javnih/vladnih NPO je vlada oz. država, ustanovitelji privatnih/nevladnih NPO pa so privatni akterji oz. privatne fizične ali/in pravne osebe.²⁶

Kriterij izvajalcev aktivnosti; glede na to, kdo so izvajalci njihovih dejavnosti, se nevladne/privatne neprofitne organizacije nadalje delijo na tri tipe: čiste profesionalne, čiste volonterske ter mešane. V čistih profesionalnih nevladnih NPO dejavnosti organizacije v celoti izvajajo (polno ali delno zaposleni) profesionalci, v čistih volonterskih prostovoljci, v mešanih nevladnih NPO pa oboji, profesionalci in prostovoljci.

Kriterij ciljne skupine oz. klientov (uporabnikov); glede na to, komu je delovanje organizacije namenjeno, se NPO delijo na tiste, ki delujejo v korist vseh članov družbe (javni interes) in tiste, ki delujejo v interesu članov določene skupine.

Kriterij funkcije; glede na ta kriterij med NPO, ki delujejo v javnem interesu, uvrščamo storitvene servise, zagovorniške organizacije, fundacije itn. Med NPO, ki delujejo v interesu članov, pa spadajo različni klubi, poklicna in strokovna združenja, sindikati, politične stranke, kooperative ipd. (Kolarič, 1994a: 111-112, Kolarič v Rink in Lesjak, 2002: 16-17).

Shema 4.1.4: Tipologija neprofitnih organizacij

Vir: Kolarič, Zinka, Črnak Meglič, Andreja in Vojnovič, Maja (2002): *Zasebne neprofitno-volonterske organizacije v mednarodni perspektivi*. FDV, Ljubljana, str. 27.

²⁶ Obstaja še tretja skupina NPO. Gre za tiste neprofitne organizacije, kjer gre za sodelovanje javnega in zasebnega sektorja. To so t.i. 'na pol javne' neprofitne organizacije. Njihov ustanovitelj sta zasebna fizična in javna pravna oseba (Trunk Širca in Tavčar v Rink in Lesjak, 2002: 17).

Poleg tipologije, si pri empiričnem in komparativnem proučevanju neprofitnih organizacij lahko pomagamo tudi z oblikovanjem posebne *klasifikacijske sheme*. V okviru mednarodnega raziskovalnega projekta neprofitnih organizacij, ki ga izvaja Johns Hopkins University, je bila izoblikovana **ICNPO klasifikacijska shema**. Gre za mednarodno klasifikacijo neprofitnih organizacij (The International Classification of Nonprofit Organizations), ki sta jo oblikovala Salamon in Anheier in temelji na *kriteriju področja, na katerem organizacija deluje* (Kolarič, 1994a: 113). Klasifikacija ICNPO je služila tudi kot osnova pri klasificiranju podatkov o neprofitno-volonterskih organizacijah v Sloveniji. Zinka Kolarič jo je prilagodila slovenskim razmeram in definirala osnovna področja, na katerih delujejo NPO v Sloveniji. Ta področja so: (1) kultura in umetnost, (2) šport in rekreacija, (3) socialna (zdravstvena) varnost in blaginja, (4) ekonomski, socialni in prostorski razvoj, (5) izobraževanje in raziskovanje, (6) okolje in živali, (7) pravo in odvetništvo, (8) mednarodne organizacije in klubi, (9) poslovna, profesionalna in tehnična združenja in klubi, (11) fundacije in skladi, (12) gasilska društva, (13) društva, oblikovana na vojaški, verski in etnični osnovi, (14) drugo (Kolarič, 1994a: 113-114, Levičar, 1999: 7).

Pri oblikovanju klasifikacijske sheme za Slovenijo je Kolaričeva iz klasifikacije ICNPO ohranila *kriterij področja, na katerem organizacija deluje* in dodala *kriterij ciljne skupine*, ki ji je delovanje organizacije namenjeno. T.i. *kriterij ciljev (namenov) skupine*, ki jih želi organizacija doseči s svojim delovanjem, je uporabila pri organizacijah, ki delujejo na področju kulture in umetnosti, športa in rekreacije ter na področju zagotavljanja socialne in zdravstvene varnosti ter blaginje. Glede na to, ali je njihova ciljna skupina celotna družba ali posamezna družbena skupina, se organizacije delijo na "*večnamenske*" in "*namenske*". *Večnamenske* so tiste, ki delujejo v korist vseh članov družbe in poskušajo zadovoljiti njihove različne potrebe in interese. Tiste, ki delujejo predvsem v korist članov posamezne družbene skupine in poskušajo zadovoljiti njihove specifične potrebe, pa so *namenske*. Pri drugih organizacijah, ločnica ni tako jasna; seveda pa je mogoče reči, da so ene bolj večnamenske, druge pa bolj namenske (Kolarič, 1994a: 113-115).

4.2. NEPROFITNO-VOLONTERSKE ORGANIZACIJE V SLOVENSKEM SISTEMU BLAGINJE

Skozi dosednji razvoj socialne politike v Sloveniji se je izoblikoval specifično strukturiran, tri-delni sistem blaginje. V njem je dominiral javni sektor, veliko breme pri zagotavljanju socialne varnosti in blaginje za ljudi pa so ves čas nosile tudi neformalne socialne mreže. Številne prostovoljne organizacije in društva, ki so v Sloveniji kontinuirano nastajale skozi celotno povojno obdobje, so s svojimi aktivnostmi prispevale predvsem k razbremenitvi neformalnega sektorja. (Kolarič v Samec, 1996: 33)

Shema 4.2.1: *Struktura slovenskega sistema blaginje (do sredine 80-ih let)*

Vir: Kolarič, Zinka (1994b): *'Vloga humanitarnih neprofitno-volonterskih organizacij v slovenskem sistemu blaginje v 90-ih letih'*. ČKZ, let. XXII, št. 168-169, str. 145.

Shema 4.2.2: Nova struktura slovenskega sistema blaginje

Vir: Kolarič, Zinka (1994b): *Vloga humanitarnih neprofitno-volonterskih organizacij v slovenskem sistemu blaginje v 90-ih letih*. ČKZ, let. XXII, št. 168-169, str. 148

4.2.1. VRSTE NVO IN PRAVNI OKVIRI NJIHOVEGA DELOVANJA V SLOVENIJI

V skladu s strukturalno-operacionalno definicijo (Salamon in Anheier, 1997), predstavlja neprofitno-volonterski sektor zbir organizacij, ki so formalne, privatne, neprofitne, samostojno vodene in prostovoljne. Podobno kot v drugih kontinentalnih evropskih državah je situacija v Sloveniji precej kompleksna. Obstaja namreč več različnih pravnih statusov NVO, ki jih določajo posamezni zakoni, zato je uporabnost posameznih definicij omejena in otežuje celovit opis slovenskega neprofitno-volonterskega sektorja (NVS) (Vojnovič in drugi, 1996: 89). Različni pravni statusi oz. pravnoorganizacijske oblike, ki v skladu s strukturalno-operacionalno definicijo spadajo v NVS so:

*Društva*²⁷

Društva so prostovoljne, neprofitne oblike združevanja najmanj treh polnoletnih posameznikov; so pravne osebe zasebnega prava. Po zakonu lahko pridobijo tudi poseben

²⁷ Zakon o društvih, Ur. l. RS št. 60/95 in 89/99

status delovanja v javnem interesu, ki jim ga na podlagi posebej določenih kriterijev dodelijo posamezna ministrstva, pristojna za področje delovanja društva. Njihova ustanovitev ni odvisna od državnih organov. Poleg spoštovanja pravnega reda je edina obveznost društva, da morebitni presežek, ki ga ustvari s svojo dejavnostjo, uporabi za izvajanje osnovne dejavnosti.

Fundacije (ustanove)²⁸

Fundacije so nečlanske organizacije, ki predstavljajo na določen namen vezano premoženje. Služijo trajnim splošno-koristnim in dobrodelnim namenom (na področju znanosti, kulture, športa, vzgoje in izobraževanja, zdravstva, otroškega, invalidskega in socialnega varstva, varstva okolja, varstva naravnih vrednot in kulturne dediščine ter za verske namene). Fundacije so pravne osebe zasebnega prava, bodisi premoženske bodisi operativne; ustanovijo se lahko le, če pristojno ministrstvo ugotovi, da so ustanovna sredstva fundacije zadostna za uresničevanje namena ustanovitve.

Privatni (zasebni) zavodi²⁹

Zasebne zavode lahko ustanovijo pravne in/ali fizične osebe z namenom opravljanja dejavnosti na področju znanosti, kulture, športa, zdravstva, otroškega, invalidskega in socialnega varstva, vzgoje in izobraževanja, socialnega zavarovanja ali drugih dejavnosti, če cilj opravljanja dejavnosti ni pridobivanje dobička. Praviloma so to neprofitne organizacije, medtem ko se tiste, ki imajo v svojem ustanovnem aktu opredeljeno dejavnost, katere namen je pridobivanje dobička, uvrščajo med privatne profitne organizacije.

Družbe z omejeno odgovornostjo³⁰

Družbe z omejeno odgovornostjo predstavljajo eno od oblik gospodarskih družb in kot takšne praviloma opravljajo pridobitno/profitno dejavnost. Gospodarsko družbo lahko ustanovi vsaka domača pravna ali fizična oseba. V skladu z zakonom pa lahko družbe z omejeno odgovornostjo v celoti ali deloma opravljajo dejavnost, ki ni pridobitna. V tem primeru se uvrščajo med NVO.

---

²⁸ Zakon o ustanovah, Ur. l. RS št. 60/95

²⁹ Zakon o zavodih, Ur. l. RS št. 12/91, 8/96

³⁰ Zakon o gospodarskih družbah, Ur. l. RS št. 30/93

*Zadruga*³¹

Zadruga so organizacije, ki so ustanovljene z namenom pospeševanja gospodarskih koristi svojih članov. Temeljijo na prostovoljnem združevanju ter na enakopravnem sodelovanju in upravljanju članov. So pravne osebe zasebnega prava. Praviloma sodijo med privatne profitne organizacije, saj presežek delijo na sklade in med svoje člane, v sorazmerju z njihovim vrednostnim deležem. Če to določajo zadružna pravila, so lahko tudi neprofitne organizacije.

*Cerkvene organizacije*³²

Cerkvene organizacije so prostovoljna neprofitna združenja fizičnih oseb, ki se združujejo zaradi enakega verskega prepričanja. V okviru svojega delovanja lahko opravljajo dejavnost splošnega oz. posebnega družbenega pomena. Versko skupnost lahko ustanovijo najmanj tri fizične osebe; takšna skupnost nima statusa pravne osebe; izjemoma ga lahko pridobi z vpisom v sodni register.

Maja Vojnovič in Andreja Črnak Meglič (1998) ocenjujeta, da največji delež organizacijskih oblik v Sloveniji zastopajo društva, in kot takšna predstavljajo osnovno in najpomembnejšo organizacijsko obliko slovenskega NVS³³ (Račič, 2001: 25-27, Vojnovič in drugi, 1996: 89-90). Da bi društva kot tudi vse druge organizacijske oblike, ki sodijo v t.i. tretji sektor, lahko delovale čim bolj nemoteno, t.j. prevzele svoj del odgovornosti v preskrbi kolektivnih dobrin in storitev, je seveda potrebna ustrezna zakonska ureditev. Ker je bila v Sloveniji v letih od 1945 do 1990 tradicija privatnih organizacij v veliki meri pretrgana, ravnotežja med javnim in privatnim sektorjem ni mogoče doseči le s tem, da zakonodaja dovoli privatnemu sektorju, da opravlja te storitve. Zagotoviti mu mora čim bolj enakovredno obravnavanje in s tem omogočiti, da se le-ta sploh razvije (Vojnovič in drugi, 1996: 45).

---

³¹ Zakon o zadrukah, Ur. l. RS št. 13/92

³² Zakon o položaju verskih skupnosti v Republiki Sloveniji, Ur. l. SRS št. 15/76

³³ »...obstoječa statistika v Sloveniji v posameznih registrih ne omogoča ločevanja NVO od drugih organizacij. Ne glede na to, ocenjujemo, da zaenkrat v Sloveniji prevladujejo v okviru NVS predvsem društva. Drugih organizacij zaenkrat še ni tako veliko, da bi se z njimi obseg NVS drastično povečal.« (Vojnovič in drugi, 1996: 117)

4.2.2. SPLOŠNE ZNAČILNOSTI SLOVENSKEGA NEPROFITNO-VOLONTERSKEGA SEKTORJA

Za slovenski neprofitno-volonterski sektor je značilno, da je bila *dinamika ustanavljanja (registriranja)* NVO od druge svetovne vojne naprej ves čas *kontinuirana in relativno velika*. Predvsem je bila velika ob koncu 40-ih in v začetku 50-ih let, na račun preregistriranja nekaterih organizacij ispred vojne. V 60-ih letih nekoliko upade, po sprejetju zakona o društvih v drugi polovici 70-ih let pa močno naraste ustanavljanje prostovoljnih organizacij in društev (Kolarič, 1994a: 116).

V 80-ih letih intenziteta ustanavljanja novih organizacij na republiški ravni upade, vendar v začetku 90-ih let spet izrazito naraste. Gre za tranzicijski proces iz socializma v postsocializem, s katerim so bile postopoma odstranjene nekatere formalne ovire za registriranje npr. verskih organizacij, spremenili so se ne le ekonomski, temveč tudi številni drugi pogoji, iz katerih je izšla potreba po novih, npr. etničnih organizacijah, povečal pa se je tudi zunanji vpliv in težnja po posnemanju tujih izkušenj (npr. pri ustanavljanju mednarodnih organizacij) (Kolarič, 1994a: 117).

Ena od značilnosti slovenskih NVO je tudi njihov »članski« *značaj*. NVS v Sloveniji namreč karakterizirajo številna ljubiteljska društva (zlasti na področju športa in kulture), ki delujejo pretežno v korist svojih članov³⁴ (npr. športni klubi). Seveda imamo tudi pri nas članske organizacije, ki delujejo pretežno v korist določene družbene skupine (namenske organizacije) ali celo v korist vseh članov družbe (večnamenske organizacije), vendar je delež teh bistveno manjši od deleža tistih, ki delujejo pretežno v korist svojih članov. To pa je eden izmed kazalcev, ki potrjujejo, da je NVS v Sloveniji kljub velikemu številu društev relativno slabo razvit (Črnak Meglič in Vojnovič, 1997: 168, Kolarič, 1994a: 117-118).

Nerazvitost NVS se kaže tudi v številu zaposlenih oz. v dinamiki novega zaposlovanja, ki je pri nas v tem sektorju skoraj zanemarljiva (Črnak Meglič in Vojnovič v Rink in Lesjak, 2002: 26). Delež zaposlenih v NVS glede na vse zaposlene se od države do države razlikuje. Povezan je s položajem NVS v teh državah, le-ta pa je odvisen od posamezne pravne in politične ureditve, stopnje razpoznavnosti sektorja itn. (Vojnovič in drugi, 1996: 121).

---

³⁴ To so t.i. *members servicing organisations* (Kolarič, 1994a: 117).

Za Slovenijo je značilna počasna rast zaposlenosti. V zadnjih letih se je povečala le za približno 2,5% letno. Največ zaposlenih je v športnih in gasilskih društvih, pri čemer je treba omeniti, da so te organizacije tudi najštevilčnejše (skupaj predstavljajo kar 40,9% vseh društev v Sloveniji). Kljub relativno majhnemu številu NVO, ki delujejo na področju socialnega varstva (invalidska in humanitarna društva)³⁵, le-te zaposlujejo kar 15,6% vseh zaposlenih v društvih. Leta 1996 je bilo na splošno v društvih zaposlenih 2930 delavcev oz. 0,4% vseh zaposlenih v Sloveniji, leta 1997 pa zgolj 92 več. To pomeni, da povprečno v slovenskih neprofitno-volonterskih organizacijah tedaj ni bila zaposlena niti ena oseba. Po zadnjih podatkih delež vseh zaposlenih v NVS glede na vse zaposlene v Republiki Sloveniji znaša 0,7%, temu primerno nizka pa je tudi stopnja profesionalizacije tovrstnih organizacij³⁶ (Kolarič v Rink in Lesjak, 2002: 26).

Naslednja značilnost slovenskih NVO je *dvojni princip njihove organiziranosti*. Organizirane so lahko na majhnih lokalnih ravneh³⁷ (raven vasi, raven krajevne skupnosti, raven občine) in povezane v zveze na ravni občine, regije ali na državni ravni. Lahko so organizirane tudi na nacionalni ravni³⁸ in nimajo svojih osnovnih organizacijskih enot na nižjih, regionalnih ali lokalnih ravneh (Kolarič, 1994a: 118).

Skupna značilnost NVO v Sloveniji je tudi *pluralnost njihovih virov financiranja*³⁹. Le-ta je nujen, ne pa tudi zadosten pogoj za avtonomijo organizacij. V zvezi s tem si velja postaviti vprašanje, kakšen je v Sloveniji odnos med vlado/državo in neprofitno-volonterskimi organizacijami (Kolarič, 1994a: 118). Več o tem pa v nadaljevanju... Najprej torej še nekaj besed o financiranju neprofitno-volonterskih organizacij.

---

³⁵ NVO, ki delujejo na področju socialnega varstva, predstavljajo 3,5% vseh društev v Sloveniji (Kolarič, 2002).

³⁶ Ne gre za celoten pregled deleža zaposlenih v NVS, ampak sta povprečje zaposlenih in stopnja profesionalizacije v NVS v Sloveniji izračunana zgolj na osnovi podatkov njegovega najbolj reprezentativnega dela, torej na osnovi podatkov o društvih. Statističnih podatkov o zaposlenih v drugih pravno-organizacijskih oblikah NVS v Sloveniji namreč nimamo (Kolarič in drugi, 2002: 117).

³⁷ Osnovne organizacije so praviloma čiste volonterske organizacije, tako v smislu izvajanja aktivnosti kot tudi v smislu upravljanja organizacije. Krovne organizacije pa imajo praviloma zaposlenega vsaj enega profesionalca. Njihova naloga je, da reprezentirajo svoje članice v odnosu do vlade na eni strani, na drugi strani pa, da jih servisirajo v informacijskem, izobraževalnem, pa tudi v finančnem smislu (Kolarič, 1994a: 118).

³⁸ Tudi te organizacije so lahko povsem volonterske, tako na ravni izvajanja aktivnosti kot tudi na ravni upravljanja, obstajajo pa tudi mešane organizacije z zaposlenimi profesionalci, ki upravljajo organizacijo in volonterji, ki so izvajalci njenih aktivnosti (Kolarič, 1994a: 118).

³⁹ Ti viri so: članarine; donacije posameznikov in pravnih (domačih in tujih) oseb; lastna ekonomska dejavnost organizacije; finančna podpora države organizaciji kot taki oz. določenemu projektu, ki ga izvaja (viri: državni proračun); sredstva različnih skladov; sredstva nacionalne loterije (Kolarič, 1994a: 118).

Podatki o obsegu in virih financiranja NVO so dokaj zanesljiv indikator vloge in pomena NVS v družbi, odnosov med posameznimi družbenimi sektorji ter pogojev, v katerih delujejo. Struktura virov financiranja NVO je tudi eden od pomembnih kazalcev odnosa države do NVS. Ekonomske analize kažejo, da so NVO na splošno manj ranljive kar zadeva minimalni prag potrebnih sredstev za njihovo delovanje kot druge organizacije. Ne delujejo pod prisilo ustvarjanja profita, kot npr. podjetja, ali pod prisilo racionalizacije in birokratizacije, kot javni zavodi, imajo pa tudi precejšnje rezerve v volonterskem inputu. Kljub temu se NVO soočajo s problemi financiranja. Obstajajo namreč meje v njihovih zahtevah v odnosu do volonterjev. Z rastjo in razvojem NVO se povečuje tudi njihova odgovornost in s tem potrebe po finančni podpori, ki jo potrebujejo za plačilo zaposlenih, za zagotovitev delovnih prostorov in opreme ter za vodenje in realizacijo programov (Vojnovič in drugi, 1996: 123-124).

V zadnjem času pridobivanje sredstev, t.i. *fund-raising* (oblikovanje skladov), dobiva osrednje mesto v NVS. NVO se namreč lahko za omejena sredstva potencialnih donatorjev borijo le s pomočjo profesionalnih pristopov. Tiste z amaterskim načinom pridobivanja sredstev pa vse bolj izgubljajo možnosti za financiranje (Svetlik, 1994: 968).

Pri iskanju donatorjev je zelo pomembna promocija dejavnosti posamezne organizacije. NVO se poslužujejo različnih instrumentov, ki se med seboj prepletajo. To so: oglaševanje⁴⁰, t.i. pospešeno nabiranje sredstev⁴¹, odnosi z javnostmi⁴² in publiciteta⁴³. Kot donatorji lahko nastopijo pravne osebe, kot so podjetja, samostojni podjetniki ter druge NVO (društva, zasebni zavodi, fundacije) ali fizične osebe v obliki posameznika (Mekinc v Rink in Lesjak, 2002: 29). NVO predstavijo svoje programe potencialnim darovalcem in jih

---

⁴⁰ *Oglaševanje* je oblika neosebne predstavitve NVO, njenih dejavnosti in projektov, da bi od določene ciljne skupine potencialnih donatorjev pridobila čim več sredstev. Poteka preko množičnih medijev, njegovi cilji pa so: informirati, prepričati, spodbuditi... začeten interes donatorjev. Le-te je treba opozoriti na obstoj same NVO, uporabnost njene dejavnosti, kvaliteto projektov ter na njen splošno-koristen in dobrodelen značaj. Najbolj značilni instrumenti oglaševanja so oglasi v tisku, na radiu, brošure, letaki ipd. (Mekinc v Rink in Lesjak, 2002: 28).

⁴¹ Sem spadajo razne akcije NVO, ki kratkoročno spodbujajo donatorje k darovanju (dobrodelne prireditve, okrogle mize ipd.) (Mekinc v Rink in Lesjak, 2002: 28).

⁴² *Odnosi z javnostmi* so skupek akcij NVO, ki so usmerjene k zaposlenim, uporabnikom, donatorjem in celotni javnosti, z namenom, da bi dosegle njihovo zaupanje in ustvarile pozitivno mnenje o delu NVO. Dobri odnosi z javnostjo oz. pozitivno javno mnenje ima precejšen vpliv na delovanje NVO, saj je njihovo financiranje v veliki meri odvisno od donacij donatorjev, le-ti pa prispevajo sredstva le, če ima javnost pozitiven odnos do njihovih dejavnosti (Mekinc v Rink in Lesjak, 2002: 28).

⁴³ *Publiciteta* pa je načrtovana oblika objavljanja sporočil o obstoju in delovanju NVO. Poteka prek množičnih medijev, njen osnovni namen pa je informiranje javnosti. NVO mora objavljati informacije o svojih dejavnostih, saj v konkretnem okolju zadovoljuje splošne družbene interese. Pomembna je tudi zaradi velike verodostojnosti. Novinarskim člankom javnost namreč bolj zaupa kot običajnim oglasom (Mekinc v Rink in Lesjak, 2002: 28).

zaposijo za pomoč v denarju ali kaki drugi obliki. Pri tem igra pomembno vlogo država, ki s svojim davčnim sistemom in drugimi ukrepi vpliva na financiranje NVO⁴⁴. Vlogo posrednika med darovalci in NVO pa imajo tudi fundacije, ki z zbiranjem sredstev oblikujejo sklade in zbrana sredstva porazdeljujejo med NVO, ki se ukvarjajo z določenimi družbeno koristnimi dejavnostmi (Svetlik, 1994: 969-970).

Po Salamonu in Anheierju (1994) med glavne vire financiranja NVO sodijo: dotacije države (subvencije in plačila na podlagi koncesijskih in drugih pogodb), privatne donacije in prispevki, ki vključujejo darila posameznikov, podjetij, fundacij in različne vrste zapuščin ter plačila, ki jih NVO dobijo od prodaje svojih storitev in izdelkov neposredno uporabnikom (Črnak Meglič in Vojnovič, 1998b: 18). Glede na prevladujoč vir financiranja v določeni NVO sta Salamon in Anheier oblikovala tri glavne modele financiranja:

- ❖ model dominacije državnega financiranja,
- ❖ model dominacije privatnih donacij in prispevkov ter
- ❖ model dominacije lastnih sredstev (Rink in Lesjak, 2002: 30).

Strukture prihodkov se med posameznimi vrstami NVO in posameznimi področji dejavnosti razlikujejo. Glede na raznolikost struktur so tudi njihove povprečne višine prihodkov različne. V Sloveniji imajo med vsemi NVO najvišji prihodek društva s področja socialnega varstva. Med njimi prednjačijo invalidske organizacije, sledijo humanitarne, ..., medtem ko imajo društva, ki delujejo na drugih področjih, precej manjši prihodek (Kolarič in drugi, 2002: 121).

Upoštevajoč klasifikacijo prihodkov NVO na osnovi mednarodne primerjalne raziskave strukture prihodkov⁴⁵ (Kolarič in drugi, 2002), lahko ugotovimo, da NVO v Sloveniji najpomembnejši vir financiranja (44%) predstavljajo plačila za storitve, 29% vseh njihovih sredstev predstavljajo prihodki od donacij, 27% pa prihodki iz javnih virov⁴⁶. Najpomembnejši posamični vir prihodkov predstavljajo članarine (19,7%), dotacije občin (18,9%) in donacije podjetij (14,3%). Drugi posamični viri so še prihodki iz profitne in neprofitne dejavnosti, donacije občanov, dotacije in subvencije države, prenos sredstev iz

---

⁴⁴ Pridobivanje sredstev NVO bodisi pospešuje, bodisi ga zavira.

⁴⁵ Le-ta razvršča vire prihodkov NVO v tri skupine: (1) plačila za storitve (prihodki iz neprofitne in profitne dejavnosti, članarine itn.); (2) prihodki iz javnih virov (dotacije in subvencije države, občin in skladov) ter (3) prihodki od donacij (prispevki posameznikov, podjetij, fundacij, dotacij).

⁴⁶ Podatki iz l. 1996.

predhodnega leta, donacije sorodnih organizacij, donacije fundacij, donacije drugih skladov, zapuščine in drugi viri. Za NVO v Sloveniji je torej značilna pluralnost njihovih virov financiranja, prevladujejo pa prihodki, ki jih organizacije ustvarijo z lastno komercialno dejavnostjo (Kolarič in drugi, 2002: 123-125).

4.2.3. ODNOSI MED VLADO/DRŽAVO IN NVO V SLOVENIJI

Na osnovi podatkov o obsegu in strukturi virov financiranja NVO lahko precej natančno ugotovimo, za kakšen tip odnosov med vlado/državo in NVO gre v določenem sistemu blaginje. Kuhnle in Selle (1992) sta na osnovi dimenzij bližine in oddaljenosti med vlado/državo in NVO (v smislu komunikacij in kontaktov) ter odvisnosti in neodvisnosti med njimi (v smislu finansiranja in kontrole) izoblikovala tipologijo odnosov med vlado/državo in NVO⁴⁷ (Kolarič, 1994a: 119).

Tabela 4.2.3: *Tipologija odnosov med vlado/državo in neprofitno-volonterskimi organizacijami*

	Bližina	Oddaljenost
Odvisnost	Integrirana odvisnost	Ločena odvisnost
Neodvisnost	Integrirana avtonomija	Ločena avtonomija

Vir: Kolarič, Zinka (1994a): *'Neprofitno-volonterske organizacije v Sloveniji'*. ČKZ, let. XXII, št. 168-169, str. 119.

⁴⁷ Definirala sta štiri idealne tipe odnosov med vlado/državo in NVO: (1) odnos *integrirane odvisnosti*, ki ga definirata bližina in odvisnost; pomeni pa, da so NVO finančno odvisne od države in integrirane v sistem blaginje; (2) bližina in neodvisnost definirata odnos *integrirane avtonomije*; NVO so avtonomne, na javno politiko pa skušajo vplivati ne da bi bile integrirane v procese odločanja; (3) odnos *ločene odvisnosti*, ki ga definirata oddaljenost in odvisnost; v tem tipu odnosov so NVO oddaljene od države glede komunikacij in stikov; odvisne pa so od javnega financiranja, zato država nad njimi izvaja nadzor; (4) oddaljenost in neodvisnost pa definirata odnos *ločene avtonomije*; med NVO in vlado/državo ni sodelovanja; nadzor s strani države je majhen (Kolarič in drugi, 2002: 131).

Za Slovenijo je značilen *odnos "ločene odvisnosti"*. Gre za visoko stopnjo kontrole, ki jo izvaja država nad NVO, srednjo stopnjo financiranja njihovih dejavnosti s strani države ter za nizko stopnjo komunikacij in kontaktov med vlado/državo in NVO. Slednje kaže, da vlada/država ne priznava pomena NVO pri zadovoljevanju potreb ljudi oz. pri zagotavljanju blaginje za državljane (Kolarič, 1994a: 119).

Poudariti je treba, da gre za idealno-tipsko klasifikacijo in da v Sloveniji poleg prevladujočega odnosa ločene odvisnosti obstaja še cela vrsta različnih odnosov. Zasedimo tako primere sodelovanj kot primere tekmovanj in konfliktov. Država podpira delovanje NVO predvsem z letnimi subvencijami ali s financiranjem posamičnih projektov, kar je po Kolaričevi neustrezen način, saj med finančno šibkimi in manj razvitimi NVO povzroča tekmovalnost⁴⁸. Država pri nas zelo redko podpira NVO na osnovi dolgoročne finančne podpore (npr. koncesijska pogodba) (Kolarič in drugi, 2002: 128-129).

Iz navedenih podatkov lahko sklepamo, da ima javni sektor v Sloveniji še vedno monopolno vlogo pri zagotavljanju kolektivnih dobrin in storitev. Zaseda torej osrednje mesto v sistemu blaginje, medtem ko NVS ohranja marginalni položaj. Nepovezanost, fragmentiranost, različno urejeni institucionalni odnosi z državo ter odsotnost močne, integrirane civilne družbe, predstavljajo ključne ovire pri razvoju NVS. Potrebno bi bilo izboljšati partnerske odnose, komunikacijo in sodelovanje med vlado/državo in NVO. Dobri partnerski odnosi⁴⁹ in večja pomoč države pri financiranju NVO bi okrepili možnosti njihove profesionalizacije, strokovne in organizacijske razvitosti. S tem pa bi NVO postale enakovreden, komplementarni partner javnim neprofitnim organizacijam (Črnak Meglič in Vojnovič, 1997; 174-177).

Po mnenju Zinke Kolarič velja razmisliti o možnem in želenem *odnosu "integrirane odvisnosti"*. To bi pomenilo, da vlada ‚računa‘ na NVO tudi kot na izvajalce javne službe oz. določenih delov, ki jih javni zavodi ne morejo izvajati oz. jih ne izvajajo dovolj kakovostno. Takšna oblika odnosov bi okrepila neprofitno-volonterski sektor in hkrati sprožila proces preoblikovanja javnega sektorja. S tem pa bi se nedvomno izboljšala tudi kakovost slovenskega sistema blaginje (Kolarič, 1994a: 120).

---

⁴⁸ Letne subvencije ter financiranje posamičnih projektov s strani države predstavljajo precej nezanesljiv vir prihodkov... Neuspeh na javnem razpisu namreč lahko ogrozi obstoj določene NVO.

⁴⁹ Seveda je poleg dobrih odnosov med državo in NVO pomembno tudi sodelovanje med samimi NVO ter njihovo sodelovanje z organizacijami profitnega sektorja (Mikuš Kos, 1996).

4.3. MLADINSKE ORGANIZACIJE V SLOVENIJI

4.3.1. OPREDELITEV IN SPLOŠNE ZNAČILNOSTI MLADINSKIH ORGANIZACIJ

Podobno kot za neprofitno-volonterske organizacije na splošno, tudi za mladinske organizacije⁵⁰ velja, da obstajajo številne definicije in razlage različnih avtorjev, ki skušajo povzeti bistvene značilnosti tovrstnih organizacij. Večinoma so zanje značilne lastnosti, ki veljajo za neprofitno-volonterske organizacije nasploh, njihova posebnost pa so nekatere značilnosti, zaradi katerih jih definiramo kot „mladinske“ in jih razlikujemo od drugih organizacij. Po kriterijih Unesca (glej Lukič v Čotar, 2002: 22) med takšne sodijo naslednje značilnosti mladinskih organizacij:

- V mladinske organizacije se mladi *združujejo prostovoljno*. Gre za to, da se mlad človek svobodno in samostojno odloči za pristop k določeni organizaciji in tako nase prevzame tudi določene obveznosti in odgovornost.
- Vse mladinske organizacije *imajo svoje cilje*, ki so usklajeni s programskimi dokumenti, le-ti pa s potrebami, interesi in hotenji članov teh organizacij. Od članov se pričakuje, da si prizadevajo za realizacijo ciljev in programov, ki so jih sprejeli ob vstopu v organizacijo.
- *Programi* mladinskih organizacij *so kompleksni*, kar naj bi v večji meri prispevalo k zadovoljevanju različnih interesov mladih.
- V mladinskih organizacijah je močno prisotna *tendenca k demokratizaciji*. Toga pravila in obveznosti članov upoštevanja discipline, ki so navzoča npr. v političnih strankah, nadomeščajo bolj liberalna pravila, ki zmanjšujejo obveznosti glede vzpostavitve notranje organizacije.
- Za mladinske organizacije je značilna *množičnost oz. tendenca k množičnosti*.
- *Članstvo v eni mladinski organizaciji ne onemogoča članstva v drugih organizacijah*.

---

⁵⁰ Še enkrat poudarjam, da se v svoji nalogi osredotočam na tiste mladinske organizacije, ki sodijo v skupino neprofitno-volonterskih organizacij.

Po Kovachevi (2000) je problematika mladih v t.i. postkomunističnih državah na splošno dokaj zapostavljena in tako tudi delovanje mladinskih organizacij relativno neraziskano. V svoji analizi sem se osredotočila na raziskavo, ki so jo opravili na področju srednje in vzhodne Evrope. V državah srednje in vzhodne Evrope je v tovrstne organizacije namreč vključenih le od 6-10% mladih. S tako majhno participacijo mladih pa se njihova pozicija v družbi seveda ne more izrazito izboljšati. Kovatcheva in Machacek poudarjata, da je nizka participacija mladih v mladinskih organizacijah bržkone rezultat rastoče individualizacije mladih in reakcija na preveliko organiziranost tovrstnih organizacij v preteklosti (European Youth Forum, 2000: 60).

Problemi mladinskega dela so povezani predvsem s slabimi pogoji dela v organizacijah. Kovacheva (2000) poudarja predvsem naslednje težave: *omejeno financiranje organizacij, neprimerne zakonske osnove, pomankljivo opremljenost prostorov mladinskega dela, nejasno hierarhično strukturo organizacij, pomanjkanje kvalificiranega kadra v mladinskih centrih, premajhno stopnjo profesionalnosti zaposlenega kadra ter pomanjkanje veščin in izkušenj za izvedbo prostovoljnega dela...* in zaključuje, da je naloga države, da integrira neprofitno-volonterske organizacije v politiko zagotavljanja socialne varnosti mladih (Fras, 2002: 52).

Tudi za Slovenijo je značilno, da šele oblikuje mladinsko politiko in nima izkušenj pri izvajanju usklajenih ukrepov na različnih področjih, pomembnih za mlade. Država do zdaj mladinskim organizacijam in organizacijam, ki delajo z mladimi, ni nudila posebnih davčnih olajšav. Zakonsko tudi še ni uredila celovite skrbi za mlade, za drugimi evropskimi državami pa zaostaja tudi pri zagotavljanju infrastrukture za mlade (mladinskih centrov, klubov in drugih objektov), ki je pomembna za njihovo neformalno vzgojo, izobraževanje in socializacijo. Na drugi strani pa že ima razvitih nekaj mehanizmov za podporo in spodbujanje aktivnosti mladih in dela z mladimi (http://www.mss.edus.si/um/nacprog/nac_prog_97.doc).

Podobno kot v razvitih zahodnih dužbah, tudi v t.i. postkomunističnih državah število in vpliv mladinskih pa tudi drugih NVO, ki se ukvarjajo s problematiko mladih, kljub vsem prej omenjenim težavam, naraščata. Tudi v Sloveniji imamo precej tovrstnih organizacij. Opazen je zlasti pospešen razvoj NVO na področju informiranja in svetovanja za mlade, mladinske mobilnosti in prostovoljnega dela.

Kot osnovni vir podatkov pri opredeljevanju vzorca slovenskih mladinskih organizacij mi je služil Vodnik po nevladnih organizacijah iz leta 1999. Ker mladinske organizacije v

omenjenem vodniku niso eksplicitno označene, sem se osredotočila na tiste nevladne organizacije, katerih značilna dejavnost je “aktivnost mladih”⁵¹. *To so organizacije, ki jih vodijo in katerih člani so mladi. Ta opredelitev ne vključuje organizacij, ki razvijajo delo z mladimi in za mlade, temveč le organizacije, ki jih vodijo mladi sami. Sem štejemo mladinske klube, društva podeželske mladine, dijaške in študentske organizacije* (Levičar, 1999: 11). Ta opredelitev je še najbližje Sahlbergovi, ki mladinske organizacije definira kot “družbene organizacije, ki so bile ustanovljene zato, da bi služile interesom mladih in kjer so mladi zadolženi za operacionalno strukturo” (Sahlberg, 1999: 3). Njegova opredelitev je očitno nekoliko širša. Vključuje tudi organizacije, ki razvijajo delo z mladimi, a jih mladi ne vodijo, niti niso nujno njihovi člani.

Mladinske organizacije kot tudi področja njihovih aktivnosti se med seboj seveda razlikujejo. Nekatere so organizirane na osnovi profesije (npr. Društvo mladih geografov), nekatere ponujajo mladim najrazličnejše aktivnosti za pestrejšo preživljanje prostega časa, organizirajo letovanja (npr. razna mladinska društva), druge delujejo na področju humanitarnih dejavnosti in preventivnega dela (npr. ZSMS) itn. (Vaupotič in Mencin Čeplak v Ule in Rener, 1998: 398-399). V vsaki od omenjenih organizacij poteka določena oblika neformalnega izobraževanja. To se izvaja preko različnih vrst mladinskih aktivnosti, ali pa v obliki tečajev, ki jih organizirajo nekatere od tovrstnih organizacij. Podobno kot velja za mladinske organizacije na splošno, je tudi za slovenske značilno, da je večina izmed njih neprofitno-volonterskih, kar govori o specifični naravi dela, ki je značilna za tovrstne organizacije (Fras, 2002: 44).

4.3.2. PREGLED RAZVOJA MLADINSKIH ORGANIZACIJ V SLOVENIJI

V obdobju socializma so se pri nas z nudenjem socialnovarstvenih storitev za mladostnike oz. s problematiko osebnostnih težav mladih ukvarjali skoraj izključno centri za socialno delo in druge javne institucije. Skrb za blaginjo oz. zagotovitev vseh dobrin in storitev je bila stvar države. Slednja je sama organizirala, nadzirala in financirala izvajanje družbenih dejavnosti. Obsežna mreža javnih servisov je zadovoljevala večino potreb ljudi. Ohranile so se le tiste NVO, katerih delovanje ni ogrožalo tedanje politične oblasti in so delovale pod strogim državnim nadzorom. Država je podpirala le dve humanitarni organizaciji: Rdeči

---

⁵¹ Gre za klasifikacijo glede na članstvo.

križ in Zvezo prijateljev mladine Slovenije⁵² (ZPMS). Omenjeni organizaciji sta izvajali programe za otroke in družine, od javnih servisov pa sta se razlikovali le po tem, da sta v izvajanje svojih programov vključevali tudi prostovoljce (Črnak Meglič in Vojnovič, 1997: 160).

V začetku 70-ih let se je postopoma oblikovala enotna množična organizacija slovenske mladine - Zveza socialistične mladine Slovenije (ZSMS). Kot družbeno-politični subjekt se je vključevala v politično dogajanje in skrbela za socialne, učno-vzgojne, politične in druge dejavnosti mladih. Zavzemala se je za zadovoljevanje interesov vseh mladih, podpirala je družbena gibanja, si prizadevala za legalizacijo alternativnih mladinskih subkultur, skušala zagotoviti avtonomno delovanje le-teh ipd. Bila je krovna družbeno-politična organizacija, ki je uradno reprezentirala mladinsko populacijo pri družbeno-političnih vprašanjih in povezovala vse družbene organizacije in zveze z mladimi člani (Rink in Lesjak, 2002: 47).

Konec 70-ih in v začetku 80-ih let so se pri nas v sicer bolj ‚pridušenih‘ razmerah kot na razvitem kapitalističnem zahodu, vendar skoraj v enakem časovnem obdobju, pojavila t.i. *nova družbena gibanja*⁵³ (v nadaljevanju NDG). V prvi polovici osemdesetih so bila še izpostavljena močni politični in državni represiji, zato niso imela večjih možnosti množičnega javnega manifestiranja. Njihov pomen in podoba v javnosti sta bila v prvi polovici osemdesetih precej marginalizirana, kar je NDG postavljalo v podobno situacijo kot subkulturo. Sredi osemdesetih pa jim vrata na stežaj odpre ZSMS, s čimer se odpre možnost legalnega organiziranja in delovanja novih interesnih skupin. Z javnim delovanjem so NDG skušala vplivati na ljudi, da so začeli razmišljati drugače in drugače misleče sploh dopuščati. Z oblikovanjem odnosov skozi avtonomne novo-interesne organizacije, ki so za svoj širši družbeno-politični vpliv in uspeh seveda potrebovale tudi podporo ter zaupanje ljudi, se je v Sloveniji postopoma oblikovala nova ‚demokratska‘ politična kultura in z njo civilna družba. V vsem tem so se mladi vse bolj potrjevali kot subjekti novih družbenih gibanj, ki pa so bila vse manj mladinska, saj so bila v resnici univerzalno zastavljena. Vrhunec ‚vidnosti‘ NDG v Sloveniji je bil v letih 1986 in 1987, ko so se začela javno

---

⁵² Zveza prijateljev mladine Slovenije že od leta 1953 organizira počitniška, zdravstvena in socialna letovanja za otroke, izvaja razne programe in dejavnosti za kvalitetno preživljanje prostega časa mladih ipd.

⁵³ Z izrazom *nova družbena gibanja* so označevali gibanja, ki so se osredotočala na probleme miru, demilitarizacije, ekologije, človekovih pravic, enakopravnosti med spoloma, pravic marginalnih družbenih skupin ipd. Omenjena gibanja so si bila torej sorodna po tematiki, ki je bila v socialističnih družbah praviloma porinjena na obrobje oz. marginalizirana. Njihova značilnost so bile tudi sorodne prevladujoče metode javnega delovanja ter medsebojnega komuniciranja.

pojavnosti in izražati spreminjajočo se družbeno moč⁵⁴. Ob izteku osemdesetih pa je potencial NDG deloma poniknil v sfero latentnega, deloma pa je postal kadrovski in tematski vir novonastajajočih političnih strank (Habjan v Čepič, 2000: 22-23).

Političnim reformam je predhodilo desetletje družbenih in političnih bojov civilno-družbenih subjektov. V 90-ih letih pa se je močno povečala dinamika ustanavljanja NVO. Kot posledica sprememb političnega sistema oz. procesa politične tranzicije slovenske družbe in kot reakcija na nove družbene probleme (problem beguncev, problem uživanja mamil, problem brezposelnosti ipd.) so nastale nove vrste NVO. Spremenjene ekonomske razmere so povečale potrebo po ustanavljanju novih NVO, odstranjene pa so bile tudi formalne ovire za njihovo registracijo. V tem obdobju se izrazito poveča humanitarna dejavnost verskih organizacij, katerih delovanje je bilo v prejšnjem političnem sistemu omejeno. V okviru novonastalih NVO je bilo ustanovljenih mnogo zaupnih telefonov za otroke, mladostnike in ženske žrtve nasilja, NVO za pomoč zasvojenim z drogami itn. (Kolarič, 1994b: 147).

Leta 1990 je 17 mladinskih organizacij ustanovilo Mladinski svet Slovenije (MSS) kot krovno združenje tovrstnih organizacij v Sloveniji. Gre za prostovoljno združevanje v korist mladih. Ustanovitev MSS je začrtala razne nove programe. Njegove dejavnosti so osredotočene na interese in potrebe mladih in mladinskih organizacij, njegova glavna področja delovanja pa so informiranje mladih, sodelovanje z državo pri različnih vprašanjih, ki zadevajo mlade itn.

V 90-ih letih je bilo ustanovljenih tudi nekaj lokalnih mladinskih svetov z namenom, da bi lahko mladi in njihove organizacije lažje izražali svoje interese in potrebe tudi na lokalni ravni (Vaupotič in Mencin Čeplak v Ule in Rener, 1998: 395-396).

Še v začetku devetdesetih pa v Sloveniji nismo imeli vladnega telesa, ki bi se ukvarjalo z mladinskimi vprašanji. Zato je bil leta 1991 ustanovljen Urad RS za mladino (v nadaljevanju Urad), ki je uvedel učinkovite programe na področju mladine in različne načine za njihovo izvajanje. Ukvarja se z dejavnostmi, ki se nanašajo na celovito spremljanje vloge in položaja mladih v družbi, izboljševanje možnosti za organiziranje in delovanje mladih ter njihovih organizacij na državni in lokalni ravni, pospeševanje

---

⁵⁴ Ob koncu 80-ih let so tako v Sloveniji že obstajale tudi številne bolj ali manj neodvisne in nepolitične mladinske organizacije (npr. Zveza tabornikov Slovenije ipd.).

mobiliti mladih, zagotavljanje različnih ugodnosti za mlade, spodbujanje neformalnega izobraževanja in izvajanje drugih ukrepov, katerih cilj je vsestransko vključevanje mladih v družbena dogajanja. Gre za sodelovanje med državo in neodvisnimi nevladnimi mladinskimi strukturami ter drugimi NVO pri izvajanju dejavnosti, ki se neposredno navezujejo na mlade (Vaupotič in Mencin Čeplak v Ule in Rener, 1998: 397-398). Ukrepi in programi Urada vsebujejo koordinacijo programov za otroke, preventivo na področju različnih oblik zasvojenosti med mladimi, razvoj lokalnih mladinskih struktur itn. Med dejavnosti, ki jih Urad izvaja, sodi sofinanciranje različnih programov za mlade. Urad vzpodbuja in podpira (sofinancira) številne dejavnosti in programe mladinskih organizacij ter drugih NVO, ki izvajajo programe namenjene mladim⁵⁵. Eno od področij, ki so v pristojnosti Urada, je tudi skrb za obveščanje mladih in svetovanje mladim. Nacionalni koordinator za informiranje je vzpostavil mrežo informativno-svetovalnih centrov po Sloveniji, s čimer se mladim omogoča enostaven in hiter dostop do informacij in nasvetov, ki jih potrebujejo. Nacionalni koordinator za informiranje je od leta 1995 včlanjen v evropsko mrežo tovrstnih centrov (ERYICA), kar omogoča mladim dostop do mednarodnih informacij pri nas, pa tudi informacij o Sloveniji za mlade v tujini. Urad posveča tudi precejšnjo skrb vzpostavitvi mreže mladinskih prenočišč (Youth Hostel), ki je predvsem zaradi premajhne pozornosti v preteklosti še vedno ena slabše razvitih v Evropi⁵⁶. Eden od ciljev Urada pa je tudi zagotavljanje soodločanja mladih pri oblikovanju mladinske politike⁵⁷. V zadnjih letih Urad RS za mladino posveča posebno pozornost spodbujanju strpnosti in ozaveščanju javnosti o spoštovanju človekovih pravic. Pod geslom „Vsi drugačni - vsi enakopravni“ je leta 1995 v okviru Sveta Evrope potekala evropska mladinska akcija proti rasizmu, ksenofobiji, antisemitizmu in nestrpnosti. Pod omenjenim geslom Urad tudi danes izvaja številne odmevne akcije ter sofinancira mladinske projekte, ki obravnavajo vprašanja strpnosti in drugačnosti.

---

⁵⁵ Vsako leto Urad objavlja javne razpise, ki so namenjeni sofinanciranju dejavnosti mladinskih organizacij in mladinskih centrov ter sofinanciranju programov za otroke in mladino.

⁵⁶ Kot zanimivost in pomembno pridobitev naj omenim, da je bil lani, t.j. 2003 odprt prvi mladinski hotel (Youth Hostel) v Ljubljani.

⁵⁷ Mladinska politika so usklajeni ukrepi na ravni države, da bi se ustvarjale socialne, ekonomske, izobraževalne in druge razmere, ki pospešujejo individualizacijo mladih in njihovo družbeno integracijo. Njen cilj je spodbujati mlade k uveljavljanju njihovih pravic ter ustvarjati razmere, ki omogočajo prilagajanje dejavnosti spreminjajočim se potrebam mladih. (http://www.mss.edus.si/um/nacprog/nac_prog_97.doc)

5. NEFORMALNO IZOBRAŽEVANJE V MLADINSKIH ORGANIZACIJAH V SLOVENIJI

“...podrimo zidove in meje naše zamejenosti!” (Tone Pavček)

Na splošno lahko trdimo, da so viri o neformalnem izobraževanju mladih dokaj skromni. To lahko bržkone pripišemo dejstvu, da gre za relativno nov fenomen. Pa vendar... v mladinskih organizacijah iz leta v leto, iz meseca v mesec, iz dneva v dan poteka vse več izobraževanja, a omenjeno področje kljub temu še vedno ostaja precej neraziskano. Večina slovenske literature o neformalnem izobraževanju se osredotoča na ciljno skupino odraslih⁵⁸, mladi pa so večinoma obravnavani zgolj na določenih mestih⁵⁹. Področje izobraževanja mladih v mladinskih organizacijah je v Sloveniji razen redkih izjem, ki na tem področju orjejo ledino, še vedno praktično nedotaknjeno. V nadaljevanju si bom zato skušala pomagati s podatki Evropskega mladinskega foruma⁶⁰, ki se trenutno v Evropi najaktivneje ukvarja s področjem neformalnega izobraževanja, predvsem pa s Sahlbergovimi ugotovitvami, saj se je le-ta prvi lotil sistematične analize fenomena neformalnega izobraževanja.

Z analizo obstoječega oz. razpoložljivega gradiva na temo neformalnega izobraževanja je Sahlberg prišel do naslednjih ugotovitev:

- neverjetno malo vemo o splošni praksi neformalnega izobraževanja, še manj pa o praksah znotraj mladinskih organizacij;
- relativno nedodelani so osnovni koncepti, primanjkuje zanesljivih statističnih podatkov;
- manjka tudi zanesljivo in stabilno teoretično ozadje.

Vse to so razlogi, ki onemogočajo celostno analizo, s katero bi lahko ustvarili realno sliko o neformalnem izobraževanju in njegovi vlogi v družbi (Sahlberg, 1999: 20).

Po naročilu Evropskega mladinskega foruma je Sahlberg (1999) izvedel raziskavo o tem, kako mladinske organizacije razumejo pojem neformalnega izobraževanja in kakšne so

---

⁵⁸ ...kar seveda ne pomeni, da smo lahko s stanjem neformalnega izobraževanja odraslih zadovoljni...

⁵⁹ Del mlade populacije je v tovrstnih virih zajet s terminom *mlajši odrasli*.

⁶⁰ Evropski mladinski forum so leta 1996 ustanovili nacionalni mladinski sveti in mednarodne nevladne mladinske organizacije. Danes ima 88 članic; vključena je tudi Slovenija.

njihove lastne izkušnje na tem področju. Vprašalnik je poslal 140 nacionalnim in mednarodnim mladinskim organizacijam v Evropi in prišel do naslednjih ugotovitev⁶¹:

- A. Odnos med neformalnim izobraževanjem in mladinskimi organizacijami je od države do države različen. Medtem ko je v nekaterih državah samoumevno, da mladinske organizacije sodelujejo pri izobraževanju mladih, drugje v njih ne vidijo izobraževalnega potenciala. Vsem državam pa je skupno, da se ideja o tem, da bi formalni in neformalni način izobraževanja delovala komplementarno, pojavlja šele v zadnjem času.
- B. Tako organizatorji kot tudi udeleženci programov in aktivnosti mladinskih organizacij se pogosto ne zavedajo njihove izobraževalne komponente. Nekatere mladinske organizacije tako sebe ne prepoznavajo v vlogi izobraževalne organizacije. Svoje dejavnosti opisujejo kot zagotavljanje priložnosti za mlade, da le-ti aktivno preživljajo svoj prosti čas, namesto da bi bili na ulici in ne bi imeli kaj početi...
- C. Odgovori mladinskih organizacij na vprašanje o tem, kako tovrstne organizacije definirajo neformalno izobraževanje, potrjujejo tezo, da zaenkrat med različnimi evropskimi mladinskimi organizacijami ni konsenza glede definiranja koncepta neformalnega izobraževanja. Obstajajo namreč precejšnje razlike v razumevanju tega pojma, tako med različnimi organizacijami znotraj posameznih držav, da o razlikah med pojmovanjem posameznih držav sploh ne govorimo.
- D. Zelo raznoliki so tudi programi in aktivnosti, ki jih mladinske organizacije ponujajo mladim, pa tudi stopnja, do katere izobraževalni sistem priznava te aktivnosti, variira od države do države⁶².
- E. Mladinske organizacije pozitivno ocenjujejo vpliv neformalnega učenja na osebni in socialni razvoj mladih. Še posebej poudarjajo pozitivne učinke na razvoj veščin in kompetenc, socializacijo itn. Po njihovih ocenah, neformalno izobraževanje spodbuja participacijo mladih, promovira vseživljenjsko učenje, pripomore k večji

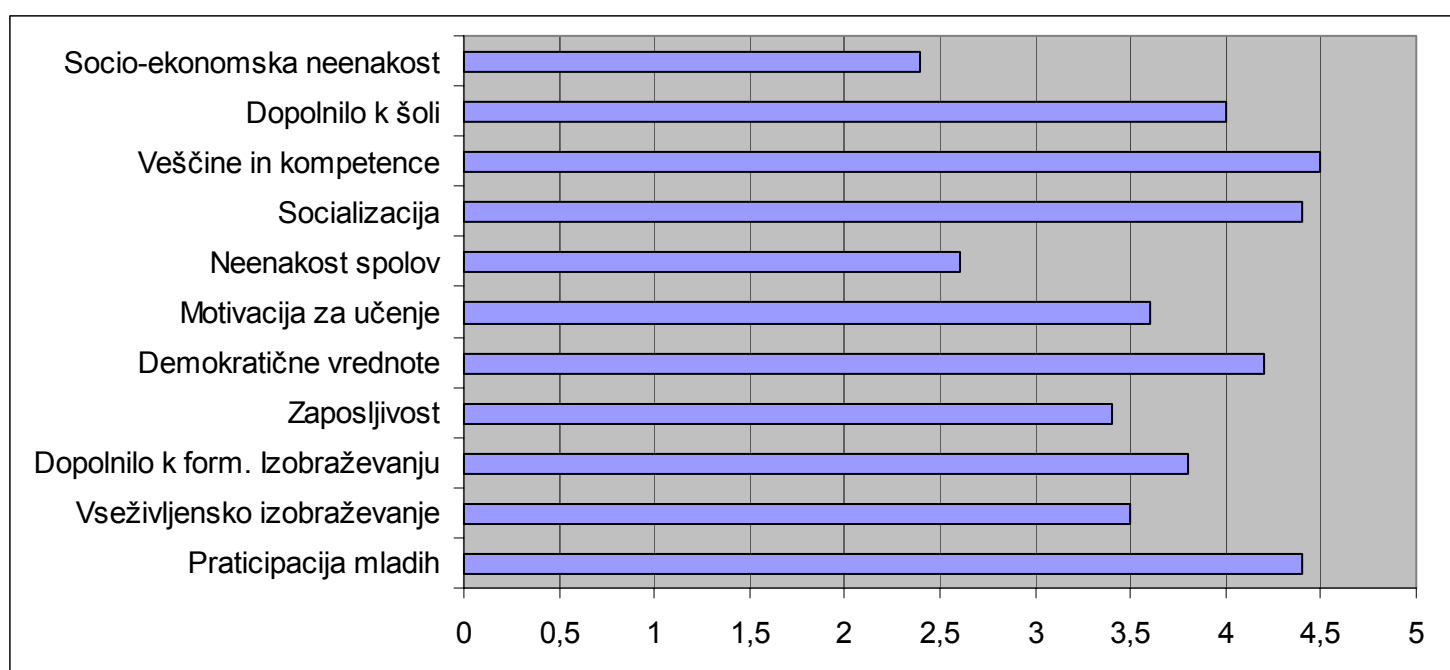
---

⁶¹ Pri tem velja opozoriti, da je vprašalnike vrnilo samo 27 organizacij.

⁶² Medtem ko so nekatere organizacije v vprašalniku odgovorile, da prav nobena izmed mladinskih aktivnosti ni priznana kot izobraževalna dejavnost v smislu pridobitve kreditnih točk, obstajajo v nekaterih državah številni primeri, kjer tovrstni programi predstavljajo del študijskih programov ali šolskega kurikulumu. Najbolj pogosti programi so: tečaji menedžmenta za potrebe mladinskega dela, prostovoljno delo v skupnosti, različni zdravstveni programi itn. (Sahlberg, 1999: 26).

zaposljivosti mladih, promovira vrednote civilne družbe, zmanjšuje socio-ekonomske razloge za neenakost možnosti za izobraževanje, dopolnjuje formalno izobraževanje, spodbuja motivacijo in odgovornost posameznika za učenje, zmanjšuje neenakost možnosti spolov v izobraževanju in še bi lahko naštevali. Rezultati raziskave so prikazani v shemi 5.1:

Shema 5.1: Vpliv neformalnega izobraževanja na osebno in družbeno rast mladih, kot jo ocenjujejo evropske mladinske organizacije⁶³

Vir: Sahlberg, Pasi (1999): *Building Bridges for Learning. The Recognition and Value of Non-formal Education in Youth Activity*. Youth Forum, Brussels.

Po ocenah mladinskih organizacij neformalno izobraževanje vpliva tudi na osebni (vsestranski razvoj osebnosti) ter družbeni razvoj posameznika (ponuja znanja za aktivnejše udejstvovanje v družbi). Kot takšno predstavlja alternativo formalnemu izobraževanju in služi kot dopolnilo k celostnemu izobraževanju posameznika. Vse to je lepo razvidno iz tabele 5.1:

⁶³ Vsako od omenjenih področij je bilo v vprašalniku označeno z lestvico od 1-5, pri čemer 1 pomeni zelo majhen vpliv, 5 pa močan vpliv. Vrednosti v zgornji tabeli so rezultat preproste statistične analize - gre za izračun srednje vrednosti.

Tabela 5.1: Vloga neformalnega izobraževanja v razvoju mladih, kot jo vidijo mladinske organizacije

Osebnostni razvoj	Družbeni razvoj	Alternative formalnemu izobraževanju	Dopolnilo k formalni izobrazbi
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Pozitivna samopodoba ➤ Razvoj interesov ➤ Ponotranjenje vrednot ➤ Občutek odgovornosti ➤ Kreativnost ➤ Aktivno državljanstvo ➤ Demokratične vrednote ➤ Kritično mišljenje ➤ Zavednost 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Aktivno sodelovanje ➤ Socialne veščine ➤ Komunikacija ➤ Skupinske veščine ➤ Strpnost in spoštovanje ➤ Veščine vodenja ➤ Občutek pripadnosti ➤ Vzpostavljanje vezi z različnimi ljudmi 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Možnost izbire med vrstami izobraževanja ➤ Cenovno ugodnejše ➤ Pridobitev veščin in kompetenc, ki se jih v šoli ne naučimo ➤ Izboljšan sistem ➤ Aktivno učenje 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Uporaba znanja v vsakdanjih življenjskih situacijah ➤ V pomoč učiteljem v šolah ➤ Razvijanje veščin, ki so potrebne tudi v šoli ➤ Pripomore k izboljšanju celotnega šolskega sistema

Vir: Sahlberg, Pasi (1999): *Building Bridges for Learning. The Recognition and Value of Non-formal Education in Youth Activity*. Youth Forum, Brussels.

Po Sahlbergu se avtorji, ki se lotevajo analize fenomena neformalnega izobraževanja, delijo v dve skupini. Na eni strani so tisti, ki menijo, da šole ne nudijo dovolj znanja in verjamejo, da neformalna sfera 'krpa luknje', ki jih za seboj pušča formalni izobraževalni sistem. Na drugi strani pa so tisti, ki vidijo v mladinskih organizacijah partnerice drugim izobraževalnim institucijam. Kot najpomembnejšo ugotovitev raziskave Sahlberg navaja dejstvo, da o praksah neformalnega izobraževanja vemo neverjetno malo, še manj pa o položaju neformalnega izobraževanja znotraj mladinskih organizacij. Izvajalec raziskave to spoznanje označuje kot veliko pomankljivost, a v svojih napovedih kljub temu ostaja optimističen (Sahlberg, 1999: 24-28).

Med drugim Sahlberg omenja tri vsebinska področja, ki naj bi še okrepila pomen neformalnega izobraževanja v evropskih mladinskih organizacijah. In sicer:

- 1. Promoviranje nove kulture učenja. Programi neformalnega izobraževanja imajo krajšo tradicijo kot programi formalnega izobraževanja, zato so manj obremenjeni z izobraževalno tradicijo. Šolski izobraževalni sistem se veliko počasneje spreminja kot izvenšolski. V mladinskih organizacijah bi morali pod drobnogled vzeti svoje izobraževalne programe in spremeniti ustaljeno terminologijo (izobraževanje bi nadomestili z učenjem). Opustiti bi morali preživete metode, načine, programe, ..., skratka, promovirali bi novo, sodobno kulturo učenja.*
- 2. Obogatitev izobraževalnega okolja za mlade. Formalno šolstvo najbrž ne bo tako kmalu zmoglo ponuditi mladim stimulatívne okolja za učenje, ki bi ustrezalo potrebam bodočnosti. Mladinske organizacije imajo veliko možnost, da postanejo resni partnerji v procesu izobraževanja novih generacij. Prav zaradi tega bi morale mladinske organizacije skrbno proučiti razlike med formalnim in neformalnim izobraževanjem, da bi se v bodoče lažje vključile v proces. Še naprej pa morajo poudarjati učenje v resničnih življenjskih situacijah.*
- 3. Paradigma prestopljanja meja. Če se bodo mladinske organizacije odločile za enoten pristop k neformalnemu izobraževanju, bo to prispevalo k večjemu priznanju rezultatov neformalnega izobraževanja. Najprej bi morali doreči, na kakšnih osnovah in vrednotah temelji učenje, nato bi oblikovali strategijo izobraževanja in učenje umestili v proces vseživljenjskega učenja. Na koncu bi delali na ideji o sodelovanju z drugimi izobraževalnimi partnerji in redifiniciji sistema izobraževanja (Sahlberg v Frás, 2002: 57).*

Večina Sahlbergovih ugotovitev, podobno kot za druge evropske mladinske organizacije, velja tudi za slovenske mladinske organizacije. Le-te se srečujejo s podobnimi problemi in dilemami kot večina evropskih mladinskih organizacij. V nadaljevanju pa nekoliko več o prostovoljnem delu kot sestavnem delu aktivnosti v mladinskih organizacijah in pomembni neformalni izobraževalni obliki ter njegovi vlogi pri seznanjanju mladih z 'drugačnostjo' ter spodbujanju tolerance oz. strpnosti do drugačnosti.

6. PROSTOVOLJNO DELO KOT POMEMBNA OBLIKA NEFORMALNEGA IZOBRAŽEVANJA V MLADINSKIH ORGANIZACIJAH

*Nekoga moraš imeti rad,
pa čeprav trave, reko, drevo ali kamen,
nekomu moraš nasloniti roko na ramo,
da se, lačna, nasiti bližine,
nekomu moraš,
moraš dati svoje bele oblake,
svoje drzne ptice sanj... (Ivan Minatti)*

6.1. SPLOŠNE ZNAČILNOSTI PROSTOVOLJNEGA DELA

S pojavom številnih socialnih sprememb, kot so urbanizacija, krčenje števila družinskih članov in članov gospodinjstva, individualizacija itn. se naravne mreže solidarnosti ter viri spontane medsebojne pomoči za ljudi v stiski krčijo in razgrajujejo. Priča pa smo novemu družbenemu pojavu, ki nadomešča omenjene mreže in predstavlja nov vir zmanjševanja socialnih problemov ter izboljševanja kakovosti življenja ljudi v skupinah, v skupnosti, v državi. Gre za fenomen organiziranega prostovoljnega dela.

Organizirano prostovoljno delo je socialna tvorba, v kateri ljudje dobre volje, na osnovi svobodne odločitve, delujejo brezplačno v korist sočloveka, skupine ali širše skupnosti. Danes organizirano prostovoljno delo ne pomeni le neposredne pomoči človeku ali skupini v stiski. Vključuje tudi civilno pobudo, zagovorništvo in socialno akcijo (Mikuš Kos, 1999: 14).

Prostovoljno delo, zlasti tisto na socialnem področju, na svojevrsten način povezuje posameznika z družbenim tkivom, v katerega je vpet. Opravlja ga lahko vsakdo glede na svoje zmožnosti, zmogljivosti in druge lastnosti. Preko prostovoljnega prosocialnega delovanja posameznik izmenjuje dobrine z drugimi posamezniki ter s skupnostjo, v kateri živi. Daje in prejema, zagotavlja varnost drugim in hkrati povečuje lastno varnost (Mikuš Kos v Samec, 1996: 18-25).

Organizirano prostovoljno delo predstavlja kompleksen pojav. Njegove razsežnosti je težko predstaviti strnjeno, brez kakršnihkoli poenostavitev. Da bi se le-tem izognila in se ne bi

preveč oddaljila od osrednje teme, se na tem mestu ne bom spuščala v podrobnejšo analizo njegovih splošnih značilnosti.

6.2. PROSTOVOLJNO DELO MLADIH - PROSTOVOLJNO DELO ZA MLADE

6.2.1. UČENJE SKOZI DELOVANJE

Tako med porabniki prostovoljnega dela kot med izvajalci filantropske dejavnosti so mladi najštevilčnejša skupina. Z vidika vzgoje za t.i. prosocialno vedenje in za razvoj tistega, čemur sociologi danes pravijo "skrbeča družba" (caring society), je udeležba enih in drugih v procesu izmenjave solidarnostnih dobrin bistvenega pomena.

Povečevanje občutljivosti, sposobnost razumevanja socialnih dogajanj, učenje strategij in veččin ukrepanja v smeri zmanjševanja problemov so procesi, ki se dogajajo skozi delovanje. Predvsem v ZDA se je za tovrstne procese uveljavil izraz "learning by doing" (učenje skozi delovanje). Z vključevanjem mladih v prostovoljno delo le-tem omogočamo socialno učenje skozi akcijo. Po drugi strani pa lahko mladi, ki prejemajo pomoč, doživijo izkušnjo solidarnostne pomoči. Tovrstna izkušnja lahko vpliva na njihovo lastno prosocialno vedenje⁶⁴ (Mikuš Kos, 1999: 14).

6.2.2. OSEBNOSTNA RAST IN RAZVOJ MLADEGA ČLOVEKA PREKO OPRAVLJANJA PROSTOVOLJNEGA DELA

Prostovoljno delo mladim ponuja naslednje možnosti:

- *občutek pripadnosti skupnosti,*
- *razvoj občutka odgovornosti in pomembnosti svojega delovanja,*
- *veščine sodelovanja v skupinskem projektu, v procesu načrtovanja, v procesu odločanja, v procesu reševanja problemov,*
- *prevzemanje različnih socialnih vlog,*

---

⁶⁴ *Primer:* Nekateri otroci, ki so prišli v Slovenijo kot begunci iz BiH in so bili deležni pomoči s strani mladih slovenskih prostovoljcev, so se kasneje tudi sami vključili v različne prostovoljske projekte.

- *priložnost delovanja v socialno pomembnih dogajanjih,*
- *možnost vplivanja na svoje okolje in zavest o tem,*
- *interakcije z ljudmi različnih starosti, iz različnih okolij* (Mikuš Kos, 1999: 15).

Z opravljanjem prostovoljnega dela mlad človek razvije občutek lastne vrednosti, sposobnost prevzemanja odgovornosti in sodelovanja pri reševanju problemov v skupini, v svoji življenjski in v širši družbeni skupnosti. Stalna skupinska refleksija prostovoljske dejavnosti in lastne vloge v njej mu pomaga, da bolje razume svoje vedenje. S prostovoljnim delom mladostnik vstopi v neko novo situacijo, ki mu predstavlja izziv; to prispeva k širjenju njegovega izkustvenega in spoznavnega obzorja in k spreminjanju samopodobe. Vse to pozitivno vpliva tudi na njegov intelektualni razvoj. Pridobljeno šolsko znanje in veščine se nauči praktično uporabljati pri obravnavanju stvarnih življenjskih in socialnih problemov ter osebnih stisk, postane bolj motiviran za učenje tistih snovi, ki jih potrebuje pri opravljanju prostovoljnega dela, pridobi pa si tudi vpogled v različne poklicne situacije in se tako lažje odloča za poklicni izbor. Zlasti pri mladih iz ogroženih skupin⁶⁵ prostovoljstvo pomembno vpliva na razvoj samospoštovanja in spoštovanja do drugih. S sodelovanjem v programih prostovoljnega dela zraste njihova samozavest, pridobijo občutek, da lahko sami storijo nekaj zase in za svoje okolje (Mikuš Kos, 1999: 15-17).

Za prostovoljstvo po vsem svetu je značilna velika udeleženos mladih. Tudi v Sloveniji je prostovoljno delo na socialnem področju predvsem področje mladih. Največ izvajalcev je dijakov in študentov, pa tudi med porabniki je največ mladih - otrok in mladostnikov. Mladi, ki so bodisi kot izvajalci, bodisi kot porabniki prostovoljskih dejavnosti izpostavljeni solidarnostnemu delovanju, začutijo, kaj pomeni dajati in prejemati. Vključevanje mladih v prostovoljsko delovanje (tako na eni kot na drugi strani) tako predstavlja vzgojo za socialno odgovorno državljanstvo. Preko prostovoljnega dela se mladi učijo praktičnih veščin delovanja za dobrobit prikrajšanih posameznikov ter skupin in za dobrobit širše skupnosti (Mikuš Kos v Samec, 1996: 24 in Mikuš Kos v Samec, 2001: 36).

Preko opravljanja prostovoljnega dela se mladi soočajo s problemi različnih kultur in različnih socialnih skupin ter tako spoznavajo, da lahko podelijo in so dolžni podeliti nekaj

---

⁶⁵ Mišljeni so tisti mladi, ki so bili tudi sami ogroženi v svojem psihosocialnem razvoju in so se vključili v katerega od programov prostovoljnega dela.

tudi z ljudmi, ki jih ne poznajo. Gre za vzgojno pomemben vidik, ki ga med drugim omenja tudi skupina, ki je delovala v okviru mednarodnega raziskovalnega programa o filantropiji pri Inštitutu za politične študije Univerze Johns Hopkins (v: Mikuš Kos, 1999: 19), hkrati pa se neposredno navezuje na temo moje diplomske naloge in ga zato želim v nadaljnji analizi še posebej izpostaviti.

6.3. RUŠENJE PREDSDOKOV IN STEREOTIPOV PREKO OPRAVLJANJA PROSTOVOLJNEGA DELA (V MLADINSKIH ORGANIZACIJAH)

Mladostnik, ki se vključi v program socialnega prostovoljnega dela s spoznavanjem različnih socialnih skupin, ki živijo v različnih življenjskih okoliščinah, bolje razume in s tem spoštuje ljudi iz različnih socialnih in kulturnih okolij. Z udeležbo v prostovoljnih aktivnostih narašča njegova socialna odgovornost. V večji meri se zanima za druge in si prizadeva za njihovo dobrobit. Ker je nenehno izpostavljen novim izkušnjam, se povečuje njegova prožnost v odzivanju in delovanju (Mikuš Kos, 1999: 16).

6.3.1. MEDKULTURNO UČENJE KOT INSTRUMENT ZA SPOZNAVANJE IN SPREJEMANJE DRUGAČNOSTI

Na pragu tretjega tisočletja, ko smo po eni strani priča številnim novim integracijskim procesom, prizadevanjem po preseganju privzgojenih stereotipov, diskriminacije itn. ter težnjam po oblikovanju strpne multikulture družbe, po drugi strani pa po svetu še vedno divjajo vojne, postaja eno temeljnih orodij za boj proti nestrpnosti, ki ogroža svetovni mir, t.i. medkulturno učenje. Le-to je neposredno povezano z mladimi in mladinskim delom. Gre za dolgotrajen učni proces, ki se ukvarja z oblikovanjem in spremembami osebne identitete, posega na področje spomina, pomnenja in preseganja spominov v prid prihodnosti. Pomeni raznolikosti in razlike, pluralizem in kompleksnost, in končno refleksijo in spremembe. Hkrati predstavlja učenje o tebi in meni, o odnosu, solidarnosti in o tem, da se naučimo upoštevati drug drugega. Pomaga pri opažanju sprememb pomenov in olajša sprejemanje napetosti in protislovij. Pri medkulturnem učenju pogosto govorimo o razlikah, različnih življenjskih kontekstih ter kulturnem relativizmu. Govori o demokraciji in državljanstvu, o zavzemanju stališča kljub morebitnim pritiskom, o nevarnosti izključevanja in mehanizmih, ki ga podpirajo. V evropskem kontekstu lahko med drugim

pomeni tudi odziv na odnose med vzhodom in zahodom ter pripravljenost na resničen dialog o naši skupni in hkrati različni zgodovini (glej Zupan, 2002: 4-5).

Medkulturno učenje torej spodbuja priznavanje različnosti in razumevanje bremen preteklosti, kar je predpogoj za graditev tolerantne družbe. Eno od pomembnih oblik medkulturnega učenja predstavljajo različni projekti mednarodnih izmenjav mladih. Bistvo takšnih izmenjav je intenzivno, kreativno multikulturalno druženje mladih, preseganje nacionalnih, ideoloških, verskih, jezikovnih ter drugih ovir in razlik med mladimi. Na pragu 21. stoletja se tudi prostovoljno delo kot pomembna oblika neformalnega izobraževanja ter instrument za spoznavanje in sprejemanje drugačnosti vse bolj veže na pojem medkulturnega učenja. Čedalje bolj pomembna postaja njegova mednarodna dimenzija.

6.3.2. EVROPSKA PROSTOVOLJNA SLUŽBA - PRIMER »SIMBIOZE« MEDKULTURNEGA UČENJA TER MLADINSKEGA PROSTOVOLJNEGA DELA

V letu 2000 je bila sprejeta odločitev Pridružitvenega sveta o vstopu Republike Slovenije v program MLADINA (YOUTH)⁶⁶, ki je skupaj s programoma *Socrates* in *Leonardo da Vinci* eden izmed številnih programov Evropske skupnosti, ki so namenjeni ustvarjanju evropskega prostora tako za formalno kot tudi neformalno izobraževanje. Del programa MLADINA je tudi *t.i. evropska prostovoljna služba (European Voluntary Service - EVS)*, ki omogoča mladim opravljanje prostovoljnega dela v tujini in s tem pridobitev številnih pomembnih izkušenj, ki med drugim prispevajo tudi k razvoju strpnosti. S projektom Evropske prostovoljne službe Evropska skupnost mladim odpira možnosti neformalnega izobraževanja ob sodelovanju v čezmejnem prostovoljnem delu, ki neposredno in aktivno vključuje mlade. Prostovoljno opravljanje del in nalog lahko poteka na različnih področjih - na primer: na področju umetnosti, kulture, okoljevarstva, aktivnosti z otroki, mladimi in ostarelimi osebami, na področju kulturne in zgodovinske dediščine, športnih in drugih pristočasnih aktivnosti ipd. Evropske prostovoljne službe se lahko udeleži vsakdo v starosti

---

⁶⁶ Program MLADINA je namenjen spoznavanju in razumevanju različnih realnosti v Evropi ter spodbujanju aktivnega sodelovanja mladih v življenju njihovih skupnosti. Program spodbuja koncept vseživljenjskega učenja ter razvijanje tistih odnosov in zmožnosti, ki omogočajo aktivno državljanstvo. Najbolj pogosta oblika (metoda) za doseganje tega namena, ki jo ponuja program, je mobilnost mladih ter skupno izvajanje projektov s partnerji v državah - članicah EU ter v drugih programskih državah.

Program je razdeljen na pet pglavitnih akcij (Izmenjave Mladi za Evropo, Evropska prostovoljna služba, Mladinske pobude, Skupne aktivnosti treh programov s področja izobraževanja in usposabljanja ter Podporne aktivnosti) (Zupan v Samec, 2001: 137-138).

od 18 do 25 let⁶⁷, ki ima stalno prebivališče v eni od programskih držav⁶⁸. Še posebej se k sodelovanju spodbuja mlade z manj priložnostmi. Mladostnik, ki se odloči za sodelovanje v projektu Evropske prostovoljne službe, lahko v državi, kjer bo opravljal prostovoljno delo, ostane od šest do dvanajst mesecev. V tem primeru gre za t.i. *dolgoročne projekte*. Obstajajo pa tudi t.i. kratkoročni projekti Evropske prostovoljne službe, ki trajajo najmanj tri tedne in največ šest mesecev in so namenjeni izključno mladim z manj priložnostmi oz. mladim, ki ne morejo daljše obdobje opravljati prostovoljne službe⁶⁹.

Program EVS je seveda samo ena od številnih možnih alternativ na področju neformalnega izobraževanja. Eno ključnih izhodišč programa je zagotavljanje neformalne izkušnje medkulturnega učenja za mlade s spodbujanjem njihove družbene integracije in aktivnega sodelovanja, poviševanja njihove zaposljivosti ter občutka solidarnosti. Vse aktivnosti so oblikovane tako, da hkrati zadovoljujejo tudi potrebe širše skupnosti na številnih področjih. Program EVS tako pomembno pripomore k spodbujanju solidarnosti in razvoju strpnosti, ne samo na ravni posameznika, temveč tudi na širši družbeni ravni.

Med prebiranjem gradiva sem zasledila veliko primerov dobrih praks neformalnega izobraževanja mladih. Med njimi tudi precej tistih s področja mladinskega prostovoljnega dela. Če govorimo o vlogi mladinskih organizacij pri spodbujanju strpnosti in še zlasti, ker je v tem delu naloge izpostavljen pomen, ki ga imajo pri tem izkušnje medkulturnega učenja, naj omenim dva projekta Evropske prostovoljne službe, ki na osnovi konkretnih primerov potrjujeta moje teoretske predpostavke.

---

⁶⁷ Možne so tudi posamezne izjeme glede starosti, vendar se njihova upravičenost ugotavlja za vsak primer posebej.

⁶⁸ Opredelitev "programskih držav" v Prilogi A.

⁶⁹ Več o tem in o drugih podrobnostih programa EVS v Prilogi A.

Projekt „Mladinski center“

V mladinskem centru v manjšem danskem kraju sta evropsko prostovoljno službo opravljala dva prostovoljca iz Francije in Grčije. Njune naloge so bile povezane s siceršnjimi aktivnostmi centra, ki predvsem omogoča spontane akcije mladih, ponuja možnost vključitve v različne organizirane prostočasne aktivnosti ter omogoča sodelovanje v posameznih tečajih - usposabljanj za različne interese (fotografija, ljudski plesi). Prostovoljca sta pomagala pri organizaciji rednih aktivnosti ter sodelovala pri vodenju različnih tečajev. Pomemben del njunih nalog pa je bil povezan tudi z njunim samostojnim projektom: sodelovanje med mladinskim centrom in osnovno šolo, da bi pripravili in izvedli razstave z likovnimi, fotografskimi in drugimi deli mladih na temo „Imel sem sanje“ kot delček antirasističnega osveščanja. (Zupan v Samec, 2001: 143)

Projekt „Več kot vrtec“

Prostovoljka z Danske je prostovoljno službo opravljala v otroškem vrtcu v delavskem predmestju Barcelone. Vrtec je želel pridobiti prostovoljca s pomočjo programa EVS zaradi prepričanja, da lahko nova oseba, ki bo s seboj prinesla tudi košček drugih krajev in običajev, stimulatивно vpliva na življenje otrok v vrtcu, saj so želeli v aktivnosti vrtca vnesti nove pristope in načine. K sreči so za sodelovanje pritegnili mlado vzgojiteljico z Danske, ki je bila pripravljena sodelovati v celotnem enoletnem projektu, ki je bil zastavljen na dveh ravneh. Delala je z osebjem ter jim predstavljala zamisli in prakso dela v vrtcih na Danskem ter pomagala sprejete nove zamisli prenašati v prakso vrtca v Barceloni. Organizirala je tudi študijski obisk delavcev in delavk vrtca v rodnem Arhusu. Na drugi ravni je samostojno ali v sodelovanju z drugim osebjem vrtca organizirala aktivnosti, v katerih so imeli otroci možnost spoznavanja vsakodnevnih danskih navad in kulture. Še posebej odmevna pa je bila (sicer njena lastna iniciativa na polovici bivanja v Barceloni) organizacija mesečnih vrtnih zabav za otroke in starše, ki so postale tradicionalno sproščeno stičišče staršev, otrok in osebja vrtca. (Zupan v Samec, 2001: 145)

II. Empirični del

SPODBUJANJE STRPNOSTI IN SPREJEMANJA DRUGAČNOSTI S POMOČJO NEFORMALNIH IZOBRAŽEVALNIH AKTIVNOSTI V MLADINSKIH ORGANIZACIJAH V SLOVENIJI

(Društvo MOZAIK - primer dobre prakse)

Človek, ki premakne goro, začne s prenašanjem majhnih kamenčkov (kitajski pregovor)

1. PREDSTAVITEV DRUŠTVA MOZAIK

Kratka zgodovina društva ter njegov osnovni cilj oz. namen:

Društvo za izobraževanje in povezovanje otrok ali Društvo MOZAIK - društvo otrok je bilo ustanovljeno februarja 2001 z namenom in ciljem:

- ❖ omogočiti vključevanje otrok, mladostnikov in prostovoljcev različnih nacionalnih, etničnih, verskih pripadnosti in otrok, mladostnikov in prostovoljcev z zmanjšanimi psihofizičnimi sposobnostmi ter mladostnikov in otrok beguncev in prisilcev za azil v družbo;
- ❖ omogočiti kreativno preživljanje prostega časa vsem otrokom in mladostnikom ter jim širše odpreti dostop do kulturnih dobrin;
- ❖ nuditi pomoč otrokom in mladostnikom socialno ogroženih in depriviligiranih družin;
- ❖ nuditi pomoč in podporo otrokom in mladostnikom v stiski;
- ❖ preko druženja, ustvarjalnega dela in izobraževanja preko igre krepiti socialno ozaveščenost otrok, mladostnikov, pa tudi odraslih;
- ❖ omogočiti mednarodno povezovanje otrok, mladostnikov in prostovoljcev.

Financiranje organizacije:

Projekte in programe društva omogočajo: Evropska komisija - Program Mladina, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve - Oddelek za družino, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve - Oddelek za socialne zadeve, Mestna občina Ljubljana - Oddelek za socialno varstvo, Mestna občina Ljubljana - Urad za mladino, Open Society Institute, UNHCR - Visoki komisariat ZN za begunce, Urad RS za mladino, Urad RS za priseljevanje in begunce, Veleposlaništvo Kraljevine Nizozemske - Royal Netherlands Embassy ter Veleposlaništvo ZDA - U.S. Embassy

Poslanstvo organizacije:

Društvo MOZAIK preko različnih projektov, ki potekajo vse leto, združuje otroke ne glede na njihovo narodnostno ali versko poreklo (otroke azilantov, beguncev, Romov), pa tudi otroke, ki so zaradi ‚drugačnosti‘ (invalidi, slabovidni, slušno prizadeti, duševno prizadeti, zapuščeni - brez staršev) izločeni iz normalnega družbenega okolja. S tem povezuje in v prijateljstvu med seboj združuje otroke in mlade, ki skozi ustvarjalno preživljanje prostega časa spoznavajo, da se drug od drugega lahko veliko naučijo, da si lahko pomagajo, da prijateljstvo ne pozna ovir in meja. Ti se postopoma zavejo socialne problematike družbenih skupin doma in po svetu, preko dejavnosti pa spoznavajo, da so postopoma tudi oni sposobni spreminjati svet, saj poleg spoznavanja drugih otrok in mladih odkrivajo tudi nove možnosti v sebi, sami sebe bolje spoznavajo in širijo svoja obzorja - pridobivajo širši pogled na svet okrog sebe.

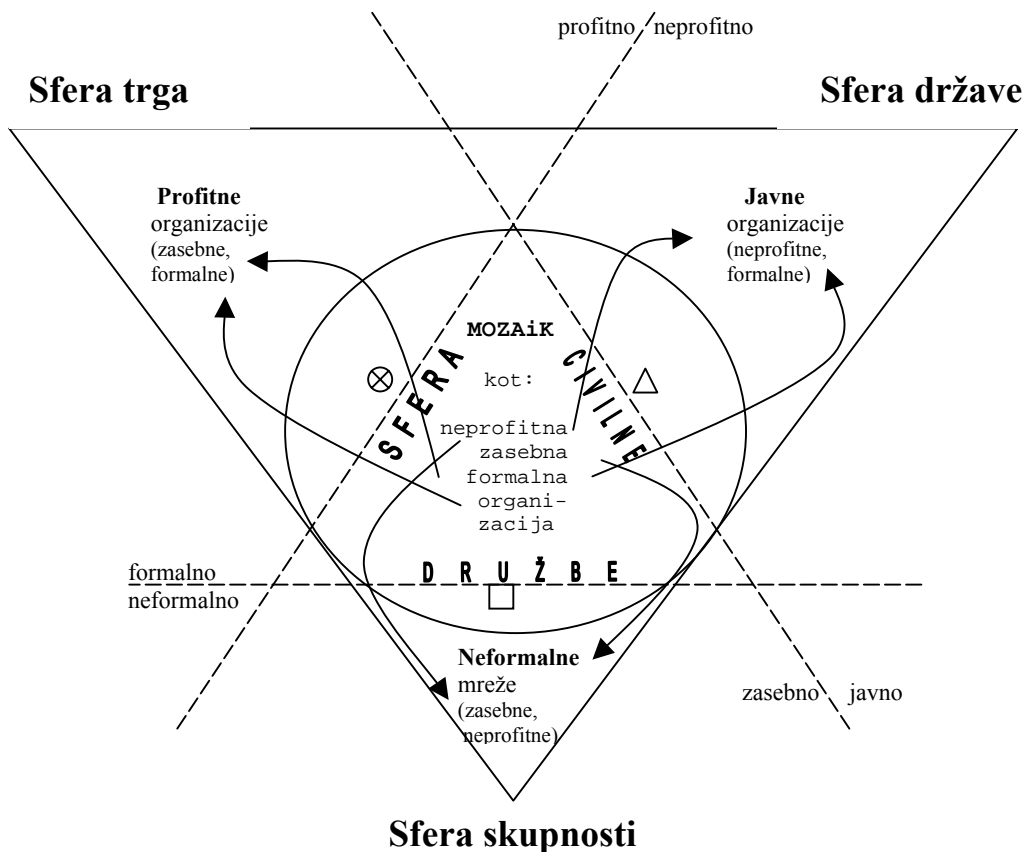
Organizacijska struktura:

Društvo je prostovoljno združenje prostovoljcev (otrok, mladostnikov in odraslih) ne glede na starost, strokovno izobrazbo, narodnostno, versko pripadnost, ne glede na to ali so porabniki ali izvajalci prostovoljnega dela, ki se združujejo na amaterski podlagi z namenom nuditi pomoč in izobraževati. Društvo deluje na popolnoma prostovoljni osnovi. V njem delujejo mladi prostovoljci z obilico dobre volje in ustvarjalnih idej. Društvo je tudi gostujoča organizacija za program Evropske prostovoljne službe (EVS), ki mladim od 18-25 leta omogoča, da od 6 do 12 mesecev preživijo v tuji državi in v okviru določene organizacije opravljajo prostovoljno delo⁷⁰. V mozaikovih programih so do sedaj preko Evropske prostovoljne službe sodelovali štirje prostovoljci, trenutno gostimo prostovoljko iz Nemčije.

---

⁷⁰ Podrobnejša predstavitev EVS v Prilogi A.

Shema 1.1: Umestitev društva Mozaik v shemo »zasebne neprofitne organizacije - entitete v sferi civilne družbe«⁷¹

- skupine samopomoči
- ⊗ članske kooperative
- △ organizacije s koncesijo

Če upoštevamo, da koncept trikotnika blaginje predstavlja le izhodišče za analizo, ki skuša odgovoriti na vprašanje, kje v družbi so neprofitne organizacije, iz česar izhaja, da je „družbeni prostor“ mogoče razdeliti na štiri in ne zgolj na tri sfere oz. socialne rede (sfera trga, sfera države, sfera skupnosti in sfera civilne družbe), društvo Mozaik uvrščamo v sfero civilne družbe⁷². Osnovna značilnost sfere civilne družbe je njena sočasna zaprtost in odprtost v odnosu do drugih sfer. Tri temeljne razsežnosti: *neprofitno/zasebno/formalno*, ki sfero civilne družbe hkrati ločujejo in povezujejo z drugimi tremi sferami, so tudi temeljne

⁷¹ Vir: Kolarič, Zinka, Črnak Meglič, Andreja in Vojnovič, Maja (2002): *Zasebne neprofitno-volonterske organizacije v mednarodni perspektivi*. FDV, Ljubljana, str. 17.

⁷² Gre za tisti del »družbenega prostora«, ki se nahaja med sfero trga, sfero države in sfero skupnosti.

lastnosti entitet v tej sferi. Gre za neprofitne, zasebne in formalne organizacije⁷³ (Kolarič in drugi, 2002: 16-19). Kot je razvidno iz sheme 1.1, tudi društvo Mozaik sodi med entitete, ki se nahajajo v sferi civilne družbe - torej v tisti del družbe oz. „družbenega prostora“, v katerem so zasebne neprofitne organizacije.

Ciljna skupina mladih, ki so jim programi namenjeni:

Programi so prvenstveno namenjeni mladim in otrokom z manj priložnostmi v družbi, tistim, ki so zaradi svojega socialnega položaja prikrajšani za normalno družinsko življenje. Delamo predvsem s populacijo otrok beguncev iz Bosne in Hercegovine, prosilcev za azil in ilegalnih prebežnikov. V naše dejavnosti se redno vključujejo tudi slovenski otroci, saj menimo, da so skupne dejavnosti ključnega pomena za večjo družbeno občutljivost in toleranco do depriviligiranih skupin beguncev in prosilcev za azil in priložnost za medkulturno učenje. Programi so namenjeni tudi mladim, ki se želijo vključiti v prostovoljno delo s populacijo otrok in mladih beguncev in prosilcev za azil. Naš cilj je, da se otroci in mladostniki, s katerimi delamo, čimbolj aktivno vključujejo v organizacijo naših programov in aktivnosti, tako da so tudi oni na nek način prostovoljci.

Osnovne metode dela z mladimi:

Organiziramo kreativno preživljanje prostega časa otrok in mladostnikov (organizacija in vodenje kreativnih delavnic, izletov, srečanj, športnih dejavnosti, aktivnosti na področju kulture in umetnosti, medsebojno druženje in interakcija otrok). Poleg tega v svoje delo vključujemo mlade prostovoljce ter spodbujamo in podpiramo sodelovanje s podobnimi društvi v domačem in mednarodnem prostoru.

Sodelovanje z drugimi akterji na področju mladinskega dela:

Sodelovanje z organizacijami na območju jugovzhodne Evrope; predvsem z nevladnimi organizacijami, zavodi in šolami v Sarajevu in Mostarju (Obrazovanje gradi BIH, SOS Kinderdorf, SKD Ivan Cankar); sodelovanje z Nacionalno agencijo - Movit na področju

---

⁷³ *Neprofitne*; glede na to lastnost so sicer različne od entitet v sferi trga, vendar hkrati podobne entitetam v sferi države in v sferi skupnosti.

Zasebne; glede na to, da so njihovi ustanovitelji zasebne fizične oz. pravne osebe, so različne od entitet v sferi države, vendar hkrati podobne entitetam v sferi trga in v sferi skupnosti.

Formalne; glede na to, da so formalno organizirane, so različne od entitet v sferi skupnosti, vendar hkrati podobne entitetam v sferi države in v sferi trga (Kolarič in drugi, 2002: 18).

Evropske prostovoljne službe, sodelovanje s KUD France Prešeren - projekt Pregnanci, društvom Sezam itd.

Moto dela z mladimi:

SPROŠČENOST, DRUŽENJE NA SPROŠČEN NAČIN V NEINSTITUCIONALIZIRANEM OKOLJU

2. MOZAIK IN NJEGOVO POSLANSTVO NA PODROČJU BEGUNSKÉ PROBLEMATIKE

2.1. ZAKAJ BEGUNCI?

Kot je razvidno iz kratke predstavitve društva⁷⁴, namenja Mozaik posebno pozornost predvsem »mladim z manj priložnostmi«. Gre za otroke in mladostnike, ki so na kakršenkoli način depriviligirani oz. so izpostavljeni različnim oblikam diskriminacije. Glede na širino teme diplomskega dela sem imela na voljo široko paleto konkretnih primerov, ki bi se jih bilo vredno podrobneje lotiti v empiričnem delu naloge. Lotiti v smislu temeljite empirične analize, s ciljem potrditi oz. zavrniti teoretične predpostavke iz prvega dela naloge. Problematike bi se lahko lotila iz različnih zornih kotov, saj so tudi na pragu novega tisočletja, predsodkom in diskriminaciji izpostavljeni številni posamezniki in družbene skupine; bodisi da gre za diskriminacijo na osnovi rasne, etnične, religiozne,... pripadnosti, bodisi za diskriminacijo invalidov, duševno bolnih, istospolno usmerjenih, ostarelih itn. Ker gre dejansko za izjemno obsežno tematiko in ima Mozaik največ izkušenj prav na področju begunske problematike (pa tudi sama sem se kot prostovoljka največ ukvarjala z begunsko populacijo), sem se odločila, da se v empiričnem delu diplomske naloge osredotočim na begunce kot eno od depriviligiranih družbenih skupin in na primeru le-te skušam pokazati, kako pomembna je lahko vloga mladinskih organizacij pri reševanju nekaterih težav, s katerimi se srečujejo pripadniki te družbene skupine, in kako lahko mladinska organizacija z učinkovitim programom in uspešno realizacijo le-tega pripomore k odpravljanju predsodkov in spodbujanju strpnosti, tako v primeru specifične družbene skupine kot v družbi nasploh.

Kot sem omenila že v uvodu, bom hipoteze iz teoretskega dela skušala podkrepiti s praktičnimi primeri iz življenja beguncev v Sloveniji, ki so bili in so še danes pogosto 'tarča' nestrpnosti ter na podlagi izkušenj mladih, ki bodisi s prostovoljnim delom, bodisi s kakršnokoli drugo obliko sodelovanja v neformalnih izobraževalnih aktivnostih, ki potekajo v okviru mladinskih organizacij, pomembno prispevajo k zmanjševanju predsodkov ter spodbujanju strpnosti do beguncev in s tem tudi na splošno k razvoju bolj tolerantne družbe.

---

⁷⁴ V nadaljevanju sledi tudi podrobnejša predstavitev posameznih projektov.

2.2. VOJNA NA BALKANU IN VLOGA NEPROFITNO-VOLONTERSKIH ORGANIZACIJ PRI POMOČI BEGUNCEM OB NJIHOVEM PRIHODU V SLOVENIJO

Vojna na prostoru bivše Jugoslavije je tudi v Slovenijo prignala veliko število beguncev. Poleti 1991 so začeli prihajati tisti iz Hrvaške (nekaj iz karlovskega območja, ki leži ob slovenski meji, nekaj iz Krajine, večina pa iz Vukovarja in Osijeka v vzhodni Hrvaški). Večinoma so ostali le nekaj mesecev in odšli relativno neopaženo. »V tistih dneh zmede, ko je bilo treba organizirati novo državo, so bili komaj opazen moteči dejavnik« (Doupona Horvat, 1998: 11). Spomladi 1992 so se jim pridružili begunci in begunke iz Bosne in Hercegovine⁷⁵, ki so tu še danes (Doupona Horvat, 1996: 123).

Suada Deliberović - ime, ki marsikomu verjetno nič ne pove. Ta mlada ženska, študentka medicine, je bila stara komaj štiriindvajset let, ko se je udeležila zborovanja proti vojni. Pokosile so jo krogle ostrostrelcev. Bila je prva žrtev vojne, ki je v naslednjih letih povsem spremenila na tisoče življenj. Prinesla je ogromno gorja, terjala več kot dvesto tisoč življenj, več kot milijon ljudi pa pregnala iz njihovih domov. Evropske države (med njimi tudi Slovenija) so se soočile s tisoči beguncev, ki so se znašli na njihovih mejah. Na kaj takega Evropa in svet nista bila pripravljena.

Govorimo seveda o vojni v Bosni in Hercegovini, deželi in ljudeh, s katerimi smo več desetletij živeli v skupni državi. Naenkrat pa...

Po nekaterih podatkih je samo v Slovenijo leta 1992 pribežalo več kot osemdeset tisoč ljudi iz nekdanjih jugoslovanskih republik. Med njimi je bilo največ beguncev prav iz Bosne in Hercegovine⁷⁶. Kmalu po prvem množičnem prihodu bosanskih beguncev je oblast začela opozarjati (!), da se bliža zgornja meja števila beguncev, ki jih Slovenija še lahko sprejme. Takrat je bilo v t.i. zbirnih centrih okoli 10. 000 ljudi, skupna ocena o številu beguncev pa se je gibala okrog 40. 000 (Doupona Horvat, 1996: 124). Število beguncev, ki naj bi jih (ne)sprejela naša država je postalo top-tema, o kateri so pisala novinarska peresa, pa tudi predmet številnih političnih razprav. Postopno se je ustalila besedna zveza "zgornja meja

---

⁷⁵ Po podatkih Urada za priseljevanje in begunce je bilo takrat število vseh beguncev in begunk ocenjeno na 45.000. Vendar se je takoj po prihodu začela postopna izselitev (zlasti bolj izobraženih) v zahodno Evropo, Združene države Amerike in Kanado, tako da jih je bilo jeseni 1993, ko je bilo prvo uradno štetje, približno 31.000 (Vrečer v Drolc in Pajnik, 2001: 77).

⁷⁶ V slovenskih medijih se je pogosto pojavljala številka 70.000, kot jo je določil Urad za priseljevanje in begunce za takratno oceno. Še danes jo lahko zasledimo na spletni strani Visokega komisariata Združenih narodov za begunce (UNHCR), vendar po zadnjih statističnih podatkih Urada za priseljevanje in begunce, leta ni ustrezala realnemu stanju (Vrečer v Drolc in Pajnik, 2001: 85).

beguncev”, ki so jo uporabljali tako novinarji kot vladni organi, pomenila pa naj bi maksimalno število beguncev, ki jih država *lahko* sprejme. Pričakovali bi, da bodo mediji⁷⁷ zahtevali obrazložitev, kaj je to zgornja meja, kdo jo je izračunal ipd., saj so bile trditve podane brez argumentov. Zgodilo pa se je prav nasprotno. Mediji so se strinjali z vlado, da bo, če bo “maksimalno število” beguncev preseženo, Sloveniji grozil kolaps⁷⁸. S takšno obravnavo omenjene tematike, so mediji vse prej kot prispevali k spodbujanju solidarnostnega vedenja in strpnosti.

Slovenija je kar pet let urejala status začasnega zatočišča. Šele poldrugo leto po podpisu Daytonskega sporazuma, ko se je dovršen del beguncev bodisi vrnil v domovino, bodisi odpotoval naprej, so poslanci sprejeli zakon, ki so mu že takrat nevladne in mednarodne organizacije očitale nekaj bistvenih pomankljivosti. Tistim, ki so dobili status začasnega zatočišča, je zakon preprečeval, da bi se postavili na svoje noge. Še več, ni jim dovolil, da bi delali več kot šestdeset dni na leto. Med spornimi člani je bil tudi tisti, ki je določal, da se čas, ki ga preživijo med nami, ne šteje za pridobitev kakršnegakoli drugačnega pravnega statusa. Čeprav je status zagotavljal začasno zatočišče, v njem ni bilo določbe o tem, kako dolgo naj bi začasno zatočišče trajalo. Kljub opozorilom uglednih mednarodnih organizacij je minilo celo desetletje in več, preden so se stvari premaknile⁷⁹. Razlogov za to je več, vsi pa zahtevajo obsežno in temeljito analizo.

Seveda je treba poudariti, da prihod velikega števila beguncev v Slovenijo na začetku devetdesetih let ni sprožil samo burnih političnih in medijskih odzivov. Kljub omenjeni ‘nastrojeni’ politični retoriki in medijski (anti)propagandi, je prisotnost beguncev na naših tleh spodbudila tudi val solidarnostnega vedenja. Poleg darovanih materialnih sredstev je bila pomoč prostovoljcev najpomembnejši način izkazovanja razumevanja, sočutja in prijateljstva.

Slovenske humanitarne in druge nevladne organizacije (Rdeči križ, Karitas itn.) so zbirale predmete, ki so bili nujno potrebni za organizacijo življenja več tisoč beguncev, ki so nenadno prispeli v Slovenijo. Poleg zbiranja sredstev v okviru humanitarnih in nevladnih organizacij, pa so prebivalci Slovenije tudi posamično pomagali in darovali. V begunske

---

⁷⁷ Po McQuailu (1987) ljudje razmišljajo o tem, kar jim je bilo povedano. Zato je pomembno, o čem in kako mediji poročajo. Ni sicer nujno, da se ljudje s povedanim strinjajo, vendar obstaja korelacija med pomembnostjo, ki jo kakšni temi ali dogodku namenijo mediji ter pomembnostjo, ki jo isti stvari pripišejo politiki in javnost (Doupona Horvat, 1996: 125). Mediji torej pomembno vplivajo na oblikovanje javnega mnenja. Tako so tudi premišljevanja ljudi o beguncih vezana na medijsko obravnavo begunske problematike.

⁷⁸ Številka je bila kasneje presežena, Slovenija pa kolapsa ni doživela.

⁷⁹ V Evropi je malo razvitih držav, kjer bi status začasnega zatočišča veljal tako dolgo kot pri nas.

centre so prinašali posteljnino, obleko, igrače in hrano, ali pa so pomagali beguncem, ki so bili nameščeni zunaj centrov. Šole in vrtni so vzpodbujali otroke, naj darujejo igrače in šolske potrebščine za svoje vrstnike iz Bosne in Hercegovine. Obenem je potekala mobilizacija prostovoljcev, ki so delovali predvsem v begunskih centrih in v begunskih šolah. Med prostovoljci so bili predvsem dijaki srednjih šol in študentje.

Delovanje prostovoljcev v begunskih centrih in ob beguncih nasploh je večplastno dogajanje, ki ima številne pomembne razsežnosti. Ena od pomembnejših je spoznavanje med begunci in Slovenci. Prostovoljci, ki so tudi po več mesecev delovali v begunskih centrih in se družili z begunci, so lahko spoznali osebno, etnično in kulturno vrednost beguncev. Prispevali so k širjenju pozitivne podobe o beguncih in k zmanjševanju predsodkov ali celo ksenofobičnih idej o beguncih. Po drugi strani so begunci v stikih s prostovoljci lahko začutili sprejetost in solidarnost s strani slovenske družbe.

Lahko bi rekli, da je prihod beguncev v Slovenijo pomenil veliko učno uro solidarnosti in strpnosti. V mnogih krajih smo bili priča novemu zagonu prostovoljnega dela, ki se je pozneje nadaljevalo kot prostovoljno delo v korist slovenskega prebivalstva (otrok, ostarelih, bolnikov itn.). Še posebej zanimivo in pozitivno je prevzemanje idej in prakse prostovoljnega dela pri otrokih iz BiH. Pomoč in podpora prostovoljcev otrokom beguncem ima številne razsežnosti. Poleg človeške simpatije, zmanjševanja občutka izoliranosti in nezaželenosti v državi azila, poleg pomoči pri obvladovanju zahtev šole, vnašajo prostovoljci v življenje beguncev mnoge druge vsebine, ki izboljšujejo kakovost življenja, krepijo sposobnosti obvladovanja in pozitivno delujejo na samopodobo.

Prostovoljci pa so ob delu z begunci tudi sami veliko pridobili. Občutek, da delaš nekaj koristnega, ki je značilen za prostovoljno delo na socialnem področju, je v okoliščinah begunstva še posebej okrepljen, saj pomagaš ljudem v posebnih stiskah. Pomagaš ljudem, ki so bili prevarani, ogoljufani, oropani, ljudem, ki se jim je zgodila neskončna krivica. Tvoja prisotnost, tisto, kar daješ, deluje kot protiutež slabi izkušnji in doživetemu zlu. Prisotnost prostovoljcev priča o tem, da poleg zla, ki je porušilo stavbo življenja, morda tudi omajalo vero v ljudi, obstaja dobro, ki krepi upanje v prihodnost in vero v življenje in v ljudi (Mikuš Kos in Gole Ašanin v Martelanc in Samec, 2000: 138-142).

Kakorkoli, v dneh, ko je bilo na televizijskih ekranih nenehno videti grozo in veliko solza, so ljudje do trpljenja pregnancev kazali precej razumevanja. Tako, kot je postopno plahnelo zanimanje medijev za vojno na Balkanu, je postopno izginjalo tudi človekoljubje in

razumevanje ljudi. Ne le med gledalci, bralci, opazovalci, temveč tudi med tistimi, ki so tako ali drugače držali v svojih rokah usodo beguncev.

2.3. DESETLETJE IN VEČ JE MINILO, PROBLEM INTEGRACIJE BEGUNCEV PA OSTAJA NEREŠEN

Danes je v Sloveniji še približno dva tisoč bosanskih beguncev. Okoli 700 jih je nastanjenih v sedmih zbirnih centrih. Po novem zakonu so sicer pridobili dovoljenje za stalno bivanje, kar pomeni, da lahko iščejo delo, vendar ne smemo pozabiti, da so to ljudje (med njimi tudi kar nekaj invalidov), ki so vrsto let živeli v *getu*⁸⁰ in se težko znajdejo na trgu delovne sile. Dodaten problem predstavlja zapiranje centrov, ki so bili zadnja leta njihov dom. Dejstvo je, da so v trenutku, ko so zapustili domovino, izgubili celo vrsto pomembnih socialnih vlog. Tukajšnje življenje "na čakanju" jih je sililo v pasivnost. Enostavno niso imeli možnosti za načrtovanje jutrišnjega dne, kaj šele, da bi načrtovali, kakšno bo njihovo življenje čez pet let. Vse, kar jim je ostalo, je bilo upanje. Starejši so upali, da se bodo vrnil domov, mladi, da se bodo vključili v življenje v novi domovini. Vprašanje je, ali jim bo naša družba to omogočila.

Eden ključnih problemov ostaja zakoreninjenost predsodkov in stereotipov do državljanov, pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije. Zdi se, da smo v Sloveniji sprejeli kriterije tujosti, ki se zdijo samoumevni, tako samoumevni, da so samoumevne tudi vsakdanje diskriminatorne prakse in celo zakonodaja (Mencin Čeplak v Ule in drugi, 1996: 209).

---

⁸⁰ Morda se zdi *geto* neprimeren izraz, a zavedati se moramo, da so ti ljudje dejansko več let živeli izolirano od družbe.

Zakoreninjenost predsodkov do pripadnikov narodov bivše Jugoslavije

Slovenija ima dolgo tradicijo latentnega sovraštva do prebivalcev južnih republik bivše Jugoslavije, zlasti do ekonomskih emigrantov, ki so prišli v Slovenijo iz BiH. To sovraštvo sicer ni bilo javno izraženo, kar seveda ne pomeni, da ga ni bilo. Kreiran je bil močan stereotip⁸¹, ki se je v zadnjih letih samo perpetuiral in se danes kaže kot razcep razlik med „civilizirano, kulturno majhno, evropsko, homogeno in pridno“ Slovenijo (Slovenci) ter „neciviliziranim, divjim, nedelavnim, neevropskim, krvoločnim...“ Balkanom (Balkanci).

Problem, s katerim smo soočeni v Sloveniji, je v tem, da se našo državo dojema kot homogeno skupnost. Tako je predstavljena tudi v javnosti. Po razpadu Jugoslavije je bilo to večkrat omenjeno na različnih političnih srečanjih, pa tudi v številnih znanstvenih in novinarskih člankih je bilo pogosto zapisano, da je Slovenija etnično in religiozno homogena država in je prav zaradi tega na relativno mehak način izšla iz jugoslovanske skupnosti. Gre za zacementirano ideološko prepričanje, ki izhaja iz načina, kako je Jugoslavija kot večnacionalna in večverska skupnost dolga leta funkcionirala.

Drugi dejavnik, ki je pomembno vplival na takšno stanje, je povezan s svetovnim dogajanjem v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Različni dogodki znotraj samega zahodnega sveta so vodili k izjemnemu naraščanju nestrpnosti in ksenofobije, ki se je samolegitimizirala s „svobodo govora“. Oblikovale so se politične stranke, ki so takšno ravnanje posredno ali neposredno podpirale. Nenazadnje so k razcepu prispevale tudi znanstvene razprave⁸², ki so okrepile že tako močne stereotipe o „dveh svetovih“. Slednji podpirajo mišljenje v parih nasprotij ter videnje politike kot razmerja prijatelj-sovražnik in funkcionirajo po vsem svetu. Vojne, ki so se zgodile na jugoslovanskih tleh, so bile prvi pokazatelj, da se ta razcep dogaja tudi v samem srcu Evrope. Spodbudile so klimo, ki jo nekateri tudi danes s pridom izkoriščajo, ko poskušajo preprečiti realizacijo pravic in v korist lastnih interesov načrtno spodbujajo konflikte. (Jalušič, 2003: 18)

---

⁸¹ Zakoreninjenost ter moč tovrstnih predsodkov in stereotipov je lepo opisala Silva Mežnarič v knjigi »Bosanci« *A kuda idu Slovenci nedeljom?*

⁸² Primer: ideja »*clash of civilizations*«, ki prinaša fatalistično napoved civilizacijsko-kulturno-verskega razcepa in potencialnega spopada med bogatim severozahodom in revnim jugovzhodom, religiozno in socialno razcepljene skupnosti. Kaže se kot podoba starajočega se Zahoda, ki ga ogroža mladi, temperamentni jugo-vzhodni svet, ki je povrh vsega še v veliki meri muslimanski svet.

2.4. KAKO LAHKO MLADINSKA ORGANIZACIJA SODELUJE PRI REŠEVANJU BEGUNSKIH VPRAŠANJ

2.4.1. PREDSTAVITEV MOZAIKOVIH PROGRAMOV, KI VKLJUČUJEJO BEGUNSKO POPULACIJO

Programi društva Mozaik, ki vključujejo begunsko populacijo, so prvenstveno namenjeni otrokom in mladostnikom iz Bosne in Hercegovine, ki so med vojno pribežali v Slovenijo. Vključujejo otroke, ki so živeli v Begunskem centru Vič v Ljubljani in so se z zaprtjem leta (l. 2002) 'razpršili' po vsej Ljubljani ter otroke in mladostnike, ki živijo v Begunskem centru v Postojni⁸³. Namen programov je kreativno preživljanje prostega časa otrok in mladostnikov, ki jim ekonomski resursi tega ne dopuščajo v zadostni meri, zmanjševanje njihove socialne izključenosti in marginalizacije ter spodbujanje druženja in medsebojnega sodelovanja s slovenskimi otroki. Dejavnosti, ki potekajo v obliki različnih projektov, so namenjene socializaciji otrok in mladostnikov, njihovi nadaljnji integraciji v slovensko družbo in hkrati ohranjanju ter zavedanju lastnih kulturnih značilnosti. Gre za populacijo, ki ji je treba omogočiti enakopravno in polnovredno vključenost v slovensko družbo in programe, namenjene celostnemu osebnostnemu in psihosocialnemu razvoju populacije teh otrok in mladostnikov.

TEBI, PRIJATELJ MOJ

120 otrok-organizatorjev je ob pomoči 75 mentorjev in nastopajočih, sodelovalo pri organizaciji prireditve **TEBI, PRIJATELJ MOJ**, ki se je odvijala v Festivalni dvorani v Ljubljani. S pripravami na prireditev smo pričeli že 10.01.2001, ko smo se predstavili osnovnim šolam in javnim zavodom ter jih povabili k sodelovanju. Tako se je 1. marca 2001 prireditve udeležilo 53 prostovoljcev, ki so spremljali 400 otrok udeležencev. Prireditev je bila za vse otroke brezplačna, otroci pa so se je udeležili s soglasjem staršev. Namen projekta je bil, da se mladi pri ustvarjalnem delu in preživljanju prostega časa začno povezovati med seboj, se drug od drugega učijo, spoznavajo medsebojne razlike in da se spletejo prijateljske vezi med otroki različne narodnostne, verske in/ali rasne pripadnosti.

---

⁸³ Tu živi tudi nekaj otrok proslincev za azil, ki jih prav tako redno vključujemo v naše dejavnosti.

Prireditve se je udeležilo 24 otrok iz Begunskega centra v Ljubljani, ki so prireditve spremljali ter 26 otrok iz Begunskega centra v Postojni, ki so v programu prireditve aktivno sodelovali v Orffovem orkestru, predstavili bosanske narodne pesmi in se družili s slovenskimi vrstniki⁸⁴. Prireditve je pri vseh sodelujočih spodbudila razvoj vrlin, kot so ustvarjalni polet, občutek za skupinsko delo, pomoč sočloveku, strpnost, prijateljstvo in hkrati pripomogla k integraciji otrok marginalnih skupnosti (tudi beguncev) v družbo in skozi nadaljnje projekte k odpravljanju neenakosti v možnostih osebnega in kulturnega razvoja pri otrokih. *TEBI, PRIJATELJ MOJ* je bil tako začetek uspešnega povezovanja mladih, spoznavanja vrstnikov, zanimivosti in znamenitosti krajev, iz katerih mladi prihajajo.

GLEDALIŠČE PRIJATELJSTVA

Projekt, ki je potekal na različnih lokacijah v Ljubljani, je vseboval gledališke in plesne predstave, ki so jih po osnovnih šolah in različnih zavodih (Zavod za gluhe in naglušne, Zavod za rehabilitacijo RS, Zavod Janez Levca, Zavod za slepe in slabovidne) pripravljali otroci. V enem popoldnevu so se z dvajsetminutno igro predstavile tri šole. Predstave so obiskovali otroci osnovnih šol, vrtcev, zgoraj naštetih zavodov, otroci beguncev, prisilcev za azil in ilegalnih prebežnikov, odraščajoča mladina (dijaki in študentje), odrasli in upokojenci. Vse predstave so bile brezplačne, tako da so se jih lahko udeležili tudi otroci socialno ogroženih družin in marginalnih skupin. Namen GLEDALIŠČA PRIJATELJSTVA je spodbujati otrokovo kreativnost, mladim omogočiti ustvarjalno preživljanje prostega časa ter širše odpreti dostop do kulturnih dobrin tistim, ki so se znašli na robu družbenega življenja. Želimo si, da se otroci spoznavajo med seboj, tvorijo prijateljske vezi izven svojega družbenega okolja, drug drugega spodbujajo itn. GLEDALIŠČE PRIJATELJSTVA pomembno prispeva tudi k integraciji otrok marginalnih skupin in otrok s hendikepi v družbo, k zmanjševanju mednacionalnih razlik; spodbuja k strpnosti, prijateljstvu ter sprejemanju drugačnosti. Trenutno program v nekoliko spremenjeni obliki poteka v okviru programa *ODPRTE HIŠE*.

---

⁸⁴ Predstavili so se otroci s Črne na koroškem, Janeza Levca, Makedonskega kulturnega društva, ...

POTUJOČA ODPRTA HIŠA

Namen projekta je omogočiti kreativno preživljanje prostega časa vsem otrokom in mladostnikom (od 9 do 24 let). Vse dejavnosti potekajo brezplačno, tako se jih lahko udeležijo tudi mladi iz finančno ogroženih družin. Dejavnosti⁸⁵ potekajo na različnih ljubljanskih osnovnih šolah, večinoma v popoldanskem času (po pouku). Po dogovoru z vodstvom azilnega doma, centra za tujce ter begunskega centra v Postojni, dejavnosti obiskujejo tudi ti otroci in mladostniki. Preko igre in ustvarjalnih delavnic mladi sklepajo prijateljske vezi izven svojega družbenega okolja, kar pripomore k integraciji in inkluziji otrok marginalnih skupnosti v družbo, odpravljanju neenakosti med mladimi ter pozitivnemu razumevanju drugačnosti.

Cilj je, da se mladi spoznavajo med seboj, se drug od drugega učijo in si pomagajo (s skupnim učenjem, pogovorom). Znanja, ki jih pridobivajo v ustvarjalnih delavnicah preko prireditvev in razstav predstavljajo širši javnosti, s tem krepijo svojo samozavest, izkupičke prireditvev pa namenijo v humanitarne namene. Spoznavajo, da tudi sami, kljub temu da so mladi, lahko pomagajo sočloveku, da mu s pogovorom, petjem, gledališkim nastopom lahko polepšajo in obogatijo dan. Preko dejavnosti, ki potekajo v okviru projekta *Potujoče odprte hiše*, se otroci in mladostniki postopoma začnejo zavedati socialne problematike posameznika ter različnih družbenih skupin doma in po svetu. Poleg spoznavanja drugih otrok odkrivajo tudi nove možnosti v sebi, sami sebe bolje spoznavajo in pridobivajo širši pogled na življenje. Prostovoljci preko dela z otroki poglobljajo svoja znanja in izkušnje, kar pripomore k njihovem osebemu razvoju.

Otroci in mladostniki so tisti, ki snujejo programsko zasnovo *Potujoče odprte hiše*, predlagajo dejavnosti in prireditve, aktivno sodelujejo pri organizaciji in izvedbi. Oni so tisti, ki z aktivnim sodelovanjem nenehno širijo ciljno skupino. In kar je še posebej relevantno, če govorimo o vlogi mladinskih organizacij pri spodbujanju strpnosti... za populacijo, ki je "drugačna", se aktivnosti ne pripravljajo ločeno, temveč slovenski otroci in mladostniki svoje vrstnike, ki niso iz Slovenije, povabijo medse, z njimi delijo in se družijo. Vse to prispeva k zmanjševanju diskriminacije, socialne izključenosti ter k osveščanju in sprejemanju drugačnosti.

---

⁸⁵ Prostovoljci vodijo dejavnosti, kot so: tečaj fotografije in razvijanja fotografij, novinarstvo, likovne delavnice, delo z glino, izdelovanje različnih uporabnih izdelkov itn.

PRIPRAVA ČASOPISA NA TEMO STRPNOSTI

Mladostniki pripravljajo časopis na temo kulturne različnosti in strpnosti, v katerem predstavljajo različne depriviligirane skupine, ki živijo v Sloveniji, težave, s katerimi se le-te srečujejo itn. V vsaki številki predstavijo tudi določeno slovensko regijo oz. področje in njegove glavne značilnosti. Tudi v tem projektu so glavni akterji otroci in mladostniki. To jim daje pozitivno potrditev, ki jim je pogosto primanjkuje. Preko projekta se učijo aktivne družbene vloge⁸⁶, spoznavajo sami sebe ter kulturno različnost okoli sebe in lažje reflektirajo svoj socialni položaj. Hkrati pa se s sodelovanjem v projektu uresničuje njihova temeljna pravica - pravica do igre, zabave in kreativnega izražanja.

AKTIVNE POČITNICE

Ta projekt skoraj samostojno vodijo otroci. Od začetka sodelujejo pri načrtovanju počitnic in aktivnosti, dajejo predloge, izberejo kraj, kjer bodo preživljali počitnice, sami pripravijo hrano ipd. Še pred formalno ustanovitvijo društva smo organizirali aktivno preživljanje počitnic. Leta 1998 so se otroci udeležili veslanja in življenja v divjini brez tekoče vode in elektrike. Leto 1999 smo posvetili jahanju in skrbi za konje, leta 2000 pa smo plezali in se učili lokostrelstva. Prvo leto je bil to projekt otrok ene osnovne šole, v drugem letu projekt več osnovnih šol po Sloveniji, tretje leto pa so otroci k sodelovanju povabili begunske otroke. V letu 2002 smo z otroki organizirali aktivne počitnice v Sarajevu in Mostarju, ki so jih otroci soustvarjali, v letu 2003 pa so se begunci iz Bosne in Hercegovine, ki živijo v Sloveniji, v Prekmurju, družili z mladimi iz Gračanice in Sarajeva (BiH).

---

⁸⁶ Zavedati se začnejo pomena lastne aktivne vloge v družbenem dogajanju...

ODPRTA HIŠA V MOSTARJU IN SARAJEVU

V okviru projekta *Aktivne počitnice* so begunski otroci iz Bosne in Hercegovine, ki so živeli v nekdanjem begunskem centru Vič v Ljubljani, z razstavo med 21.6 in 1.7. 2002 gostovali v Sarajevu in Mostarju. Na razstavo smo se pred odhodom skupaj z otroki intenzivno pripravljali tudi mentorji (prostovoljci). Otroci so razmišljali o različnih temah kot npr.: moj kraj, potovanja, sanje, šport, prijatelji... Svoja razmišljanja so izrazili z različnimi likovnimi tehnikami in jih obeležili na fotografijah. V zadnjih mesecih pred izvedbo projekta so otroci večinoma ustvarjali na zgoraj navedene tematike. Pred odhodom v BiH pa so skupaj s prostovoljci (mentorji) intenzivno pripravljali plakate za razstavo. V Mostarju in Sarajevu je 15 otrok in 6 prostovoljcev, skupaj z lokalnimi otroki, organiziralo delavnice na različnih lokacijah. V Mostarju smo delali predvsem z otroki iz Doma za nepreskrbljene otroke, ki so se nam pridružili na dveh izletih in se z našimi otroki dvakrat podali na ogled in fotografiranje mesta. Organizirali smo delavnico izdelovanja zastav, otroci so se medsebojno pomerili v nogometu, na družabnem večeru pa sta obe skupini pripravili krajši zabavni program. Otroke iz doma smo obdarili s priložnostnimi darili, igračkami in zmaji, ki smo jih izdelali zanje. Obiskali smo UNHCR v Mostarju in se seznanili z njihovim delom na področju pomoči begunski populaciji. S kamero, ki so nam jo odstopili na UNHCR Slovenije, smo intenzivno spremljali dogajanje in posneli film. V Sarajevu smo v sodelovanju s KUD Ivana Cankarja organizirali delavnico barvanja žarnic, na kateri so poleg lokalnih otrok sodelovali tudi otroci iz SOS Kinderdorfa in Doma za nepreskrbljene otroke, ogledali smo si lutkovno predstavo, organizirali delavnico izdelovanja razglednic, v dnevnem centru SOS Kinderdorf pa skupaj z bosanskimi otroki sodelovali pri delu z glino, barvanju na svilo in tekmovanju v risanju na pločnik. Z izleti v okolici Sarajeva smo tkali nova poznanstva in pridobivali nova znanja. Druženje v Sarajevu smo zaključili z družabnim popoldnevom v SOS Kinderdorfu. V dvorani sarajevske občine Stari Grad smo postavili razstavo likovnih del in fotografij naših otrok. To je bila priložnost, da opozorimo na probleme, ki ob selitvi grozijo begunski populaciji, še posebej na probleme otrok, ki so zaradi svoje situacije že tako prikrajšani za normalno družinsko življenje ter možnost za večjo osveščenost in povečano občutljivost slovenske in bosanske javnosti za te probleme.

Projekt smo nadaljevali tudi v letu 2003, ko so bili organizirani študijski obiski mentorjev oz. prostovoljcev v Ljubljani in Sarajevu, na katerih so mladi spoznavali mladinsko delo z mladimi iz depriviligiranih družbenih skupin, izvedli pa smo tudi mnoge kreativne delavnice. Prvi obisk štirih mentorjev iz Slovenije je potekal v sodelovanju z organizacijo

SOS Kinderdorf v Sarajevu od 2. do 9. marca 2003. Osnovni cilj je bila izmenjava izkušenj, pridobivanje novih znanj ter postavitev oz. nadgradnja dejavnosti, ki že potekajo v Sarajevu in naj bi jih mladostniki izvajali vzporedno s slovenskimi vrstniki⁸⁷. Poleg štirih delavnic, ki so potekale vsak dan v času našega gostovanja v Sarajevu, smo se redno sestajali z mentorji in koordinatorji dejavnosti in se pogovarjali o nadaljnjem sodelovanju. Dogovarjali smo se o načrtu zbiranja sredstev, o možnostih za zbiranje sredstev v Bosni in Hercegovini, Sloveniji in drugih državah jugovzhodne Evrope z namenom nadgradnje in razširitve dejavnosti ter medsebojnega sodelovanja.

Od 30. marca do 7. aprila 2003 smo v Ljubljani gostili dva mentorja (Saida Mujezinović in Siniša Baljo) iz Sarajeva, ki sta se v času obiska seznanila z delom z begunci ter prosilci za azil. Pridružila sta se nam pri delavnicah, ki jih po šolah pripravljamo za slovensko mladino, v njih pa sodelujejo tudi mladi begunci in prosilci za azil. Srečala sta se z mentorji in prostovoljci, ki delajo na tem področju v Sloveniji. Izmenjali smo izkušnje, primere dobre prakse, informacije in znanja. Naša gosta sta vsak dan sodelovala pri pripravi in izvedbi dejavnosti za določeno skupino mladih, za katere pripravljamo programe (likovne delavnice, oblikovanje z različnimi materiali, delavnica fotografije, žongliranje, medkulturne igrice,...). Seznanila sta se tudi z nekaterimi drugimi mladinskimi organizacijami, posebej s tistimi, ki delajo z mladimi z manj priložnostmi. Sodelovala sta tudi na dveh izvajanjih Odprte hiše na ljubljanskih osnovnih šolah. Po končanem študijskem obisku smo se dogovorili za nadaljnje sodelovanje, in sicer:

- dogovorili smo se, da nadaljujemo z delavnicami, ki že potekajo v Sarajevu in
- pripravili predlog za sodelovanje na poletnem taboru v Lendavi, kjer so mladi, ki živijo v Sloveniji gostili svoje vrstnike iz BiH; kratek oris idej o njegovem poteku ter pripravi

---

⁸⁷ V delavnici žongliranja so se mladi učili medsebojnega sodelovanja in dela v skupini. Teden so zaključili s prezentacijo - predstavo za širše občinstvo, za povabljene, vrstnike, starše in mentorje dejavnosti. Delavnica je vsak dan potekala v dveh skupinah, vsaka je delala po dve uri. Žongliranja se je naučil tudi mentor, ki z mladimi nadaljuje delo preko celega leta. Na poletnem taboru, na katerem smo pripravljali tematsko številko časopisa (drug projekt), so mladi skupaj s slovenskimi mladimi, ki se žongliranja učijo v Sloveniji, pripravili skupno prezentacijo. Dejavnosti v Sarajevu so se udeležili otroci iz Dnevnega centra in Sos Kinderdorf naselja, v katerem skrbijo za nepreskrbljene otroke in mlade.

V delavnici fotografiranja (potekala je vsak dan po dve uri), so se mladi seznanili s črno-belo temnico, z osnovami črno-bele fotografije in rokovanja z zrcalnorefleksnimi fotoaparati, s katerimi tudi nadaljujejo dejavnost fotografije. Paralelno je vsak dan potekala delavnica novinarstva, kjer so mladi pisali o Sarajevu, o drugih mestih, iz katerih prihajajo (mnogi so razseljeni), o Bosni in Hercegovini, o sebi, vojni itn. S sodelovanjem obeh skupin so otroci pripravili skupni izlet po Sarajevu in reportažo, ki bo objavljena v eni izmed številčk časopisa, ki ga pripravljajo njihovi slovenski begunski vrstniki.

in aktivnostih, ki naj bi tam potekale (mladinsko izmenjavo smo izvedli v okviru projekta Kamenčki, ki ga je sofinanciral Open Society Institute).

To je bil tudi tematski okvir za naslednje študijske obiske. Obisk v maju je bil tako poleg delavnic tudi priložnost za dogovarjanje o mladinski izmenjavi, ki smo jo izvedli poleti 2003. Poleg tega smo se posebej posvetili tudi delu z nepreskrbljenimi otroki in mladostniki. Na zadnjem obisku smo nadgradili idejo, da bi slovenski študentje socialnega dela, socialne pedagogike in drugih sorodnih študijskih disciplin, opravljali študijsko prakso v Bosni in Hercegovini (v Gračanici in Sarajevu) in tako združili študijske obveznosti s praktičnimi izkušnjami medkulturnega učenja. Dogovarjali smo se tudi o nadaljnjih obiskih mentorjev iz Bosne in Hercegovine v Sloveniji. Material, ki je nastal v okviru projekta (fotografije, video-material itd.), pa smo predstavili tudi širši (predvsem študentski) javnosti na Študentski areni, ki je potekala med 14. in 16. oktobrom 2003.

MOSTOVI

V času mladinske izmenjave leta 2002 v Mostarju in Sarajevu smo navezali stike z organizacijo Mladi most iz Mostarja, kjer so nam ponudili fotografsko opremo in izrazili pripravljenost za nadaljnje sodelovanje. Rezultat intenzivnega sodelovanja in nadgradnja dogovarjanj, ki sežejo v leto 2002, ko smo organizirali aktivne počitnice za begunske otroke in mladostnike v BiH, je projekt, ki (kot del kulturne izmenjave med Mladim mostom in društvom Mozaik) obsega tri vsebinsko povezane razstave:

- Fotografsko razstavo “165 dni” foto skupine iz organizacije Mladi Most iz Mostarja v Bosni in Hercegovini v Galeriji Srečišče v Hostlu Celica na Metelkovi;
- fotografsko razstavo “Portreti” društva Mozaik - gre za fotografije, ki so nastale v foto skupinah za mlade v Azilnem domu v Ljubljani in Zbirnem (begunskem) centru v Postojni v Galeriji Koncept v Mostarju v Bosni in Hercegovini;
- prenos in dopolnitev razstave Društva Mozaik iz Mostarja v Ljubljano (predvidoma Kud France Prešeren).

Vse tri razstave bodo pripravile foto skupine pod vodstvom mentorjev. *MOSTOVI* zato, ker želimo pokazati, kako lahko preko kulture in različnih oblik neformalnih aktivnosti pomagamo graditi mostove na različnih ravneh - med manjšino (begunci, prosilci za azil) in večinskim slovenskim prebivalstvom, med državami - Slovenijo in Bosno in Hercegovino ter različnimi narodi. To je še posebej pomembno za situacijo v Bosni in Hercegovini in v samem Mostarju. Med vojno v Bosni in Hercegovini je bilo mesto Mostar namreč v osnovi

razdeljeno med bojujoči se strani - hrvaško in bošnjaško. Kot rezultat tega konflikta je mesto danes politično, ekonomsko in socialno razdeljeno. To razdeljenost je še vedno čutiti v vseh sferah vsakodnevnega življenja. Situacija posebej vpliva na mlade ljudi, ki odraščajo v atmosferi napetosti in delitev. Medkulturno sodelovanje tako predstavlja pomemben način za premagovanje meja znotraj Mostarja, Bosne in Hercegovine in mednarodnih meja. S tem namenom je vsako leto organiziran Mostarski interkulturni festival, ki združi mlade umetnike iz obeh delov mesta, sosednjih regij in drugih evropskih držav. Na festivalu vsako leto aktivno sodeluje tudi organizacija Mladi most⁸⁸.

Razstava v Galeriji Srečišče v Hostlu Celica je plod sodelovanja med organizacijo Mladi Most in društvom Mozaik, ki od leta 2002 sodeluje z različnimi organizacijami na področju Bosne in Hercegovine. Z izvajanjem mladinskih izmenjav in drugih projektov želimo pripomoči h krepitvi vezi med mladinskimi organizacijami na področju bivše Jugoslavije in širše. Z razstavo »165 DNI« želimo spodbuditi formiranje novih kulturnih iniciativ na tem področju in preko fotografij predstaviti delček kulturnega ustvarjanja mladih v Bosni in Hercegovini slovenski javnosti⁸⁹.

Omenjeni razstavi je sledila razstava z naslovom "Portreti" (20.3.-3.4.2004 v galeriji Koncept v Mostarju). Fotografije so delo foto skupine mladih prosilcev za azil ter otrok in mladih beguncev iz Zbirnega centra v Postojni in nekdanjega centra v Ljubljani, rdeča nit omenjene razstave pa so portreti sveta in ljudi okoli nas. Kot nadgradnja razstave v Mostarju je predvidena dopolnitev in prenos le-te v Ljubljano; predstavitev bo predvidoma jeseni 2004 v KUDu France Prešeren. Poleg predstavitev kulturnih iniciativ dveh mladinskih organizacij ter rezultatov njunega medsebojnega sodelovanja širši javnosti, je eden ključnih ciljev projekta spodbujanje nadaljnje (multi)kulturne aktivnosti ter razvoj trajnega sodelovanja tako med društvom Mozaik in Mladim mostom kot med mladinskimi organizacijami v regiji nasploh. Dolgoročno sodelovanje bo omogočilo razvoj novih projektov, preko druženja v multikulturnem okolju bo spodbudilo medkulturno učenje,

---

⁸⁸ Organizacija Mladi Most je bila ustanovljena leta 1994, ko je še trajala vojna, na iniciativo nizozemskih in nemških prostovoljcev. V tem času je Mladi most mladim ljudem ponudil nekakšno zatočišče pred polarizirano in nacionalistično okolico. Postopoma se je transformiral v lokalno organizacijo, v kateri projekte vodijo in izvajajo mladi ljudje - večinoma iz Mostarja. Mladi Most je ena redkih organizacij, v kateri sodelujejo mladi iz obeh delov Mostarja in na ta način prispeva k zmanjševanju etničnih napetosti znotraj mesta.

⁸⁹ Fotografije so nastale v okviru foto skupine - Mreže fotografov Mladega Mosta, ki znotraj organizacije obstaja že sedem let. Pod vodstvom dveh mentorjev je ustvarjalo dvanajst mladih. Na razstavi so bile predstavljene fotografije, ki so tematsko zelo različne (portreti ljudi, teksture, pejsaži). Pomembno je namreč, da se vsakdo lahko izrazi na svoj kreativen način. Fotografije so nastale v Mostarju in okolici in iz njih večinoma ni razvidno, na kateri strani mesta so bile posnete, ampak vsaka pripoveduje svojo zgodbo.

povečalo socialno mobilnost mladih ter spodbudilo dialog in solidarnost med mladimi in s tem dvignilo splošno raven tolerance v družbi.

TUJCI MED NAMI

Glavni namen projekta je pripraviti razstavo najboljših likovnih, fotografskih in tekstovnih del, ki jih bomo prejeli v okviru natečaja »Tujci med nami«, s katerim bomo mlade povabili h kreativnemu razmišljanju na omenjeno temo z namenom priprave koledarja z likovnim gradivom, stripi, fotografijami in ostalimi kreativnimi izdelki. Projekt je nepridobiten, koledar bo brezplačno dostopen. V začetku kontaktiramo (z dopisom in predstavitvijo projekta) vse srednje šole v Sloveniji in jih povabimo k sodelovanju. Na najmanj dvajsetih šolah izvedemo tudi predstavitev projekta. Z mladimi iz Azilnega doma in Zbirnega centra v Postojni ter nekdanjega begunskega centra v Ljubljani delamo individualno in v skupinah celo leto (pod vodstvom mentorjev dejavnosti). Begunski otroci in mladostniki iz Ljubljane in Postojne ter prosilci za azil poleg prispevkov na temo "Tujci med nami" pripravijo imena dni v tednu in mesecev v jezikih narodov, ki živijo v Sloveniji (s pomočjo knjig, slovarjev), pomagajo pri pripravi in zasnovi končnega izdelka, še posebej aktivno pod vodstvom mentorja razmišljajo o razpisani temi. K sodelovanju povabimo kulturna društva in mladinske (kulturne) centre.

Mladi bodo torej sodelovali na natečaju, kjer bomo zbirali likovne in tekstovne izdelke na temo »Tujci med nami«. Nato bomo izbrali približno 50 najboljših izdelkov in jih jeseni razstavili. Pri projektu bodo sodelovali mladi iz vseh slovenskih osnovnih ter srednjih šol, iz begunskih centrov, iz Azilnega doma, iz Centra za tujce, sodelovali pa bodo tudi EVS prostovoljci ter Erasmus študentje, saj so le-ti tudi sami 'tujci med nami'. Na ta način bomo dali mladim možnost, da na kreativen način izrazijo svoj pogled in svoja stališča na temo drugačnosti, migrantov ter manjšinskih skupin. Tako bosta v projektu kreativno spregovorili obe skupini - na eni strani mladi iz Slovenije, na drugi strani pa tujci, ki živijo pri nas.

2.4.2. ANALITIČNA INDUKCIJA SPOZNANJ NA OSNOVI PREDSTAVLJENIH PROJEKTOV

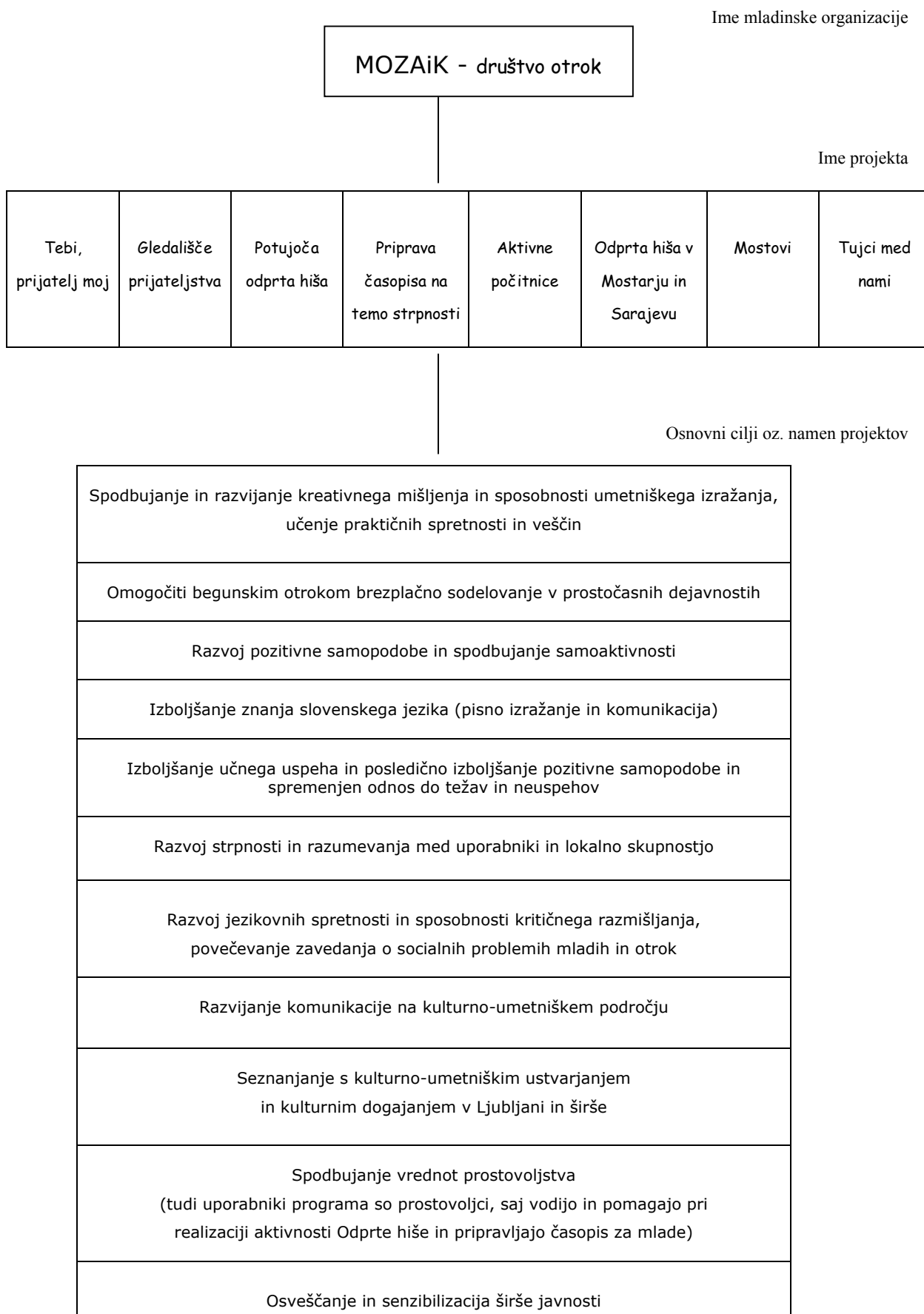
Kot je razvidno iz predstavitve posameznih projektov, večina aktivnosti temelji na socialnem pristopu za sprejemanje drugačnosti in medkulturnih igrar, preko katerih mladi bolje spoznajo sami sebe in kulturno različnost okoli njih. Posebnost Mozaikovih programov je v tem, da **uporabniki v programu sodelujejo kot prostovoljci**, saj (so)ustvarjajo dejavnosti skupaj z mentorjem in **so aktivno vključeni v vse faze posameznega projekta** (priprava časopisa, koledarja, dokumentarnega filma itn.)⁹⁰. Uporabniki programa tako niso le pasivni potrošniki storitev, temveč aktivno sodelujejo tako pri pripravi in organizaciji kot pri izvedbi projekta. S tem se povečuje njihova samozavest ter občutek kompetentnosti za aktivno sodelovanje v družbenih procesih.

Druga značilnost predstavljenih projektov je poudarek na **komunikaciji in interakciji begunskih otrok in mladostnikov s slovenskimi vrstniki**, ki je predpogoj za uspešno integracijo teh otrok v slovensko družbo. Slednja ni pomembna le z vidika begunskih otrok (razvoj jezikovnih spretnosti, komunikacijskih veščin ipd.), temveč tudi z vidika dominantne skupine, ki na ta način spoznava kulturno različnost oz. raznolikost, kar pripomore k odpravljanju stereotipov in predsodkov.

---

⁹⁰ Uporabniki programa (starejši) skupaj z mentorji organizirajo dejavnosti po osnovnih šolah v Ljubljani in Postojni (Odrpta hiša). Organizirajo se v skupine glede na zanimanje pri pripravi časopisa na temo strpnosti, samostojno (ob pomoči mentorjev) pripravljajo članke, fotografije, oblikovno podobo časopisa itn. Programi so odprti za nove ideje in iniciative, ki jih predlagajo uporabniki,... mentorji pa po svojih najboljših močeh pomagamo uporabnikom pri realizaciji le-teh.

Shema 2.4.2: Osnovne ideje in cilji projektov društva Mozaik, v katerih sodelujejo begunski otroci in mladostniki

Kot je razvidno iz sheme 2.4.2, je med ključnimi cilji vseh omenjenih Mozaikovih projektov kar nekaj tistih, ki so bodisi posredno, bodisi neposredno povezani z vprašanjem strpnosti. Projekti vplivajo tako na same uporabnike (v tem primeru so to begunski otroci in mladostniki) kot na prostovoljce, ki sodelujejo v posameznih projektih. Posredno vplivajo tudi na percepcijo širše javnosti. Glede na to lahko ključne cilje Mozaikovih projektov razdelimo v tri skupine:

- ***Cilji programov za begunske otroke in mladostnike***
  - Zmanjševanje diskriminacije, socialne izključenosti in marginalizacije begunskih otrok in mladostnikov iz Bosne in Hercegovine,
  - socializacija, pridobivanje veščin in spretnosti, ki so potrebne za vključitev v slovensko družbo in uspešno integracijo ob zavedanju lastnih kulturnih značilnosti,
  - izboljšanje znanja slovenskega jezika,
  - navezovanje prijateljskih odnosov, sprostitev in razvedrilo,
  - spodbujanje pozitivne samopodobe in pridobitev samozaupanja,
  - razvijanje ustvarjalnosti, kreativnega mišljenja in spodbujanje umetniškega izražanja preko različnih medijev (kreativno pisanje, likovne aktivnosti, fotografija),
  - sodelovanje in povezovanje s slovenskimi otroki,
  - razvijanje in spoznavanje osebnih interesov in zanimanj,
  - spodbujanje neformalnega izobraževanja in pridobivanje praktičnih spretnosti,
  - pomoč pri učenju, pridobivanje pozitivnih izkušenj in razvoj alternativnih strategij ravnanja,
  - povečati občutek kompetentnosti za reševanje problemov, vzpodbuditi sodelovanje mladih v skupnih projektih (projekt izdajanja časopisa, aktivnosti v okviru programa Odprte hiše).

- ***Cilji programov za širšo javnost (druge otroke, ki sodelujejo v programu, učitelje, starše, ipd.)***
  - osveščanje in seznanjanje širše javnosti o položaju beguncev in tujcev v Sloveniji,
  - spodbujanje medsebojne tolerance, strpnosti in razumevanja,
  - medkulturno učenje in razumevanje (sprejemanje drugačnosti),
  - pozitivna percepcija mladosti,
  - promocija otrokovih pravic.

- ***Cilji programov za prostovoljce, ki sodelujejo pri izvajanju neformalnih aktivnosti:***
  - razvijanje vrednot prostovoljstva in prostovoljnega dela, ki so ključne za razvoj odprte civilne družbe,
  - spodbujanje razvoja nevladnega sektorja,
  - spodbujanje lastnih iniciativ prostovoljcev,
  - usposabljanje za delo z marginaliziranimi skupinami otrok in mladostnikov,
  - razvoj kreativnega mišljenja in idej,
  - neformalno izobraževanje oz. učenje.

Kratka predstavitev posameznih projektov društva Mozaik dokazuje, da z majhnimi koraki lahko pridemo do pomembnih sprememb, tako na področju spodbujanja strpnosti kot tudi na drugih področjih vsakdanjega življenja. Kakšne so te spremembe, če govorimo o strpnosti, zakaj so pomembne in kakšno vlogo pri doseganju tovrstnih sprememb lahko odigra mladinska organizacija...? Nekaj odgovorov na gornja vprašanja lahko najdemo v splošni predstavitvi Mozaikovih projektov, v nadaljevanju pa so v nekoliko bolj strukturirani obliki predstavljene zgolj tiste ideje oz. cilji, ki se bodisi posredno, bodisi neposredno navezujejo na vprašanje strpnosti in potrjujejo osnovno hipotezo **»da lahko mladinske organizacije z različnimi oblikami neformalnih-izobraževalnih aktivnosti, med drugim, prispevajo tudi k spodbujanju strpnosti«**.

➤ ***Na kakšen način programi društva Mozaik prispevajo k integraciji beguncev?***

Trudimo se doseči, da se begunski otroci ne bi sramovali, temveč poskušali spreminjati bedo, v kateri živijo. Z osveščanjem tako sebe kot svojcev lahko z majhnimi koraki pripomorejo k izboljšanju življenjskih razmer, v katerih živijo. K aktivnostim povabimo tudi odrasle in nemalokrat se s skupnimi akcijami lotimo dela, včasih tudi samo ureditve okolice. Nenazadnje se preko projekta otroci družijo s slovenskimi vrstniki in le-ti jih sprejemajo kot 'enakovredne' prijatelje. Naš cilj pa nikakor ni le begunske otroke voditi med slovenske. Šele ko bodo slovenski vrstniki prišli na obisk k prijateljem v begunski center, bo moto *VSI DRUGAČNI, VSI ENAKOPRAVNI* tudi dejansko zaživel.

➤ ***Vpliv Mozaikovih programov na lokalni ravni***

Pri begunskih otrokih in mladostnikih iz Ljubljane gre za preseganje socialne izolacije po desetih letih življenja v begunskem centru, ki je predstavljal precej izolirano socialno okolje (odročna lega, bližina industrijskih objektov,...). Pri integraciji v slovensko družbo, izboljšanju znanja jezika,... pa obe skupini (tako v Ljubljani kot v Postojni) potrebujeta izdatno pomoč. Zaradi slabega ekonomskega položaja (ob prehodu v trajnejši status imajo starši težave s pridobivanjem zaposlitve, saj prej sploh niso mogli legalno delati) je begunskim otrokom in mladostnikom onemogočen dostop do večine pristočasnih dejavnosti, ki so v veliki meri plačljive. V Postojni gre poleg omenjenih težav tudi za splošno pomanjkanje pristočasnih dejavnosti za mlade. Z izvajanjem aktivnosti (delavnic itn.) tako prihajajo s strani uporabnikov različne iniciative in pobude (na ta način je bil npr. zasnovan projekt izdajanja časopisa za mlade), o katerih prostovoljci redno razpravljamo na tedenskih supervizijskih sestankih. Glavna značilnost vseh omenjenih programov pa je, da z različnimi aktivnostmi vzpostavljajo interakcijo med begunsko populacijo ter lokalno skupnostjo, omogočajo spoznavanje medsebojnih razlik in tako prispevajo k spodbujanju strpnosti tako na eni kot na drugi strani.

➤ ***Kako programi društva Mozaik prispevajo k odpravljanju predsodkov in stereotipov ter k osveščanju oz. senzibilizaciji širše javnosti?***

Aktivnosti društva Mozaik ne prispevajo zgolj k preseganju stereotipov in predsodkov (o begunski populaciji) na ravni lokalne skupnosti. Povečujejo socialno solidarnost in zavedanje o problemih, s katerimi se srečuje begunska skupnost, na širši družbeni ravni. Neposreden stik z begunskimi otroki in mladostniki povečuje strpnost in toleranco med širšo javnostjo in jo senzibilizira. Kot sem že omenila, so programi posredno namenjeni osveščanju lokalne skupnosti o begunski problematiki (čeprav formalno ta status tem osebam nikoli ni bil priznan, ustrezajo pa merilom Konvencije ZN o beguncih) ter splošnemu povečevanju medsebojne strpnosti in tolerance. Neposredna interakcija z omenjeno skupino otrok in mladostnikov pripomore k odpravljanju stereotipov in predsodkov, kar je ključni element programov, ki pozitivno vpliva tako na lokalno skupnost kot družbo nasploh.

➤ ***Z majhnimi koraki do pomembnih sprememb***

Naj na tem mestu še enkrat poudarim, da so opisani programi namenjeni otrokom in mladostnikom, ki imajo sicer status tujca z dovoljenjem za stalno bivanje v Republiki Sloveniji, vendar gre dejansko za populacijo beguncev, ki jim ta status nikoli ni bil priznan. Po več kot desetih letih statusa osebe z začasnim zatočiščem, so ti begunci sicer dobili dovoljenje za stalno bivanje, vendar še vedno obstaja pomanjkanje programov za integracijo teh otrok in mladostnikov, ki so do nedavnega živeli v izoliranem socialnem okolju⁹¹. Mozaik je trenutno edina mladinska organizacija, ki se aktivno in kontinuirano ukvarja z begunskimi otroki ter mladostniki v Ljubljani in Postojni. Vse naše dejavnosti so brezplačne, v njih lahko sodelujejo vsi otroci, kar je ob velikih socialnih razlikah bistvenega pomena za zmanjševanje socialne izključenosti.

Preko dejavnosti, ki jih v okviru različnih projektov neformalnega izobraževanja izvajamo vse leto in so med drugim namenjene tudi begunskim otrokom in mladostnikom (odprta hiša, gledališče prijateljstva itn.), smo spoznali, da je pri večini begunskih otrok in

---

⁹¹ V Postojni še danes živijo v nekakšnem getu.

mladostnikov prisoten občutek manjvrednosti in stigmatiziranosti zaradi njihove drugačnosti⁹². Zato smo jih začeli aktivno vključevati v naše projekte, v katerih danes tudi sami sodelujejo kot prostovoljci. Mladi begunci tako npr. že nekaj let aktivno sodelujejo pri pripravi in organizaciji aktivnih počitnic (skupaj določimo kraj, aktivnosti ter njihov potek,...). Aktivnosti v Mostarju in Sarajevu, ki smo jih v okviru projekta aktivnih počitnic organizirali za begunske otroke iz BiH, so bile neke vrste uvod v nadaljnje trajno sodelovanje društva Mozaik z različnimi organizacijami na področju BiH in širše. Odprta hiša v Mostarju in Sarajevu je bila nekakšna preliminarna faza - faza navezovanja stikov s partnerskimi organizacijami, faza izmenjave izkušenj ter predlogov za nadaljnje sodelovanje. Sledili so krajši študijski obiski, različne organizacijske in koordinacijske aktivnosti, evalvacijski sestanki itn. Rodile so se ideje za nove dejavnosti⁹³, sledila je nadgradnja prvotnih aktivnosti in ***preprosti projekti so prerasli v dolgoročno sodelovanje z jasno definiranimi cilji.***

Programi, ki so bili sprva omejeni na izvajanje različnih neformalnih aktivnosti v begunskih centrih, so se postopno razširili in prerasli začetne okvire. Dobili so močan poudarek na druženju begunskih otrok in mladostnikov s slovenskimi vrstniki, kar naj bi prispevalo k dvigu solidarnosti in pripravljenosti za medsebojno sodelovanje tako na eni kot na drugi strani. Pa ne zgolj to. Omenjeni projekti so postopoma presegli lokalne okvire. Navezava stikov z organizacijami na področju BiH, izmenjava izkušenj in znanj, spodbujanje novih idej in mladinskih iniciativ,... vse to je predstavljalo nove izzive in ustvarilo pogoje za trajno sodelovanje med organizacijami iz različnih držav. Pomembna je postala mednarodna komponenta, ki veliko prispeva k preseganju predsodkov in stereotipov ter povečanju strpnosti in medsebojnega razumevanja.

Mozaik tako že nekaj časa sodeluje z različnimi mednarodnimi mladinskimi organizacijami⁹⁴. Ker pa v diplomski nalogi posebno pozornost namenjam njegovi vlogi pri spodbujanju strpnosti do beguncev, ki so v Slovenijo večinoma prišli iz BiH, se tudi kar zadeva njegovo mednarodno sodelovanje, osredotočam na sodelovanje z organizacijami na področju BiH. Primer sodelovanja med Mozaikom in sorodnimi organizacijami v Bosni in Hercegovini namreč lepo prikaže, kako pomembno vlogo ima lahko sodelovanje dveh

---

⁹² Gre za drugačnost v smislu nacionalne pripadnosti in stigmatizacijo zaradi begunskega statusa (pripadnosti manjšinski družbeni skupini).

⁹³ Dogovarjali smo se npr. o možnostih opravljanja dolgoročnega in kratkoročnega prostovoljnega dela mladih iz BiH v Sloveniji, kar je formalno možno, odkar je Slovenija postala polnopravna članica EU.

⁹⁴ Prijavljamo se na različne razpise, prostovoljci se udeležujejo različnih mednarodnih seminarjev, izobraževanj in drugih usposabljanj,...

mladinskih organizacij pri rušenju pregrad med ljudmi, nacijami, verami itn., tako na simbolni ravni kot na ravni vsakdanjega življenja. In kar je še posebej pomembno, ne gre zgolj za sodelovanje na formalni ravni! Sklepanje novih poznanstev, neformalno druženje, spoznavanje novega, drugačnega,... vse to je ustvarilo številna nova prijateljstva in porušilo mnoge napačne predstave. Postalo je pomembno sredstvo v boju proti "zaplankanosti"⁹⁵, ustvarilo močne vezi med mladimi iz obeh držav ter okrepilo sodelovanje med različnimi etničnimi skupinami. Seveda gre zgolj za enega od številnih primerov mednarodnega sodelovanja mladinskih organizacij, ki pa dokazuje, da lahko s kančkom iznajdljivosti in sreče, predvsem pa z ogromno volje ter veliko mero potrpežljivosti in vztrajnosti, povsem amaterski projekti prerastejo v pomembne pobude z dolgoročnimi posledicami na širši družbeni ravni.

*****

Vsekakor ni opravičila, da si država zatiska oči pred bedo ljudi, ki se ne morejo vrniti v domovino. Mladinske in druge neprofitno-volonterske organizacije sicer lahko pomembno prispevajo k zmanjševanju predsodkov in stereotipov in na takšen način pomagajo tem ljudem pri integraciji v novo življenjsko okolje, vprašanje pa je, kako dolgo bodo le-te imele dovolj sredstev za delo. Kaj se bo zgodilo, če sredstev ne bo in kdo bo skrbel za vse te ljudi⁹⁶, ki še kako potrebujejo pomoč?

---

⁹⁵ Mišljeni so številni neutemeljeni predsodki in stereotipi...

⁹⁶ Za vse tiste (ne zgolj begunce), ki so iz kakršnihkoli razlogov »tarča« diskriminacije s strani večinske populacije.

SKLEP

Drugačnosti ne moremo kupiti, prodati ali zamenjati. Drugačnost je način življenja... Pluralistični argumenti za strpnost temeljijo na tem, da je v sodobnih družbah različnost ljudi glede na versko in etnično pripadnost, politično prepričanje, spolno usmeritev itn. temeljno družbeno dejstvo, pravica do enakopravnosti v različnosti pa pogoj za obstoj in razvoj sodobnih družb (Vogrinc, 1994: 200).

Družbe visoke moderne oz. postmoderne označuje univerzalni, večplastni proces globalizacije, ki pomembno vpliva tudi na razmerja družbene moči. Večina družboslovnih analiz sodobnih družb učinke globalizacije povzema s trditvami o izginjanju starih struktur nacionalnih držav in skupnosti, o transnacionalizaciji ekonomskega in kulturnega življenja. Res je sicer, da niti slojevska oz. razredna pripadnost, niti spol ali narodnost v družbah visoke moderne nimajo enoznačnega vpliva na življenje ljudi. Povečuje se krog možnih izbir,..., vendar se moramo zavedati, da so meje teh izbir še kako strukturno pogojene. Tudi znotraj visokomodernih družb obstajajo skupine prebivalstva, depriviligirane zaradi rase, narodnosti, religiozne pripadnosti,..., nenazadnje tudi spola in spolne usmerjenosti. Zato se ne moremo preprosto strinjati s tezami o izginjanju diferenciacije na osnovi pripadnosti kolektivitetam, utemeljenih s spolom, spolno usmerjenostjo, raso, razredom, religijo itn. */...Vsak Rom npr. se je prisiljen soočiti s podobo Romov, ki dominira v očeh večinskega prebivalstva evropskih držav (vključno z "visokomodernimi"), obremenjeno z rasističnimi stereotipi. Za tako podobo bi težko trdili, da ni relevantna za družbeno diferenciacijo. Z negativnimi stereotipi pa so obremenjene tudi številne druge prevladujoče podobe "drugih" v večinski populaciji.../ (Mencin Čepлак, 2001: 87-89)*

Sodobni kapitalizem ni uspel razrešiti protislovij med podjetniško ter socialno naravnanim tržnim gospodarstvom. Socialne razlike se v nasprotju s pričakovanji še poglobljajo, visoka brezposelnost pa ne pesti le dobršnega dela Zahodne Evrope in držav v tranziciji, temveč predvsem z dolgovi obremenjene države v razvoju. Prepada med privilegiranimi in socialno ogroženimi ter med razvitimi in nerazvitimi je tako vse globlji, kot posledica pa se pojavljajo različne oblike kriminala, podkupljivost,... vse do pojava nacionalizmov, nestrpnosti, ksenofobije, nasilja in vojn (Lipuzič, 1999: 92).

Rezultati različnih socioloških in drugih raziskav (npr. Dokumenti SJM, empirične študije in teoretske refleksije Centra za socialno psihologijo in študije mladine na

Fakulteti za družbene vede itn.) kažejo, da smo tudi v Sloveniji priča različnim oblikam nestrpnosti. Podatki javnomnenjskih raziskav potrjujejo prisotnost nacionalizma, ksenofobije in celo sovraštva do vsega kar je različno, tuje... Eden od pomembnih kazalnikov tovrstnih negativnih teženj je izrazita etnična distanca, pa tudi socialna distanca do različnih marginalnih skupin.

V svoji nalogi posebno pozornost posvečam odnosu slovenske javnosti do beguncev, ki so prišli v Slovenijo v začetku devetdesetih let, zaradi izbruha vojne na območju bivše Jugoslavije. Čeprav je ta odnos nekoliko "milejši" kot odnos Slovencev do drugih priseljencev, potrjuje predpostavke o obstoju latentnega sovraštva do tujcev. Posebej zaskrbljujoče je dejstvo, da je povečanje etnocentrizma, socialne distance in netolerance do različnosti nasploh, mogoče zaslediti med mladimi. Dogajanja med mladino so namreč dober prediktor bodočih socialnih, kulturnih ter političnih gibanj v družbi, kar pomeni, da lahko regresivne reakcije mladih predstavljajo osnovo za oblikovanje splošno-sprejetih netolerantnih vzorcev interpersonalne ter intergrupne komunikacije - vodijo k umiku v anomijo in privatizem, agresivnosti, avtoritarnosti, etnocentričnosti, odporu do drugačnosti itn. (Ule in drugi, 1996)

Da ne bi dosedanje ugotovitve izzvenele kot "črni scenarij" brez vsakršnih izgledov za 'svetlo' prihodnost, naj naštejemo nekaj dejstev, ki predstavljajo pomemben antipod zgornjim trditvam.

Na osnovi postavljenih predpostavk, sem skušala ugotoviti, na kakšen način, če sploh, lahko mladi oz. mladinske organizacije, s svojimi aktivnostmi vplivajo na zmanjševanje predsodkov.

Po Uletovi (1999) je za sodobne demokratične družbe značilno potiskanje predsodkov v anonimnost vsakdanjega življenja, v nereflektiranost vsakdanjega govora in pogovora, kar povečuje njihovo moč in vpliv ter jih spreminja v nevprašljivo ozadje in opravičilo vsakdanjih diskriminacijskih dejanj in prepričanj ljudi. Da bi zmanjšali število tovrstnih praks, je nujno posredovanje kritične javnosti. Le-ta sicer ne more v celoti odpraviti predsodkov, saj so mikroideologije vsakdanjega sveta običajno trdno vpete v obstoječe mikro in makro-mehanizme moči. Lahko pa jih delegitimira in jim odvzame motivacijsko moč. Zato je pomembno, da se predsodkov zavedamo in o njih razpravljamo. Govorjenje o problemu (pa če je še tako boleče) je namreč prvi nujni korak k reševanju tega problema.

Eden od pomembnih dejavnikov, ki vplivajo na kritično refleksijo predsodkov, je *znanje*. V stik z drugačnostjo prihajamo že v vrtcih in šolah. Če šolski sistem vzpodbuja pravila in norme, ki podpirajo drugačnost in predvidevajo sankcije za vsakršno nadlegovanje „drugačnih“, govorimo o *šoli z zdravim odnosom do drugačnosti*. Takšna šola predstavlja drugačnost kot nekaj zanimivega in ne kot nekaj, česar bi se bilo treba bati. Učenci, ki obiskujejo tako šolo, se ne bojijo drugačnosti. To je pomembno, saj strah pred drugačnostjo pogosto predstavlja osnovo za formiranje predsodkov. Pomanjkanje izkušenj, strah pred neznanim itn. pogosto vodi k nestrpnosti. Zato je smiselno razvijati sposobnosti kritičnega mišljenja že pri otrokih. Znanje oz. izobraževanje v najširšem pomenu prispeva k razvoju prefinjenih miselnih zmožnosti. Ena od takšnih zmožnosti je tudi sposobnost kritičnega in analitičnega razmišljanja, ki je predpogoj za strpnost, opuščanje predsodkov in navsezadnje zavzetost za prenašanje strpnosti naslednjim generacijam.

Šola lahko veliko prispeva k izboljšanju odnosov ter zmanjševanju napetosti in konfliktov med „različnimi“ učenci - pa naj se le-ti razlikujejo glede na svoje učne sposobnosti ali pa glede na raso, narodnost, veroizpoved itn. Dejstvo pa je, da šola problema nestrpnosti in diskriminacije brez podpore širše družbene akcije za spreminjanje negativnih stališč in predsodkov, ne more rešiti. Formalni šolski sistem je preveč rigiden. Poudarja učenje tradicionalnih (šolskih) vsebin, premalo pa je izkustvenega učenja. V zadnjih nekaj letih smo priče ekspanziji neformalne izobraževalne sfere, ki poudarja pomen različnih dimenzij učenja (kognitivne, afektivne in praktične). Učne vsebine neformalnega izobraževanja so blizu življenjskim problemom; osredotočajo se na povezovanje posameznikovega in družbenega učenja, spodbujanje solidarnosti med partnerji itn.

Z razvojem in globalizacijo tehnologije, spremembami v organizaciji dela, razvojem in razširjenostjo informacij, se torej spreminja tudi izobraževalni sistem. Moderno življenje prinaša več možnosti in izbor za posameznike, a hkrati tudi večja tveganja in negotovosti. Pojavlja se potreba po aktivnem državljanstvu, po preseganju kulturnih, etničnih, religioznih, lingvističnih in mnogih drugih razlik itn. V vrvežu sprememb in stalnem valovanju identitet posameznik izgublja svojo linearno zgodbo, kar lahko vodi k cinizmu, ironiji in distanci do samega sebe. Po drugi strani pluralnost identitetnega repertoarja ponuja posamezniku pravo bogastvo izkušenj. Njegova večznačnost in pluralizem posamezniku omogočata, da razume mnogotere kontekste, širi lastno

percepcijo sveta ter povečuje empatičnost do drugih in drugačnih. Če so tradicija in ideološke institucije nekaj uokvirjale in ožale posameznikovo percepcijo in mišljenje, pa so sedaj z izkušanjem nešteti zgodb, stilov... možnosti za preseganje ksenofobičnega in „zaplankanega“ dojemanja sveta in drugačnosti več kot odprte. Postmoderni razsrediščen, brezdomen subjekt ima priložnost, da se dvigne izza barikad cinizma, ironije, distance in stalnega samospraševanja ter se postavi na branike človečnosti, globalne družbene solidarnosti ter socialne pravičnosti (Mrvar, 2001: 98-99).

Vprašanje je, kako se spoprijeti z vsemi temi izzivi? Morda je odgovor v vseživljenjskem učenju, ki od posameznika zahteva, da se nenehno preskuša in načrtuje svojo prihodnost. Bistvo vseživljenjskega učenja je kontinuirano učenje ‚od zibke do groba‘. Bistvena podlaga je visoko kakovostno temeljno izobraževanje za vse, od otrokovih najzgodnejših dni naprej. Pri tem ostajajo ključen nerešen problem neenakosti pri začetnem osnovnem izobraževanju, ki spodkopavajo možnosti za vseživljenjsko učenje (Lipušič, 1999: 15).

V kompleksnem svetu brezobzirnega individualizma in tekmovalnosti se je posameznik primoran prilagajati in se nenehno izpopolnjevati. Zato je treba spodbujati pozitiven odnos do učenja in se naučiti ‚učiti se vse svoje življenje‘. Če je imelo še do nedavnega formalno izobraževanje monopol pri zagotavljanju znanja, je v sodobni, nenehno spreminjajoči se družbi potreben holističen pristop k izobraževanju, ki bo povezoval različne izobraževalne kanale: tako formalne, kot tudi neformalne in priložnostne. Takšen izobraževalni sistem bo povečal kakovost in učinkovitost izobraževanja ter usposabljanja, predvsem pa pripomogel k realizaciji prizadevanj, da bi izobraževanje postalo privlačnejše. Izobraževanje je predpogoj za razvoj kritičnega mišljenja, le-to pa osnova za „rušenje“ predsodkov in bolj strpno družbo.

Medtem ko se formalno izobraževanje odvija v izobraževalnih institucijah, neformalno večinoma poteka izven ustaljenih sistemov izobraževanja in usposabljanja; bodisi na delovnem mestu, bodisi v okviru aktivnosti različnih organizacij in skupin civilne družbe, ali pa v okviru posebnih organizacij in služb, ki so bile ustanovljene kot komplementarne formalnemu sistemu izobraževanja (npr. ure umetnosti, glasbe, športa itn.).

Ko govorimo o neformalnem izobraževanju mladih, velja poudariti, da so najpomembnejši nosilci izobraževanja za mlade mladinske organizacije. Mladi so pogosto tisti, ki v različnih procesih razvoja prvi izgubijo, vendar so pogosto tudi med prvimi, ki pridobijo. Mladi ljudje na splošno doživljajo svoje izkušnje bolj intenzivno in so bolj dovzetni za najrazličnejše spremembe ter inovacije. Obenem je res, da mladi zgolj na osnovi svojih izkušenj in vednosti ne morejo produktivno prenašati izzivov sveta, ki se nenehno spreminja. Ne morejo biti družbeno aktivni in produktivni, če v svojih prizadevanjih nimajo družbene podpore in partnerstva. Lahko kvečjemu opozarjajo na nujne spremembe, realizirati pa jih sami ne morejo (Ule in drugi, 2000: 13). Zato je izjemno pomembno, da država podpira aktivno udeležbo mladih v javnem življenju, spodbuja razvoj prostovoljnega organiziranja mladih ter krepitev dejavnosti mladinskih organizacij, ne glede na njihove interesne, nazorske ali politične usmeritve.

Kriza države blaginje je znatno prispevala k razvoju neprofitno-volonterskega sektorja, katerega del so tudi mladinske organizacije. Postalo je jasno, da država ne zmore poskrbeti za vse, zato je nujno poiskati nove socialne vire zunaj državnih institucij. Svetovna kriza ekonomskega razvoja vzpodbuja ljudi po vsem svetu, da iščejo rešitve zunaj strukturalno utečenih poti, rešitve, ki izvirajo in se udejanjajo v novih povezavah na ravni civilne družbe (Mikuš Kos v Samec, 1996: 19-20).

V Sloveniji ima javni sektor še vedno monopolno vlogo pri zagotavljanju kolektivnih dobrin in storitev. Ključne ovire pri razvoju neprofitno-volonterskega sektorja so nepovezanost, fragmentiranost ter različno urejeni institucionalni odnosi z državo. Spremembe, do katerih prihaja v slovenskem sistemu blaginje od sredine osemdesetih let naprej, pa nakazujejo, da bi številna društva in druge pravnoorganizacijske oblike neprofitno-volonterskih organizacij ter nastajajoče profesionalne neprofitne organizacije lahko povezali v močan sektor, ki bi postal enakovreden, komplementarni partner javnemu sektorju. Realizacija te možnosti ni odvisna samo od "kvantitativne" moči neprofitno-volonterskih organizacij. Veliko število teh organizacij in njihovo kontinuirano delovanje sta sicer nujen, ne pa tudi zadosten pogoj. Slednji bi bil izpolnjen v primeru, če bi se odnos "ločene odvisnosti", ki je značilen za obstoječe odnose med vlado/državo in neprofitno-volonterskim sektorjem, transformiral v odnos "integrirane odvisnosti". Takšno preoblikovanje odnosov bi po eni strani okrepilo neprofitno-volonterski sektor, po drugi strani pa sprožilo proces preoblikovanja javnega

sektorja, s čimer bi se zagotovo izboljšala tudi kakovost slovenskega sistema blaginje (Kolarič v Samec, 1996: 34-35).

Devetdeseta leta so bila za Slovenijo obdobje hitrega naraščanja števila neprofitno-volonterskih organizacij. Kot reakcija na nove družbene probleme so nastale tudi številne mladinske organizacije. Podobno kot v razvitih zahodnih družbah so tudi v Sloveniji mladinske organizacije temeljne nosilke neformalnega izobraževanja za mlade, ki med drugim predstavlja pomemben mehanizem za doseganje večje družbene enakosti in pravičnosti.

Poznamo različne oblike neformalnih izobraževalnih aktivnosti, ki potekajo v okviru mladinskih organizacij. V nalogi je v ospredju prostovoljno delo, ki postaja vse bolj vidna sestavina družbenega dogajanja. Povezuje namreč človekovo osnovno potrebo po izmenjavi, vzajemni podpori ter človečnosti in kar je zame še posebej pomembno, prispeva k promociji strpnosti.

Za prostovoljstvo po vsem svetu je značilna velika udeležnost mladih. Le-ti so najštevilčnejša skupina tako med porabniki kot med izvajalci prostovoljske dejavnosti. Z opravljanjem prostovoljnega dela so mladi nenehno izpostavljeni novim izkušnjam, kar povečuje njihovo prožnost v odzivanju in delovanju. Srečujejo se z ljudmi iz različnih socialnih in kulturnih okolij, prihajajo v stik z novimi idejami, vrednotami,... in postajajo iz izkušnje v izkušnjo bogatejši za nova spoznanja. S spoznavanjem novega, „drugačnega“, postopno presegajo lastne stereotipne predstave ter posredno prispevajo k odpravljanju predsodkov in diskriminacije na ravni širše družbe.

Prikazani primeri razkrivajo pomen vključevanja mladinskih in drugih neprofitno-volonterskih organizacij v proces zmanjševanja predsodkov in stereotipov ter spodbujanja strpnosti in spoštovanja drugačnosti. Kot primer dobre prakse predstavljam nekaj izkušenj društva Mozaik, ki potrjujejo ključno hipotezo moje naloge, in sicer *da lahko mladinske organizacije s svojimi neformalnimi izobraževalnimi aktivnostmi pomembno prispevajo k spodbujanju strpnosti, tako med mladimi kot v družbi nasploh*. To dokazujejo tudi izkušnje nekaterih drugih mladinskih organizacij, ki se ukvarjajo s problemi različnih marginaliziranih skupin in aktivno sodelujejo pri spodbujanju človekovih pravic in strpnosti. Ker sem imela kot prostovoljka priložnost поблиže spoznati predvsem begunsko problematiko, slednji posvečam posebno pozornost.

Prihod velikega števila beguncev v Slovenijo v začetku devetdesetih let, je sprožil val delovanja neprofitno-volonterskih organizacij in pomenil izziv številnim prostovoljcem. Kar nekaj prostora sem namenila analizi njihovega delovanja, ker menim, da je to dober primer za prikaz možnosti, vsebin in razsežnosti prispevka t.i. tretjega sektorja k izboljšanju kakovosti življenja ljudi v stiski ter posredno k promociji strpnosti v naši družbi.

Množični prihod beguncev v Slovenijo je predstavljal pomembno učno uro sožitja in solidarnosti. Učinki delovanja prostovoljcev pri pomoči beguncem so imeli široke razsežnosti. Predvsem mladi so preko različnih prostovoljnih aktivnosti spoznavali kvalitete ljudi iz drugih etničnih, socialnih ter verskih skupin, se soočili z njihovim trpljenjem in dostojanstvom ter zmožnostjo obvladovanja izgub in številnih drugih težav. V kriznem obdobju (ob samem prihodu beguncev) se je kot učinkovito izkazalo sodelovanje neprofitno-volonterskega sektorja z državnimi institucijami, predvsem s šolami ter Ministrstvom za šolstvo in šport. Lep primer je šola za otroke beguncev, ki je delovala v Sloveniji tri leta in je dobila podporo tako s strani vladnega kot nevladnega sektorja (Mikuš Kos v Smodiš, 2001: 29-30).

Ena ključnih pomankljivosti slovenske begunske politike v t.i. kriznem obdobju je bila, da je pristopila k problemom kot začasnim in uporabila t.i. model olajšanja. Po Harrell-Bondovi je slaba stran tega modela, da rešuje probleme kot začasne, le-ti pa so v resnici dolgotrajni. Namesto da bi prisilno pregnane ljudi iz BiH uporabili kot vir in gledali nanje kot na možnost za razvoj, ne le kot na breme ter jih vključili v našo družbo, smo uporabili model olajšanja, ki povečuje birokracijo pa tudi ksenofobno razpoloženje do begunske populacije. Takšen model predvideva enakost potreb in zato pogosto spregleda tiste, ki so najbolj potrebni pomoči, dviguje stroške, pri Slovencih pa je vzpodbudil negativna čustva do beguncev, ker le-tem ni bilo treba (?) delati, da bi preživel, medtem ko je bila ostala populacija k temu prisiljena (!).

Vsi tisti, ki so podlegli ksenofobiji, so pri izražanju svojih negativnih čustev do beguncev pogosto zanemarili dejstvo, da „osebe z začasnim zatočiščem“ v Sloveniji nimajo pravice do dela in tako v resnici ne smejo poskrbeti zase v ekonomskem smislu (Vrečer v Drolc in Pajnik, 2001: 77-78). Z dovoljenjem za stalno bivanje se je situacija sicer bistveno izboljšala, vsekakor pa tudi danes ni rožnata.

Odsotnost integracijskih politik oz. politik, ki bi bile usmerjene v dolgoročno reševanje problemov je torej ena ključnih pomankljivosti slovenske begunske politike. Naslednja značilnost je prikrita prisilna repatriacija beguncev v BiH, ki se izvaja z zapiranjem begunskih centrov v glavnih mestih in preseljevanjem beguncev v manjše kraje, kjer imajo slabše možnosti za preživetje. Številni psihološki pritiski in onemogočanje popolne integracije tem ljudem tudi danes povzročajo precejšnje travme. Eden glavnih problemov ostaja nepovezanost države in civilne družbe. Številne neprofitno-volonterske organizacije (KUD France Prešeren, Amnesty International, Gea 2000, Slovenska filantropija, Mirovni inštitut itn., pa tudi društvo Mozaik kot primer mladinske organizacije) se tudi danes zavzemajo za izboljšanje položaja beguncev v Sloveniji (Vrečer v Drošč in Pajnik, 2001: 79-80). Podobno kot mladi brez širše družbene podpore ne morejo spreminjati sveta in šole brez širše družbene akcije ne morejo rešiti problema nestrpnosti in diskriminacije, tudi neprofitno-volonterski sektor brez sodelovanja države ne more odpraviti težav beguncev.

Tako pri reševanju begunske problematike kot pri splošnem zavzemanju za spoštovanje človekovih pravic, spodbujanju vrednot strpnosti ter spoštovanja drugačnosti bo potrebna aktivna komunikacija med nevladnim sektorjem in državo. Le-ta ostaja zaenkrat le na formalni ravni. Nevladni sektor bi moral v prihodnje sodelovati tudi pri pripravi meril za sprejem programov sofinanciranja ter pri pripravi zakonov in programov, saj prav nevladni sektor artikulira potrebe tistih družbenih skupin, ki imajo najmanj družbene moči (Osterman in Kolarič v Samec, 2001: 227).

Kljub številnim oviram, s katerimi se srečuje večina držav v tranziciji, tudi v Sloveniji tako število kot vpliv mladinskih organizacij postopno naraščata. Kot vidimo, lahko le-te posegajo na številna področja družbenega življenja in tako (bodisi posredno bodisi neposredno) prispevajo tudi k spodbujanju strpnosti. Navsezadnje so mladi tisti, ki globalno kulturo pozdravljajo v jeans hlačah in na rave-zabavah, so tisti, ki so prvi preplezali berlinski zid. Študirajo v tujini, emigrirajo, prestopajo meje, bodisi z veljavnimi dokumenti, bodisi ilegalno... so tudi najbolj dovzetni za medkulturno učenje, odprti za stike z drugimi in za odkrivanje ter razumevanje drugačnosti.

In nenazadnje, verjamem, da se v vsakem mladem človeku skriva določen potencial, skrita želja ali vizija... vizija sveta, v katerem bo čim manj takšnih socialno pogojenih razlik, ki bolijo, ponižujejo in izključujejo. Kot posamezniki seveda nimamo moči

vplivanja. Če se vključimo v nek organizem civilne družbe, pa naj bo to mladinska ali kakršnakoli druga neprofitno-volonterska organizacija, se verjetnost, da bodo naše zamisli ter predlogi prispevali k zmanjševanju teh razlik, poveča. In kot bi rekel Mali princ: srce je naše vodilo, vsaj moralo bi biti... in *KDOR ŽELI VIDETI, MORA GLEDATI S SRCEM...*

LITERATURA

- Ben Jelloun, Tahar (1998): *Kako sem hčerki razložil rasizem*. Urad za mladino Republike Slovenije, Ljubljana.
- (ur.) Chisholm, Lynne et al. (1995): *Growing up in Europe: contemporary horizons in childhood and youth studies*. Walter de Gruyter, Berlin, New York.
- (ur.) Čepič, Mitja (2000): *Druženje mladih: mladinski kulturni centri – stanje in delovanje 1996-1998: raziskava*. Inštitut za civilizacijo in kulturo - ICK, Ljubljana.
- Čotar, Mateja (2002): *Mladinske politične organizacije*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Črnak Meglič, Andreja in Vojnovič, Maja (1997): 'Vloga in pomen neprofitno-volonterskega sektorja v Sloveniji'. *Družboslovne razprave*, let. 13, št. 24/25, str. 152-178.
- Črnak Meglič, Andreja in Vojnovič, Maja (1998a): 'Ponovno odkritje neprofitno-volonterskega (tretjega) sektorja'. *Neprofitni management*, let. 1, št. 2/3, str. 45-46.
- Črnak Meglič, Andreja in Vojnovič, Maja (1998b): *Razvoj, vloga in pomen neprofitno-volonterskega sektorja v Sloveniji* v: (ur.) Marega, Milena in Šepec, Mateja: *Vloga in financiranje NVO, REC*, Ljubljana.
- Črnak Meglič, Andreja (1998): *Socialni sistemi na preizkusu* v: (ur.) Tomšič, Danilo: *Evropska socialna in zaposlovalna politika: zbornik razprav*, Kalandrovo društvo, Ljubljana, str. 9-15.
- Dragoš, Srečo in Leskošek, Vesna (2003): *Družbena neenakost in socialni kapital*. Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, Ljubljana.
- (ur.) Drolc, Aleš in Pajnik, Mojca (2001): *Obrazi naše Evrope*. Mirovni inštitut, Ljubljana.
- Erjavec, Karmen, Bašič Hrvat, Sandra in Kelbl, Barbara (2000): *Mi o Romih: diskriminatorski diskurz v medijih v Sloveniji*. Open Society Institute, Ljubljana.

- Esping Andersen, Gøsta (1996): *Welfare states in transition*. SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi.
- Evropska komisija (2002): *Nova spodbuda za evropsko mladino. Bela knjiga Evropske komisije*. Urad za mladino, Ljubljana.
- Gillis, John R. (1999): *Mladina in zgodovina*. Aristej, Šentilj.
- Hall, Peter Dobkin (1987): '*A historical Overview of the Private Nonprofit Sector*'. v: Powel, W. Walter: *The Nonprofit Sector. A Research Handbook*, New Haven, Yale University Press, London, str. 3-26.
- (ur.) Hazekamp, Jan Laurens in Popple, Keith (1997): *Racism in Europe: a challenge for youth policy and youth work*. UCL Press, London.
- Horvat, Marjeta Doupona (1996): '*Begunska politika v Sloveniji (od marca 1992 do konca leta 1993)*'. Časopis za kritiko znanosti, let. XXIII, št. 178, str. 123-145.
- Horvat, Marjeta Doupona, Verschueren, Jef in Žagar, Igor Ž. (1998): *Pragmatika legitimizacije: retorika begunske politike v Sloveniji*. Open Society Institute, Ljubljana.
- Jalušič, Vlasta (2003): '*Slovenija ima dolgo tradicijo latentnega sovraštva*'. Bošnjak, let. III, št. 12, str. 18-20.
- Jelenc, Zoran, Drogenik, Olga in raziskovalne sodelavke (1994): *Temeljno izobraževanje odraslih. Neformalno izobraževanje odraslih: raziskovalni poročili*. Andragoški center Slovenije, Ljubljana.
- Kolarič, Zinka (1994a): '*Neprofitno-volonterske organizacije v Sloveniji*'. Časopis za kritiko znanosti, let. XXII, št. 168-169, str. 107-120.
- Kolarič, Zinka (1994b): '*Vloga humanitarnih neprofitno-volonterskih organizacij v slovenskem sistemu blaginje v 90-ih letih*'. Časopis za kritiko znanosti, let. XXII, št. 168-169, str. 143-150.
- Kolarič, Zinka (1997): '*Prostovoljne-neprofitne organizacije v Sloveniji*'. Neprofitni management, let. 1, št. 1, str. 17-20.

- Kolarič, Zinka (2001): *'Privatne neprofitne organizacije: pomoč države je nujna'*. Dnevnik, let. __, št. __, str. 28.
- Kolarič, Zinka (2001): Zapiski s predavanj pri predmetu Sociologija socialne politike.
- Kolarič, Zinka, Črnak Meglič, Andreja in Vojnovič, Maja (2002): *Zasebne neprofitno-volonterske organizacije v mednarodni perspektivi*. Založba FDV, Ljubljana.
- Kolarič, Zinka (2003): *'Neprofitno-volonterske organizacije in njihov razvoj - od volontarizma k profesionalizmu'*. Teorija in praksa, let. 40, št. 1, str. 37-56.
- Kuzmanič, Tonči A. (1999): *Bitja s pol strešice: slovenski rasizem, šovinizem in seksizem*. Open Society Institute, Ljubljana.
- (ur.) Levičar, Robert (1999): *Vodnik po nevladnih organizacijah v Sloveniji*. ADI – Agencija za razvojne iniciative, Ljubljana.
- (ur.) Lipovec Čebren, Uršula (2002): *V zoni prebežništva: antropološke raziskave prebežnikov v Sloveniji*. Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Ljubljana.
- Lipužič, Boris (1999): *Izobraževanje v zankah globalizacije*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.
- (ur.) Martelanc, Tomo, Samec, Tatjana (2000): *Prostovoljno delo včeraj, danes in jutri*. Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva, Ljubljana.
- Mencin Čeplak, Metka (2001): *'Spre gledani drugi'*. v: (ur.) Dariš, Metka: Emzin - Revija za kulturo. Letnik XI, št. 1-2, Zavod za kreativno produkcijo, Ljubljana, str. 87-90.
- Mežnarić, Silva (1986): *»Bosanci«. A kuda idu Slovenci nedeljom?* Krt: knjižnica revolucionarne teorije, Ljubljana.

- (ur.) Mihelj, Vlado (2002): *Mladina 2000: slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport - Urad Republike Slovenije za mladino, Ljubljana, Aristej, Maribor.
- (ur.) Mikuš Kos, Anica (1999): *Prostovoljno delo v šolstvu*. Združenje Slovenska filantropija, Ljubljana.
- Miles, Steven (2000): *Youth lifestyles in a changing world*. Open University Press, Buckingham, Philadelphia.
- (ur.) Milohnič, Aldo (2002): *Evropski vratarji: migracijske in azilne politike v vzhodni Evropi*. Mirovni inštitut, Ljubljana.
- Mrvar, Polona (2001): 'Med pamfletom in refleksijo'. v: (ur.) Dariš, Metka: Emzin - Revija za kulturo. Letnik XI, št. 1-2, Zavod za kreativno produkcijo, Ljubljana, str. 97-99.
- (ur.) Nastran Ule, Mirjana (1996): *Mladina v devetdesetih: analiza stanja v Sloveniji*. Znanstveno in publicistično središče: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, Urad Republike Slovenije za mladino, Ljubljana.
- (ur.) Nastran Ule, Mirjana (1999): *Predsodki in diskriminacije: izbrane socialno-psihološke študije*. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
- Nastran Ule, Mirjana (2000): *Sodobne identitete v vrtincu diskurzov*. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
- (ur.) Nečak Lük, Albina in Jesih, Boris (1998): *Medetnični odnosi in etnična identiteta v slovenskem etničnem prostoru: izsledki projekta*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Novak, Mojca (1997): *Razvoj evropskih modelov države blaginje*. Visoka šola za socialno delo: Institut Republike Slovenije za socialno varstvo, Ljubljana.
- Palomares, Susanna (2001): *Spodbujanje strpnosti in spoštovanja drugačnosti*. Inštitut za psihologijo osebnosti, Ljubljana.

- Pribac, Igor (1994): *'Poslušnost zakonu in poslušnost drugemu'*. Časopis za kritiko znanosti, let. XXII, št. 164-165, str. 5-11.
- Račič, Blaž (2001): *Vloga nevladnih organizacij v socialnem razvoju občine Jesenice*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Rink, Tadeja in Lesjak, Janja (2002): *Nevladne neprofitne organizacije, ki izvajajo socialnovarstvene programe za otroke in mladostnike v Republiki Sloveniji*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- (ur.) Roche, Jeremy in Tucker, Stanley (1997): *Youth in Society: Contemporary Theory, Policy and Practice*. SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi.
- Sahlberg, Pasi (1999): *Building Bridges for Learning. The Recognition and Value of Non-formal Education in Youth Activity*. Youth Forum, Brussels.
- Salamon, Lester M. in Anheier, Helmut K. (1996): *The emerging nonprofit sector: an overview*. Manchester University Press, Manchester, New York.
- (ur.) Samec, Tatjana (1996): *I. slovenski kongres prostovoljcev: zbornik prispevkov*. Slovenska fundacija in Socialna zbornica Slovenije, Ljubljana.
- (ur.) Samec, Tatjana (1999): *II. slovenski kongres prostovoljcev: zbornik prispevkov*. Slovenska filantropija in Socialna zbornica Slovenije, Ljubljana.
- (ur.) Samec, Tatjana (2001): *III. slovenski kongres prostovoljstva: zbornik prispevkov*. Slovenska filantropija-združenje za promocijo prostovoljstva, Ljubljana.
- Semelin, Jacques (2000): *Kako sem hčerkama razložil nenasilje*. Cankarjeva založba, Ljubljana.
- (ur.) Sieveking, Klaus (2001): *European Voluntary Service for Young people: Questions of Status and Problems of Legal Policy*. Peter Lang, Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien.
- (ur.) Smodiš, Marinka (2001): *Prostovoljci in socialna izključenost otrok*. Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva, Ljubljana.

- Svetlik, Ivan (1994): '*Oblikovanje skladov (Fund Raising)*'. Teorija in praksa, let. 31, št. 11/12, str. 968-981.
- (ur.) Tivadar, Blanka (2000): *Young people in a risk society: international conference, November 30 - December 2, 2000: programme and abstracts*. Youth Department of the Ministry of Education and Sport of the Republic of Slovenia, Ljubljana.
- Tivadar, Blanka in Mrvar, Polona (2002): *Flying over or falling through the cracks?: Young people in the risk society*. Office for Youth of the Republic of Slovenia, Ljubljana.
- (ur.) Toš, Niko (1995): *Dozorevanje slovenske samozavesti. (Dokumenti SJM)*. Fakulteta za družbene vede, IDV, Ljubljana.
- Ule, Mirjana (1988): *Mladina in ideologija*. Delavska enotnost, Ljubljana.
- Ule, Mirjana, Rener, Tanja, Mihelj, Vlado, Kurdija, Slavko in Mencin Čeplak, Metka (1996): *Predah za študentsko mladino*. Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.
- (ur.) Ule, Mirjana in Rener, Tanja (1998): *Youth in Slovenia: new perspectives from the nineties*. Ministry of Education and Sport, Youth department, Ljubljana.
- Ule, Mirjana, Rener, Tanja, Mencin Čeplak, Metka in Tivadar, Blanka (2000): *Socialna ranljivost mladih*. Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino, Ljubljana, Aristej, Šentilj.
- Verlič Christensen, Barbara (2002): Evropa v precepu med svobodo in omejitvami migracij. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Vogrinc, Jože (1994): '*Neznosnost muezinovega glasu*'. Časopis za kritiko znanosti, let. XXII, št. 164-165, str. 199-201.
- Vojnovič, Maja, Črnak Meglič, Andreja, Čopič Vesna in Poropat, Klavdija (1996): *Vloga, obseg in struktura neprofitno-volonterskega sektorja v Sloveniji: raziskovalno poročilo*. SINCO, Center za razvoj neprofitno-volonterskega sektorja, Ljubljana.

- *Zakon o društvih*, Ur. l. RS, št. 60/95, 89/99
- *Zakon o ustanovah*, Ur. l. RS, št. 60/95
- *Zakon o zavodih*, Ur. l. RS, št. 12/91, 8/96
- *Zakon o gospodarskih družbah*, Ur. l. RS, št. 30/93
- *Zakon o zadrugah*, Ur. l. RS, št. 13/92
- *Zakon o položaju verskih skupnosti*, Ur. l. RS, št. 15/7

INTERNETNI VIRI

- European Youth Forum; Kovatch, Syika (2000): "Sinking or Swimming in the waves of transformation? Young People and Social Protection in Central and Eastern Europe", <http://www.youthforum.org/en/press/reports.html>
- Kanal mladih, <http://www.kanalmladih.com>
- L'MIT - ljubljanska mreža info točk za mlade, <http://www.lmit.org>
- *Memorandum o vseživljenjskem učenju (delovno gradivo)*, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, <http://www.mszs.si/slo/solstvo/vsezivljenjsko.asp>
- Mladinski svet Ljubljane, <http://www.mslj.org>
- Mladinski svet Slovenije, <http://force.rutka.net/mss/index.php?id=2> in <http://www.ljudmila.org/mss>
- Movit - zavod za razvoj mobilnosti mladih, <http://www.movit.si>
- Urad RS za mladino, <http://www.uradzamladino.gov.si>
- Mladinsko informativno svetovalno središče Slovenije, <http://www.z-miss.si>

DRUGI VIRI

- *Begunski časi* - Revija o življenju beguncev v Sloveniji
- *Mladje* - revija Nacionalne agencije programa MLADINA - MOVIT
- Razstava »Begunsko šolstvo v 20. Stoletju - naše in pri nas« ter otroški oz. mladinski prispevki literarnega in likovnega natečaja na temo »Begunec-drugačnost-strpnost-multikulturalnost« (Slovenski šolski muzej, 21. november 2002 - 24. oktober 2003)
- (ed.) Wilkinson, Ray: *Refugees*. UNHCR, Geneva.
- Seminar »Možnosti financiranja programov NVO iz skladov EU« (Ted Hartley, 11. junij 2003)
- Seminar »Financiranje NVO za pomoč beguncem v SLO in EU« (18. junij 2003)
- Konferenca »Young people in a risk society« (30. november 2000)
- Kolarič, Zinka (29. november 2002): *Neprofitno-volonterske organizacije in njihov razvoj - od volontarizma k profesionalizmu?* (Javno inavguracijsko predavanje)
- Seminar »Tujci med nami« (30. september - 2. oktober 2003)

PRILOGE

Priloga A: Predstavitev programa Evropske prostovoljne službe

EVROPSKA PROSTOVOLJNA SLUŽBA (EVS)

ZAKAJ EVROPSKA PROSTOVOLJNA SLUŽBA?

Evropska unija podpira možnosti neformalnega izobraževanja mladih ob sodelovanju v čezmejnem prostovoljnem delu, ki neposredno in aktivno vključuje mlade v aktivnostih, ki so oblikovane tako, da zadovoljujejo potrebe skupnosti na številnih področjih.

Nameni akcije Evropske prostovoljne službe so zasnovani na treh osnovnih izhodiščih:

- zagotavljanje neformalne izkušnje medkulturnega učenja za mlade s tem, da spodbujajo njihove družbene integracije in aktivno udeležbo, zvišujejo njihovo zaposljivost in omogočajo, da pokažejo svojo solidarnost z drugimi ljudmi;
- podpiranje razvoja lokalnih skupnosti;
- spodbujanje oblikovanja novih partnerstev in sodelovanja, izmenjave izkušenj in dobrih praks med sodelujočimi partnerji.

Program MLADINA priznava vrednost obstoječih partnerstev, ki so bila oblikovana med organizacijami iz različnih držav v daljšem obdobju, in ki so bistveno prispevala k uspešnosti izmenjave prostovoljcev.

KAJ SO PROJEKTI EVROPSKE PROSTOVOLJNE SLUŽBE?

Projekt Evropske prostovoljne službe (European Voluntary service - EVS) omogoča mladi osebi, da postane prostovoljec v drugi državi za omejeno časovno obdobje od šestih do dvanajstih mesecev. Prostovoljno opravljanje del in nalog lahko na primer poteka na področju okoljevarstva, umetnosti in kulture, aktivnosti z otroki, mladimi ali ostarelimi osebami, kulturne in zgodovinske dediščine, športnih in drugih pristočasnih aktivnostih.

Prostovoljec sodeluje v aktivnostih (projekti), ki morajo upoštevati naslednja splošna načela:

- potekajo v državi, v kateri prostovoljec sicer NE živi,
- so neprofitne in za svoje delo prostovoljec ne dobi plačila,
- so del partnerskega sodelovanja med prostovoljcem, pošiljajočo in gostiteljsko organizacijo,
- prinašajo dodatno vrednost lokalni skupnosti,
- ne predstavljajo nadomestila za sicer plačano delovno mesto, civilno služenje vojaškega roka ali drugih alternativ,
- trajajo omejen čas (največ 12 mesecev),
- ena izmed sodelujočih organizacij (pošiljajoča ali gostiteljska) mora biti iz države članice Evropske unije.

Večina projektov Evropske prostovoljne službe so projekti ena-ena, npr. prostovoljec gre iz ene države v drugo. Prijavitelji tovrstnih projektov neposredno sodelujejo z *Nacionalnimi agencijami v programskih državah**.

KDO SO PARTNERJI V EVS PROJEKTU?

EVS projekt je trikotnik partnerjev:

- prostovoljec,
- pošiljajoča organizacija,
- gostiteljska organizacija.

Priprava, izvedba in aktivnosti po končani prostovoljni službi so del skupnih naporov oziroma rezultat partnerstva med tremi ključnimi partnerji. Vsaka nevladna organizacija, društvo, lokalna skupnost ali kakršnakoli druga neprofitna iniciativa lahko postanejo gostiteljske ali pošiljajoče organizacije. Pomembno je, da so organizacija in njene aktivnosti neprofitne narave.

PRAVICE IN ODGOVORNOSTI PARTNERJEV

Evropska komisija je oblikovala dokument o pravicah in odgovornostih prostovoljca, gostiteljske organizacije, pošiljajoče organizacije in mentorjev. Ta dokument prispeva k zaupanju vredni, varni in bogati izkušnji. Za dodatne informacije se obrnite na Nacionalno agencijo ali na spletno stran Evropske komisije.

ODGOVORNOSTI POSAMEZNEGA PARTNERJA

PROSTOVOLJEC

Program je odprt za vse mlade, ki živijo v programskih državah in v upravičenih tretjih državah in so načeloma stari od **18 do 25 let**. Posamezne izjeme glede starosti so možne, vendar se njihova upravičenost ugotavlja za vsak primer posebej.

Za sodelovanje ni potrebno plačati nobene prijavnine. *Prispevek iz programa MLADINA* krije prostovoljcem potne stroške, nastanitev, prehrano in žepnino.

Prostovoljci vložijo svoj čas in energijo v projekt, ki koristi lokalni skupnosti, pri tem pa v zameno dobijo možnost prakticiranja svojih sposobnosti, pridobijo kulturni in družbeni kapital ter oblikujejo svojo bodočnost. Med opravljanjem Evropske prostovoljne službe so prostovoljci odgovorni za izvajanje konkretnih nalog, ki so jim dodeljene, s svojim delom pa morajo biti koristni za gostiteljske organizacije in lokalne skupnosti, v kateri delajo in živijo.

Vsi prostovoljci, ki zaključijo EVS projekte, pridobijo EVS potrdilo, ki ga podpiše član Evropske komisije, ki je odgovoren za izvajanje programa MLADINA. Potrdila običajno razdelijo Nacionalne agencije, včasih Evropska komisija.

POŠILJAJOČA ORGANIZACIJA

Partnerska organizacija, ki preko EVS pošilja prostovoljca v tujino, je pošiljajoča organizacija. Pošiljajoča organizacija je lahko vsaka nevladna organizacija (društva, zveze društev, zavodi itn.), organ lokalne skupnosti (občina in javni zavodi) ali druga oblika neprofitne lokalne ustanove ali pobude, ki je pravna oseba.

Pošiljajoča organizacija je odgovorna za izvedbo naslednjih nalog:

- **Priprava**
Zahtevana priprava vključuje pomoč prostovoljcu, da najde in stopi v stik z gostiteljsko organizacijo. Prostovoljec mora biti pripravljen za delo in življenje v drugi državi glede na svoje individualne potrebe in potrebe aktivnosti, v katerih bo sodeloval (to vključuje tudi pomoč pri pridobivanju vizuma). Pošiljajoča organizacija je tudi odgovorna za udeležbo prostovoljca na enem izmed rednih pripravljalnih seminarjev pred odhodom, ki jih pripravlja Nacionalna agencija.
- **Med opravljanjem EVS**
Pošiljajoča organizacija mora vzdrževati stike s prostovoljcem ter gostiteljsko organizacijo v času trajanja projekta. Vzdrževanje stikov lahko prepreči krizne situacije ter lahko pomaga pošiljajoči organizaciji pri organizaciji aktivnosti po vrnitvi prostovoljca.
- **Evalvacija in aktivnosti po vrnitvi prostovoljca v matično državo**
Pošiljajoča organizacija mora ustrezno evalvirati EVS projekt skupaj s prostovoljcem. Prostovoljec naj bi dobil pomoč pri reintegraciji v domače okolje. Pošiljajoča organizacija naj bi zagotovila prostovoljcu podporo pri pridobivanju informacij, kot so na primer informacije o drugih možnostih v programu MLADINA, ali ga spodbujala pri nadaljnjem izobraževanju ali poklicnem usposabljanju ter pri iskanju zaposlitve.
- **Vizum**
Pošiljajoča organizacija je skupaj z gostiteljsko organizacijo odgovorna za zagotovitev vizuma

za prostovoljca. Nacionalna agencija in Evropska Komisija lahko izdeta podporno pismo za pridobitev vizuma.

- **Zavarovanje**

Pošiljajoča organizacija je odgovorna za posredovanje vseh potrebnih podatkov o prostovoljcu na naslov ustrezne zavarovalnice, ki opravlja storitve za Evropsko komisijo.

GOSTITELJSKA ORGANIZACIJA

Osnova za izvajanje projektov Evropske prostovoljne službe so prosta mesta, ki prostovoljcem omogočajo izvajanje projektov prostovoljnega dela v gostiteljski organizacijah. Evropska prostovoljna služba združuje veliko število različnih organizacij, projektov, lokalnih skupnosti in drugih pobud. To je bistven prispevek k Evropski prostovoljni službi. Prostovoljec v gostiteljski organizaciji pomeni dodano vrednost, prinese nove ideje in v aktivnosti organizacije vnese elemente medkulturnega učenja.

Gostiteljska organizacija je lahko vsaka nevladna organizacija (društvo, zveze društev, zavodi itn.), organ lokalne skupnosti (občina in občinske službe) ali druga oblika neprofitne lokalne ustanove ali pobude, ki je pravna oseba.

Organizacije, ki želijo postati gostiteljske organizacije, morajo izpolnjevati naslednje pogoje:

- **Možnosti za učenje**

Gostiteljska organizacija mora jasno identificirati možnosti za učenje prostovoljca.

- **Nadomestilo za zaposlovanje**

Prostovoljci ne smejo v nobenem primeru predstavljati nadomestilo sicer plačane delovne sile.

- **Omejevanje z določanjem pogojev**

Gostiteljske organizacije ne smejo od prostovoljcev zahtevati izpolnjevanje pogojev, ki so povezani s pripadnostjo določeni etnični skupini, veri, spolni ali politični usmeritvi. Projekti morajo biti odprti za vse mlade, ne glede na njihovo izobrazbo, izkušnje ali znanje jezika.

- **Dela in naloge**

Administrativna in rutinska dela ne smejo presegati razumnega deleža v okviru vseh del in nalog, ki jih opravlja prostovoljec. Osebna nega ni dovoljena v nobenem primeru.

Pri projektih, kjer delo prostovoljca poteka v pisarni (npr. pri evropskih mladinskih organizacijah), je treba natančno določiti dela in naloge prostovoljca, priporočljivo pa je, da so povezana z izvajanjem različnih projektov organizacije.

Gostiteljska organizacija je odgovorna za izvedbo naslednjih nalog:

- **Usposabljanje**

Usposabljanje prostovoljca za konkretne naloge, ki jih bo izvajal med opravljanjem prostovoljne službe. Naloge in zadolžitve prostovoljca morajo odražati njegove sposobnosti in pričakovanja. Njihovo izvajanje mora nadzorovati oseba, ki je večča opravljanja nalog ali zadolžitev prostovoljca, in je sposobna usmerjati in pomagati prostovoljcu pri izvajanju njegovih obveznosti. Gostiteljska organizacija je tudi odgovorna za sodelovanje prostovoljca na seminarjih, ki jih načeloma organizirajo Nacionalne agencije med potekom izvajanja Evropske prostovoljne službe.

- **Osebna podpora**

Da bi preprečili in reševali težave prostovoljca v osebnem življenju ali težave, ki se pojavijo med izvajanjem aktivnosti v gostiteljski organizaciji, mora biti poskrbljeno za zadostno osebno podporo prostovoljcu. Ta mora imeti možnost integracije v lokalno skupnost, se srečevati z drugimi mladimi, možnost socializacije ter sodelovanja v priložnostnih aktivnostih itn. Stiki z drugimi prostovoljci, ki sodelujejo v EVS v istem kraju ali bližini, so več kot zaželeni.

- **Mentor**

Vsaka gostiteljska organizacija mora določiti mentorja, na katerega se v primeru težav prostovoljec obrne. Mentor je odgovoren za osebno in pedagoško podporo ter jezikovno pomoč.

- **Jezikovno usposabljanje**
Znanje jezika ima dolgoročne koristi in pomaga pri integraciji prostovoljca v gostiteljsko okolje. Gostiteljska organizacija je tudi odgovorna za organizacijo možnosti učenja jezika.
- **Nastanitev**
Gostiteljska organizacija je dolžna poskrbeti za primerno nastanitev prostovoljca.
- **Prehrana**
Gostiteljska organizacija je dolžna poskrbeti za tri dnevne obroke hrane oziroma zagotoviti kritje stroškov prehrane.
- **Lokalni prevoz**
Gostiteljska organizacija mora prostovoljcu zagotoviti možnost lokalnega prevoza z javnimi sredstvi.
- **Žepnina**
Gostiteljska organizacija mora prostovoljcu tedensko ali mesečno izplačevati žepnino (gostiteljska organizacija sredstva pridobi iz programa MLADINA).
- **Dovoljenja za bivanje in delovne vize**
Gostiteljska organizacija je skupaj s pošiljajočo organizacijo odgovorna, da zagotovi dovoljenje za bivanje oziroma delovno vizo, če je to potrebno za prostovoljca.

KOORDINACIJSKA ORGANIZACIJA

V posameznih primerih posamezna krovna organizacija koordinira delo določenega števila pošiljajočih ali gostiteljskih organizacij v državi in prevzema dela regionalne ali nacionalne koordinacijske organizacije. Koordinacijska organizacija ima ponavadi več izkušenj s prostovoljnim delom in je članica učinkovite nacionalne, evropske ali svetovne mreže.

Odgovornosti posamezne koordinacijske organizacije so opisane v dogovorih, ki jih sklene s pošiljajočimi in gostiteljskimi organizacijami.

Če koordinacijska organizacija prevzame posamezne administrativne naloge gostiteljskih ali pošiljajočih organizacij, potem se prispevek k stroškom gostiteljske organizacije ali prispevek k stroškom pošiljajoče organizacije deli med koordinacijsko organizacijo in vključenimi pošiljajočimi ali gostiteljskimi organizacijami v skladu z delitvijo nalog.

Koordinacijska organizacija načeloma skrbi, da vključene organizacije sledijo pravilom programa, filozofiji EVS in postavljenim kriterijem. Pripraviti mora usposabljanje za prostovoljce ali zagotoviti udeležbo prostovoljcev na usposabljanjih, ki jih pripravlja Nacionalna agencija.

VKLJUČEVANJE MLADIH Z MANJ PRILOŽNOSTMI

Ena izmed pomembnejših prednostnih nalog programa MLADINA je spodbujanje vključevanja mladih z manj priložnostmi v aktivnosti programa. Pri EVS projektih imajo mladi možnost vključevanja v kratkoročnejše projekte prostovoljnega dela.

Kratkoročni EVS projekti trajajo najmanj 3 tedne in največ 6 mesecev. Če projekt vključuje mlado osebo z manj priložnostmi, je priporočljivo, da se prosilci dogovorijo za nadaljevalni pripravljalni obisk v gostiteljski državi in ga vključijo v prošnjo za sprejem projekta v program. Ta obisk naj bi se izvedel šele potem, ko je projekt odobren in naj bi trajal dva dni (brez potovanja).

Projekti, ki vključujejo mlade z manj priložnostmi, lahko zaprosijo za sofinanciranje izrednih stroškov, ki nastanejo pri tem.

Kratkoročni prostovoljni projekti, ki istočasno gostijo več kot štiri prostovoljce, morajo s pomočjo svoje Nacionalne agencije pridobiti posebno soglasje Evropske komisije.

Posebni pogoji za kratkoročne projekte

Poleg splošnih pogojev za pridobitev finančne podpore iz programa veljajo tudi naslednji pogoji za sprejem kratkoročnega projekta v program in s tem pridobitev finančne podpore:

- pošiljajoča organizacija mora zagotoviti pripravo, ki ustreza posebnim potrebam prostovoljca;

- gostiteljska organizacija mora zagotoviti večjo stopnjo osebne podpore med bivanjem prostovoljca v tujini;
- pošiljajoča in gostiteljska organizacija morata zagotoviti povezano in jasno vzgojnoizobraževalno vsebino, ki je primerna zmožnostim in potrebam posameznega prostovoljca;
- pošiljajoča organizacija mora nuditi podporo po povratku in zagotoviti izkoristek pridobljenih izkušenj.

USPOSABLJANJA PRI EVROPSKI PROSTOVOLJNI SLUŽBI

Ker Evropska prostovoljna služba vključuje daljše bivanje mladine v drugi državi, je zelo pomembno, da je zagotovljena ustrezna mera usposabljanja za vse prostovoljce na vseh stopnjah izvajanja projekta ter da prostovoljec sodeluje v takšnem usposabljanju.

Nacionalne agencije morajo zagotoviti, da se prostovoljci udeležijo ustreznega usposabljanja pred odhodom, usposabljanja ob prihodu v drugo državo ter vmesnega srečanja prostovoljcev. Na teh usposabljanjih morajo sodelovati vsi prostovoljci.

Usposabljanje pred odhodom

Med usposabljanjem pred odhodom imajo prostovoljci možnost govoriti o svojih pričakovanjih, oceniti in spodbuditi svojo motivacijo za sodelovanje ter možnost pridobitve informacij o gostiteljski državi. Lahko se tudi srečajo in pogovorijo z bivšimi prostovoljci. Usposabljanje pred odhodom je obvezno za vse prostovoljce.

Usposabljanje po prihodu

Cilj usposabljanja po prihodu je, da Nacionalna agencija zagotovi možnosti, da se prostovoljci spoznajo z gostiteljsko državo in okoljem, v katerem bodo živeli in delovali ter da spoznava druge prostovoljce. V posameznih primerih lahko gostiteljska organizacija (ki gosti vsaj 5 prostovoljcev) pripravi usposabljanje ob prihodu, pri tem pa mora slediti usmeritvam, ki jih postavlja Evropska komisija.

Vmesno srečanje

Vmesno srečanje omogoča prostovoljcem, da ocenijo prvo obdobje prostovoljne službe in svoje izkušnje izmenjajo z drugimi prostovoljci, ki prihajajo iz drugih projektov drugih gostiteljskih organizacij. Udeležba na srečanju je obvezna za vse prostovoljce.

Ta navodila veljajo samo za projekte med programskimi državami.

KAKŠNE VRSTE PODPORA JE DOSEGLJIVA PRI EVROPSKI PROSTOVOLJNI SLUŽBI?

Akcija 5 programa MLADINA - Podporne aktivnosti - omogoča mladinskim delavcem ali mladinskim voditeljem, da si poiščejo ustrezne partnerske organizacije in pripravijo ali izboljšajo kakovost EVS projektov.

Pošiljajoča organizacija ima možnost izvedbe **pripravljalnega obiska** po vzpostavitvi EVS partnerstva. Cilj pripravljalnega obiska je omogočanje boljšega stika in dogovarjanje med pošiljajočo in gostiteljsko organizacijo. V posameznih primerih je v pripravljalni obisk lahko vključen tudi prostovoljec, če ima gostiteljski projekt posebne značilnosti.

Akcija 5 ravno tako podpira usposabljanje mladinskih delavcev ali mladinskih voditeljev za upravljanje in vodenje projektov ter za spoznavanje metod medkulturnega učenja.

Več informacij glede Podpornih aktivnosti ponuja Akcija 5

KATERA SO PREDNOSTNA PODROČJA?

Pri sprejemu projektov v program imajo prednost projekti:

- ki so osredotočeni na mlade, ki sicer nimajo lahkega dostopa do programa,
- kjer EVS projekt pomeni nadgradnjo že obstoječemu partnerstvu ali se oblikujejo nova partnerstva med organizacijami/društvi/strukturami, ki delujejo na socialnem, kulturnem, mladinskem ali okoljevarstvenem področju,

- vključujejo organizacije, ki še niso sodelovale pri Evropski prostovoljni službi,
- pokrivajo nova področja aktivnosti ali imajo inovativne lastnosti,
- prispevajo k razvoju lokalnih skupnosti.

Posamezne države lahko zgoraj naštetim prednostnim usmeritvam dodajo nacionalne prednostne usmeritve, kot je geografska uravnoveženost izvajanja projektov znotraj države, področje aktivnosti itn. Podrobnejše informacije so na voljo na *Nacionalni agenciji*.

KAKO SE FINANCIRA PROJEKT?

Finančna podpora projektom EVS temelji na načelih sofinanciranja. To pomeni, da so prispevki v denarju ali v naravi iz različnih virov potrebni za kritje vseh stroškov projekta. Evropska unija bo plačala določene stroške in prispevala h kritju drugih stroškov pošiljajoče in gostiteljske organizacije.

Razen za potne stroške prostovoljca, žepnino in izredne stroške prispevek skupnosti ni povezan s točno določenimi stroški in organizacije lahko uporabijo sredstva po svoji presoji, dokler izpolnjujejo obveznosti, ki so predstavljene v nadaljevanju. Prispevek je izračunan na podlagi pavšalnih zneskov in ga ni treba utemeljevati oziroma upravičevati.

Finančna podpora je dosegljiva za pošiljajočo organizacijo ter v posameznih primerih za koordinacijsko organizacijo.

Pošiljajoča organizacija

Prispevek iz programa MLADINA	Obveznosti pošiljajoče organizacije
<ul style="list-style-type: none"> ▪ stroški mednarodne vozovnice prostovoljca (100 % dejanskih stroškov na podlagi vozovnice), ▪ stroški vize in cepljenja, ▪ prispevek k stroškom pošiljajoče organizacije (pavšalni prispevek). <p>Projekti, ki vključujejo mlade z manj priložnostmi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ izredni stroški (100 % dejanskih stroškov na podlagi računov), ▪ nadaljevalni pripravljalni obisk (dejanski stroški in pavšalni prispevek za največ 2 dneva). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ izbor in priprava prostovoljca, ▪ vzdrževanje stikov med opravljanjem EVS, ▪ zaključna ocena učinkov in projekta, ▪ aktivnosti po vrnitvi prostovoljca, ▪ ureditev dovoljenja za bivanje oziroma delovne vize in zavarovanja.

Gostiteljska organizacija

Prispevek iz programa MLADINA	Obveznosti gostiteljske organizacije
<ul style="list-style-type: none"> ▪ žepnina prostovoljca (pavšalna višina prispevka na mesec), ▪ prispevek k stroškom gostiteljske organizacije (pavšalni prispevek), ▪ izredni stroški (dejanski stroški na podlagi računov) pri projektih, ki vključujejo mlade z manj priložnostmi. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ usposabljanje za opravljanje nalog in zadolžitev, ▪ osebna podpora prostovoljcu, ▪ zagotovitev mentorja, ▪ jezikovno usposabljanje, ▪ nastanitev in prehrana prostovoljca, ▪ prevoz na oziroma z dela,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Če gostiteljska organizacija organizira tudi seminar ob prihodu prostovoljcev (minimalno vsaj 5 udeležencev), 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ izvajanje vsebin, ki so določene kot obvezne sestavine

je upravičena do pavšalnega prispevka za kritje stroškov seminarja, in sicer po osebi na dan (do pet dni).	seminarjev ob prihodu prostovoljcev.
--	--------------------------------------

Nadaljevalni pripravljalni obisk

Če pri projektu sodelujejo *mladi z manj priložnostmi*, je priporočljiva izvedba nadaljevalnega pripravljalnega obiska gostiteljske organizacije. Prijavitelj lahko pridobi 100 % sredstev za mednarodno vozovnico in pavšalni prispevek na dan za kritje stroškov nastanitve in prehrane. Obisk traja največ dva dni (dnevi potovanja se ne štejejo) in se ga lahko udeleži ena oseba oziroma dve osebi, pri čemer je druga oseba prostovoljec. Obisk se izvaja v državi, ki bo gostila prostovoljca.

Izredni stroški

V projektih, kjer sodelujejo mladi z manj priložnostmi, prispevek skupnosti lahko pokrije tudi izredne stroške prostovoljca, če je to potrebno in utemeljeno. Izredni stroški predstavljajo sprejete stroške, ki so povezani s posebnimi potrebami prostovoljca (medicinska prisotnost, dodatne priprave itn.). Povračilo izrednih stroškov je izplačano pošiljajoči organizaciji v celoti na podlagi računov, ki so razumno visoki ter nedvomno upravičljivi.

Vsi izredni stroški so dejanski stroški, ki jih je treba utemeljiti in predložiti račune.

KAKO PRIPRAVITI IN PREDLOŽITI PROŠNJO ZA EVS PROJEKT?

Kako pripraviti projekt?

Če si prostovoljec

V večini primerov so prostovoljci tisti, ki prevzamejo pobudo za vzpostavitev stika s pošiljajočo in gostiteljsko organizacijo.

Prvi korak je pridobitev pošiljajoče organizacije ter skupno iskanje možnih gostiteljev po *podatkovni bazi*. (Podrobnosti v zvezi s pridobitvijo podatkovne baze se posreduje Nacionalna agencija.) Druga možnost je, da prostovoljec poišče pošiljajočo organizacijo, ki že ima vzpostavljene stike z gostiteljsko organizacijo.

Če ste pošiljajoča organizacija

Podatkovna baza gostiteljskih organizacij je dostopna na spletni strani <http://youth.cec.eu.int/>, podrobnosti pa posreduje *Nacionalna agencija*. Stike s partnerji je mogoče obnoviti na osnovi prejšnjega sodelovanja, pod pogojem, da so sprejeti kot EVS gostiteljske organizacije.

Če ste gostiteljska organizacija

Pred sprejemom Evropske komisije

Vse organizacije, zainteresirane za gostiteljstvo prostovoljcev, morajo najprej pridobiti soglasje Evropske komisije. Prvi korak je, izpolnitev [obrazca za Izraz interesa za gostiteljstvo prostovoljca](#) in dostava Nacionalni agenciji. Izraz interesa za gostiteljstvo je predvidoma možno oddati v prvi polovici vsakega meseca, vendar je natančne roke za oddajo treba preveriti pri Nacionalni agenciji. Namen predhodne predložitve predloga za gostiteljstvo prostovoljcev je v tem, da zagotovimo kakovost EVS projektov in spodbujamo partnerstva. Seleksijski odbor, ki ga redno sklicuje Evropska komisija, pregleda vse predloge. Če predlog pridobi pozitivno mnenje, je uvrščen v bazo podatkov vseh gostiteljskih organizacij, nato pa se prične iskanje pošiljajoče organizacije in prostovoljca.

Opozorilo: Izraz interesa za gostiteljstvo prostovoljcev je veljaven tri leta in se ponavadi ne oblikuje za en sam projekt. Sprejem Izraza interesa za gostitev EVS projekta ne zagotavlja, da bo prošnja za sprejem projekta v program avtomatično sprejeta in s tem pridobitev finančne podpore dosežena.

Po sprejemu Evropske komisije

Zainteresirani prostovoljci in pošiljajoče organizacije lahko pregledajo *podatkovno bazo* možnih gostiteljskih namestitev prostovoljcev, kjer so opisi vseh možnih projektov, zato lahko vsakdo kadarkoli stopi v stik z interesenti z namenom, da vzpostavi partnerstvo. Če že imate partnerja in je to zapisano v vašem izrazu interesa, bo to dejstvo vključeno v podatkovno bazo. Načeloma naj bi gostiteljska organizacija odgovorila zainteresirani pošiljajoči organizaciji ali prostovoljcu v roku enega meseca.

Interesent lahko tudi prevzame pobudo in stopi v stik z organizacijo, ki jo že pozna ali s katero je že sodeloval, na primer v okviru drugih evropskih programov ali aktivnosti.

Kako predložiti prošnjo za sprejem projekta v program?

Po vzpostavitvi partnerstva bosta pošiljajoča in gostiteljska organizacija pripravili ustrezne [prošnje za sprejem projektov v program](#) za pridobitev podpore. Prošnji pošljeta Nacionalnim agencijam v pošiljajoči in gostiteljski državi ob [prijavnem roku](#). Prostovoljci morajo biti vključeni v pripravo prošenj za sprejem projekta v program, saj s tem lahko vplivajo na vsebino projekta.

Projekti se lahko začnejo izvajati šele potem, ko Nacionalni agenciji v pošiljajoči in gostiteljski državi sprejmeta projekte v program. Gostiteljska in pošiljajoča organizacija v projektu ena-ena bosta prejeli finančno podporo neposredno od svojih Nacionalnih agencij ter bosta odgovorni za vse pogodbene obveznosti in obveznosti poročanja za svoj del projekta.

POGODBENE OBVEZNOSTI

Pogodba

Po sprejetju projekta EVS v program bo sklenjena pogodba z upravičenci, ki bo določala pogoje in način uporabe sredstev skupnosti. Evropska unija bo dodelila prispevek projektu. Pošiljajoča, gostiteljska ali koordinacijska organizacija se bodo zavezale k izpolnitvi svojih pogodbenih obveznosti, kot so bile predstavljene predhodno. (povezava na tekst zgoraj Odgovornosti posameznega partnerja)

Evropska komisija ali Nacionalna agencija lahko s pregledom na terenu ugotavljata izvajanje in doslednost spoštovanja vseh pogodbenih obveznosti. Izpolnjevanje pogodbenih obveznosti mora pisno potrditi tudi prostovoljec.

Če v teku izvajanja projekta nastopijo nepričakovane okoliščine, ki preprečijo izpolnitev pogodbe, morajo partnerji v projektu takoj obvestiti Evropsko komisijo ali svojo Nacionalno agencijo, da se dogovorijo za nadaljnje postopke.

Če projekt ni izveden v skladu s pogodbo, lahko Evropska komisija ali Nacionalna agencija odpove pogodbo in zahteva povrnitev vsega ali dela prispevka.

Zavarovanje

S pomočjo sporazuma Evropske komisije z imenovano zavarovalnico so vsi prostovoljci zavarovani za primere bolezni, nesreče, trajne invalidnosti in repatriacije v primeru resnejše bolezni, nesreče ali smrti. Zavarovanje krije tudi civilno odgovornost. Takšno zavarovanje je dodatek k zavarovanju, ki ga nudijo sistemi zdravstvenega zavarovanja v posamezni državi, ter ga udeleženci uveljavljajo na podlagi obrazca E 111 ali drugega podobnega obrazca (*obrazec za zdravstveno zavarovanje v tujini, ki ga v Sloveniji dobite na območnih zavodih za zdravstveno zavarovanje*).

Stroške zavarovanja plača neposredno Evropska komisija in niso vključeni v finančne načrte projektov. [Več informacij o tem zavarovanju posreduje Nacionalna agencija.](#)

Pošiljajoča organizacija je odgovorna za pravočasno posredovanje podatkov na naslov zavarovalnice pred začetkom prostovoljne službe v tujini. Dodatne informacije o zavarovanju posreduje Nacionalna agencija. Informacije, katere stroške krije zavarovanje ter do katerega zneska, pa so podane v nadaljevanju.

Dovoljenje za bivanje, delovna viza

Pogoji za pridobitev dovoljenja za bivanje oziroma delovne vize, ki so različni v posameznih programskih državah, so zbrani in opisani v brošuri z naslovom [Moving in Europe](#). Več informacij ponuja Nacionalna agencija.

Pošiljajoča in gostiteljska organizacija sta odgovorni za zagotovitev vseh potrebnih dokumentov za pridobitev ustreznih dovoljenj za prostovoljca pred njegovim odhodom. Priporočljivo je pravočasno urejanje dokumentov, saj so postopki lahko zelo dolgotrajni.

Evropski večstranski projekti

Evropske mreže in nevladne organizacije, ki delujejo na evropski ravni, lahko prijavljajo t.i. evropske večstranske projekte.

Evropski večstranski projekti lahko potekajo le v programskih državah in vključujejo le partnerske organizacije iz [programskih držav](#)*.

Evropski večstranski projekti prispevajo k razvoju celotne Akcije 2, uvajajo nove metode dela in so inovativni. Natančno spremljanje teh projektov in njihovo nadaljevanje po zaključku aktivnosti omogočajo prenašanje teh izkušenj tudi na druge države in akterje pri programu.

Kdo lahko predloži prošnjo za sprejem projekta v program?

[Prošnja za sprejem projekta v program](#) lahko predloži vsaka nevladna organizacija, mreža ali organ lokalne oblasti, ki ima partnerje vsaj v osmih programskih državah.

Pri evropskih večstranskih projektih mora sodelovati vsaj šest različnih programskih držav, ki se dogovorijo za izmenjavo prostovoljcev. Projekti se lahko izvajajo v katerikoli programski državi. Vsak evropski večstranski projekt mora imeti koordinacijsko organizacijo s sedežem v eni izmed programskih držav. Koordinacijska organizacija prevzame osrednjo vlogo v imenu vseh sodelujočih partnerjev in prevzame dolžnost izpolnjevanja pogodbenih obveznosti v zvezi s projektom. Odgovorna je tudi za predložitev prošnje za sprejem projekta v program. Prošnja mora vsebovati natančne podatke o vseh sodelujočih partnerjih. Koordinacijska organizacija je odgovorna za splošno upravljanje in vodenje projekta, vključno s pogodbenimi in finančnimi vidiki ter zagotavlja vse informacije, ki jih zahteva Evropska komisija.

Koordinacijska organizacija je zadolžena za izvedbo usposabljanj in pretok informacij med sodelujočim partnerji. Odgovorna je za vzpostavljanje in ohranjanje povezovanj na evropski ravni in zagotavlja neposredno vključenost vseh partnerjev.

Kakšni so pogoji za sprejem projekta v program?

Poleg splošnih pogojev za pridobitev finančne podpore iz programa veljajo tudi naslednji pogoji za sprejem evropskega večstranskega projekta v program in s tem pridobitev finančne podpore:

- **Vsebina projekta**

Projekt mora imeti močno in koherentno tematsko vsebino.
Projekt mora predstavljati prizadevanje za vključitev v nove aktivnosti ali razširitev obsega znanj.
Evropska razsežnost projekta mora biti zagotovljena s skupnim pristopom v koordinaciji, oblikovanju mreže ter izmenjavi dobrih praks med vsemi partnerji.
Projekt mora imeti jasno opredeljen način prenosa izkušenj na projekte decentraliziranega dela programa MLADINA.
- **Partnerji**

Sodelovati morajo vsaj tri pošiljajoče organizacije in vsaj tri gostiteljske organizacije iz različnih programskih držav.
Pri partnerstvih, ki so že sodelovala v EVS, morajo predlagani projekti vključevati vsaj 20 % partnerjev, ki še niso sodelovali v EVS.
- **Prostovoljci**

Najmanj 12 in največ 60 prostovoljcev iz vsaj treh različnih programskih držav.
Največ 4 prostovoljci pri eni gostiteljski organizaciji in ne več kot dva iz iste države.
- **Trajanje projekta**

Projekt ne sme trajati dlje kot 24 mesecev, vključno s pripravo in aktivnostmi po zaključku prostovoljne službe. Posamezno obdobje prostovoljne službe ne sme presegati 12 mesecev, z izjemo pri projektih, ki vključujejo mlade z manj priložnostmi.
- **Usposabljanje**

Projekt mora vključevati tudi usposabljanje za prostovoljce pred odhodom, ob prihodu v drugo državo in vmesno srečanje prostovoljcev. Podrobnosti o usposabljanjih morajo biti opisane v prošnji za sprejem projekta v program. Sodelovanje z Nacionalno agencijo je koristno.

Kadar je možno, naj se uporabijo usposabljanja, ki jih pripravljajo Nacionalne agencije. Usposabljanje ob prihodu lahko organizira tudi koordinacijska organizacija (če je število prostovoljcev, ki prihajajo iz programskih držav, najmanj pet).

- **Nadaljnji projekti**

Vsi projekti, ki sledijo večstranskemu projektu, pomenijo nadaljnji razvoj vsebin projekta in izhajajo iz izkušenj in rezultatov evalvacije preteklih projektov. V nove projekte mora biti vključenih najmanj 20 % novih partnerjev, ki še niso pripravljali EVS projektov.

KATERA SO PREDNOSTNA PODROČJA PRI DODELJEVANJU FINANČNE PODPORE?

Evropska komisija bo dala prednost tistim projektom, ki se bodo navezovali na vsebine, ki so povezane z vključevanjem mladih z manj priložnostmi, in ki bodo vključevale organizacije, ki delajo z mladimi z manj priložnostmi.

KAKO SE FINANCIRA PROJEKT?

Koordinacijska organizacija lahko pridobi še dodatna sredstva iz programa MLADINA.

Prispevek iz programa MLADINA	Obveznosti koordinacijske organizacije
<ul style="list-style-type: none"> ▪ pavšalni prispevek za vsako partnersko organizacijo, ▪ 50 % sofinanciranje dejanskih stroškov na podlagi računov, ▪ sredstva za dejanske stroške za usposabljanje pred odhodom, usposabljanje ob prihodu ter vmesno srečanje (največ do višine, ki je določena).	<ul style="list-style-type: none"> ▪ administracija: stroški spremljanja projektov, stroški komunikacije, administrativni stroški in plače, ▪ druge aktivnosti: eno koordinacijsko srečanje, povezovanje posameznih gostiteljskih in pošiljajočih strani (srečanja, usposabljanje, gradiva), ▪ srečanja prostovoljcev: usposabljanje pred odhodom, vmesno srečanje in zaključna evalvacija, smiselnost in usklajenost s kriteriji Evropske komisije, ▪ usposabljanje ob prihodu, ki mora biti usklajeno s kriteriji Evropske komisije.

Stroški za aktivnosti koordinacijske organizacije morajo biti dejanski stroški aktivnosti, vključujejo pa administrativne in druge stroške. Najvišji znesek, ki ga lahko organizacije pridobijo, je 10.000,00 EUR. Stroške vsakega predlaganega projekta bo pregledala Evropska komisija ločeno, v povezavi z naravo/vsebino projekta in profilom prostovoljcev, trajanjem projekta, številom vključenih držav, številom predvidenih srečanj med partnerji ter povprečnim številom delovnih ur, porabljenih za upravljanje projekta. Dodatno se lahko pridobi tudi sredstva za usposabljanja in srečanja prostovoljcev.

Podrobnejše informacije o prispevkih iz programa so podane v poglavju o [pravilih financiranja](#).

KAKO PRIPRAVITI EVROPSKI VEČSTRANSKI PROJEKT?

Pred sprejemom gostiteljske organizacije s strani Evropske komisije - [Izraz interesa za gostiteljstvo prostovoljcev](#).

Vse organizacije, zainteresirane za gostiteljstvo prostovoljcev, morajo najprej pridobiti soglasje Evropske komisije. Prvi korak je, da izpolnite obrazec za Izraz interesa za gostiteljstvo prostovoljca in ga pošljete na Nacionalno agencijo (preverite roke za oddajo obrazcev pri Nacionalni agenciji). Namen predhodne predložitve predloga za gostiteljstvo prostovoljcev je, da zagotovimo kvaliteto EVS projektov in spodbujamo partnerstva. Seleksijski odbor, ki ga redno sklicuje Evropska komisija, pregleda vse predloge. Če predlog pridobi pozitivno mnenje, je uvrščen v *bazo podatkov vseh gostiteljskih organizacij* in lahko pričnete z iskanjem pošiljajoče organizacije in prostovoljca. Opozorilo: Izraz interesa za gostiteljstvo prostovoljcev je veljaven tri leta in se ponavadi oblikuje za en sam projekt. Sprejem Izraza interesa za gostitevev EVS projekta ne zagotavlja, da bo prošnja za sprejem projekta v program in s tem pridobitev finančne podpore avtomatično sprejeta.

Po sprejemu Evropske komisije

Zainteresirani prostovoljci in pošiljajoče organizacije lahko pregledajo *podatkovno bazo* možnih gostiteljskih namestitev prostovoljcev, kjer so opisi vseh možnih projektov, zato lahko vsakdo kadarkoli stopi v stik z interesei z namenom, da vzpostavi partnerstvo. Če že imate partnerja in je to zapisano v vašem izrazu interesa, bo to dejstvo vključeno v podatkovno bazo. Načeloma naj bi gostiteljska organizacija odgovorila zainteresirani pošiljajoči organizaciji ali prostovoljcu v roku enega meseca.

Interesent lahko tudi prevzame pobudo in stopi v stik z organizacijo, ki jo že pozna ali s katero je že sodeloval, na primer v okviru drugih evropskih programov ali aktivnosti.

KAKO PREDLOŽITI PROŠNJO ZA SPREJEM PROJEKTA V PROGRAM?

[Uradne obrazce prošnji za sprejem projekta](#) posredujejo na Nacionalnih agencijah in pri Evropski komisiji, prav tako so dostopni tudi na spletni strani Evropske komisije in drugih spletnih straneh. Prošnje za sprejem projekta v program morate predložiti do enega izmed *določenih rokov za oddajo prošenj*. Obrnite se na Nacionalno agencijo za pomoč pri izpolnjevanju prošnje za sprejem projekta v program.

Odgovornost za predložitev prošnje za sprejem projekta v program prevzame ena izmed partnerskih organizacij, ki je tudi odgovorna za izvedbo projekta. Odgovorna organizacija bo prejela sredstva za celoten projekt in je zadolžena za razdelitev pripadajočih delov sredstev med partnerje. Ta organizacija je prav tako odgovorna za predložitev *poročila* in vseh računov.

PROŠNJE ZA SPREJEM PROJEKTOV EVROPSKE PROSTOVOLJNE SLUŽBE V PROGRAM

[Prošnja za sprejem projekta Evropske prostovojne službe - Pošiljajoča organizacija v projektih ena-ena](#)
[Prošnja za sprejem projekta Evropske prostovoljne službe - Gostiteljska organizacija v projektih ena-ena](#)
[Prošnja za sprejem projekta Evropske prostovoljne službe - Koordinacijski projekt oz. projekt s tretjimi državami \(eng\)](#)

[Izraz interesa za gostiteljstvo](#)

[Pregled pravil sofinanciranja za projekte Evropske prostovoljne službe](#)

[Višina žepnin prostovoljcev za leto 2003](#)

INFORMATIVNI IZRAČUN SOFINANCIRANJA

Prijaviteljska organizacija bo:

- [gostila prostovoljca,](#)
- [poslala prostovoljca v drugo državo.](#)

** Katere so Programske države?*

Države, ki lahko sodelujejo v vseh petih akcijah programa MLADINA, se imenujejo "Programske države".

<i>15 držav članic Evropske unije (EU)</i>		
<i>Avstrija</i>	<i>Grčija</i>	<i>Nizozemska</i>
<i>Belgija</i>	<i>Irska</i>	<i>Portugalska</i>
<i>Danska</i>	<i>Italija</i>	<i>Španija</i>
<i>Finska</i>	<i>Luxemburg</i>	<i>Švedska</i>
<i>Francija</i>	<i>Nemčija</i>	<i>Velika Britanija</i>

<i>3 države EFTA, ki so članice Evropskega ekonomskega prostora (EEA)</i>		
<i>Islandija</i>	<i>Liechtenstein</i>	<i>Norveška</i>

<i>12 držav kandidatk za članstvo v Evropski uniji (pridružene države)</i>		
<i>Bolgarija</i>	<i>Latvija</i>	<i>Poljska</i>
<i>Ciper</i>	<i>Litva</i>	<i>Romunija</i>
<i>Češka republika</i>	<i>Madžarska</i>	<i>Slovaška republika</i>
<i>Estonija</i>	<i>Malta</i>	<i>Slovenija</i>

Opozorilo glede Turčije

Turčija je pridružena država, ki pričakuje, da bo kot "Programska država" lahko polno sodelovala v programu v prihodnjih letih. Trenutno je vključena v program MLADINA kot tretja država.

**** Katere druge države lahko sodelujejo v programu MLADINA?**

Države iz drugih delov sveta ("tretje države"), ki lahko sodelujejo v akcijah 1, 2 in 5 programa MLADINA so razdeljene v več prioritetenih regij:

<i>1. prioritete regije</i>			<i>2. prioritete regija</i>
<i>Mediterranske partnerske države</i>	<i>Skupnost neodvisnih držav (SND)⁹⁷</i>	<i>Jugovzhodna Evropa⁹⁸</i>	<i>Latinska Amerika</i>
<i>Alžirija Ciper Egipt Izrael Jordanija Libanon Malta Maroko Sirija Tunizija Turčija Zahodni breg in Gaza</i>	<i>Armenija Azerbajdžan Belorusija Gruzija Moldavija Rusija Ukrajina</i>	<i>Albanija Bosna in Hercegovina Hrvaška Makedonija (FYROM) Srbija in Črna gora</i>	<i>Argentina Bolivija Brazilija Čile Ekvador Gvatemala Honduras Kolumbija Kostarika Kuba Mehika Nikaragva Panama Paragvaj Peru El Salvador Urugvaj Venezuela</i>

Druge države v drugih delih sveta načeloma niso ciljne države programa MLADINA. Da bi poudarila politične prioritete kot odgovor na politični razvoj ali kot promocijo programa MLADINA, pa lahko Evropska komisija podpre pilotske projekte ali projekte z visoko promocijsko vrednostjo, v katere so vključene države zunaj zgoraj omenjenih regij. Pred predložitvijo prošnje za projekte, v katere so vključene te države, je koristno posvetovanje z Evropsko komisijo.

Euro-Mediterranski mladinski akcijski program (Euro-Med)⁹⁹

Euro-Med mladinski program daje dvanajstim mediteranskim partnerskim državam privilegiran položaj v okviru sodelovanja s tretjimi državami na področju mladine. Cilj tega programa je omogočiti integracijo mladih v družbeno in delovno življenje ter spodbuditi demokratične procese civilne družbe v mediteranskih partnerskih državah. Bolj specifičen cilj programa je izboljšanje medsebojnega razumevanja med mladimi vzdolž mediteranskega bazena. Le tako lahko mladi pripomorejo k večjemu obojestranskemu spoštovanju, toleranci in dialogu med različnimi kulturami. Naslednji cilj programa je povečanje vloge mladinskih organizacij, razvijanje aktivnega državljanstva za mlade (predvsem za mlade ženske) in pospeševanje izmenjave informacij, izkušenj in strokovnega znanja med akterji na področju mladine.

⁹⁷ Skozi celoten Vodnik se izraz SND nanaša le na te države.

⁹⁸ Za nadaljnje informacije preveriti spletno stran <http://mladina.movit.si/SEEintro.htm> oz. kontaktirati SEE YOUTH Resource Centre, tel: +386 1 42 65 269, e-pošta: see.youth@mladina.movit.si.

⁹⁹ Za nadaljnje informacije o možnostih usposabljanja v okviru Euro-Med sodelovanja preverite spletno stran www.salto-youth.net.

Priloga B: Nekaj utrinkov iz neformalnih izobraževalnih aktivnosti, ki potekajo v okviru projektov društva Mozaik in (bodisi posredno, bodisi neposredno) prispevajo k spodbujanju strpnosti

Različne **medkulturne igrice** (ki temeljijo na priločniku T-kit za medkulturno učenje) predstavljajo inovativen pristop za lažje in bolj pozitivno sprejemanje drugačnosti...

PISMO IMAM ZA VSE TISTE...

V krog postavite en stol manj kot je udeležencev igre. Usedite se na stole, eden izmed vas ostane brez stola. Ta oseba se postavi v sredino in reče: "Pismo imam za vse tiste... ki imajo modre oči." To pomeni, da morajo vsi udeleženci z modrimi očmi zamenjati stole, tisti, ki je na sredini, pa mora izkoristiti priložnost in sedeti na prost stol. Kdor ostane brez stola, postane novi 'poštar'. Spet izbere neko značilnost, ki je skupna večim udeležencem, nekaj, kar si želijo ali jim veliko pomeni. Na koncu boste ugotovili, koliko skupnega imate!!!

STOLČKANJE

V krog postavite stole. Vsak naj se povzpne na svoj stol. Naloga sodelujočih je, da se, ne da bi stopili na tla, po stolah razvrstijo po abecedi (po začetni črki imena). Pri tem uporabite vse svoje spretnosti, nihče pa ne sme stopiti na tla. Če se to vendarle zgodi, igro ponovite. Sicer pa si zaslužno čestitajte!!!

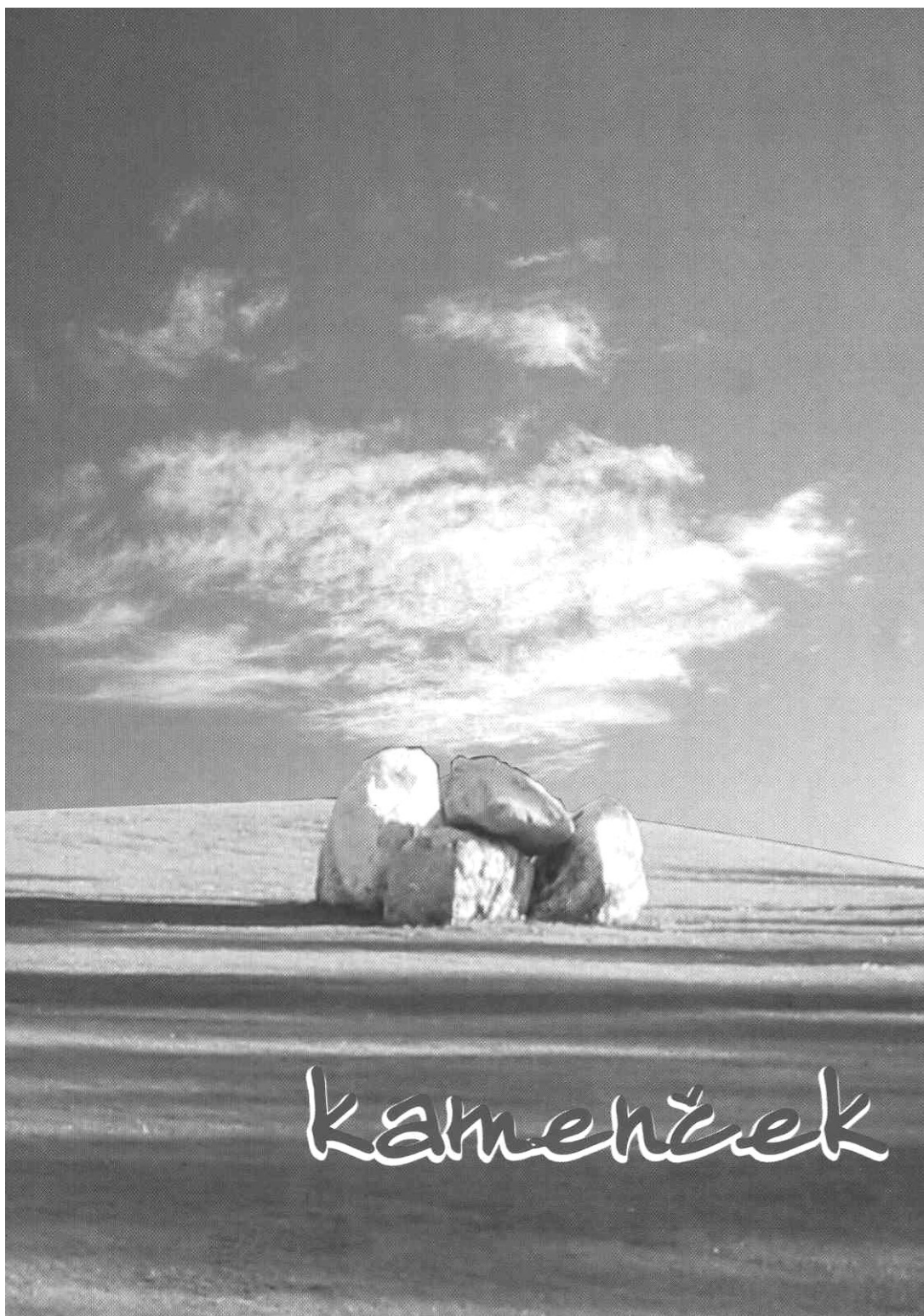
MINEŠTRA

Postavite se v krog, primite se za roke in vsak naj si zapomni, koga drži za desno in koga za levo roko. Potem se spustite in v območju kroga dve minuti pomešani hodite naokoli. Po dveh minutah naj vodja ustavi igrico. Ustavite se in poskušajte prijeti za roke tako, da se vsi skupaj držite enako kot prej - s svojim desnim in levim sosedom iz začetnega kroga. Verige nikakor ne smete pretrgati (ne smete se spustiti). Z vztrajnostjo in potrpežljivostjo se poskušate izviti tako, da bo nastal enak krog, kot je bil na začetku. Če vam ne uspe, lahko igrico prekinete in začnete znova.

ČEBULA RAZLIČNOSTI

Oblikujte dva kroga, zunanjšega in notranjšega, tako da se pari med seboj gledajo. Vsak par mora čim hitreje najti značilnost (navado, željo, najljubšo stvar), ki je skupna obema v paru, in jo izraziti (na različne načine; lahko uporabite pantomimo, lahko zapojete, nekaj zakličete,...). Ko to storita, se tisti, ki je v zunanjem krogu, pomakne na desno, in novi pari morajo spet najti neko skupno značilnost. Pari se lahko zamenjajo, kolikokrat želite... Pozor: igra je lahko glasna in kaotična.

Tudi mladinska revija je lahko sredstvo v boju proti predsodkom...

... revija mladih na temo strpnosti

...pa ne zgolj strpnosti do beguncev,
temveč strpnosti v širšem smislu - v smislu
sprejemanja drugačnosti nasploh...

...da lahko k temu pripomore tudi preprosta mladinska revija,
dokazujejo naslednji prispevki mladih,
ki sodelujejo pri nastajanju revije Kamenček...

Invalidi med nami

Kako se počutijo invalidi v naši družbi? Verjetno normalno. Vsaj dokler z njimi ravnamo kot z normalnimi ljudmi, ne pa kot z nesposobneži. Samo zato, ker so na invalidskem vozičku, še ne pomeni, da ne morejo sami jesti ali pa sami posoliti juhe. Zakaj ljudje, ko vidijo invalida, najprej pomislijo: »Joj, kako je bogi!«

Čprav so invalidi, so še vedno ljudje. Saj vem, da ljudje, ko jim tako hitijo pomagat, mislijo le dobro, a jih s tem nevede lahko zelo prizadanejo. Ampak kako vedeti, kdaj invalid pravzaprav potrebuje našo pomoč? Seveda je vse odvisno od tega, kakšen invalid je. Če je npr. paraplegik, to pomeni, da ne more hoditi. Torej lahko z rokami dela, kar želi. Če pa je tetraplegik, pomeni, da ne more hoditi in ne more uporabljati rok. Če srečamo paraplegika, ki želi na avtobus, mu pomagajmo, ker mu bo samemu težko uspelo. Če pa gremo na večerjo s paraplegikom, mu ni treba podajati vsega, kar kahko doseže sam. Drugače bi bilo, če bi nam sam rekel, naj mu podamo kakšno stvar, ker je na drugem koncu mize. Takrat mu jo seveda podamo. Pri tetraplegiku je drugače, saj nekateri lahko premikajo roke, čeprav težko. Nobene potrebe ni, da se nam invalidi smilijo. Veliko stvari so sposobni narediti sami. Morda se fizično ne morejo postaviti na lastne noge, a so vseeno z obema nogama na trdnih tleh.

Kako pa invalidi dobijo službo? Mnogi invalidi imajo dokaj solidno izobrazbo, nekateri imajo višjo, nekateri celo zelo visoko izobrazbo, a jim to kljub vsemu trudu ne pomaga. Danes je težko dobiti službo, že če si »kompleten«. Če pa si invalid...

Sprašujem se, ali se sploh splača hoditi na razgovor za službo, če veš, da te bodo ob pogledu na invalidski voziček brez pomislekov in brez kakršnekoli slabe vesti zavrnili? Če veš, da bodo v vsakem primeru raje zaposlili nekoga, ki morda ni tako usposobljen, zagnan in marljiv kot ti. Zakaj? Verjetno mislijo, da jim bo neprijetno, ker bodo vsak dan v družbi invalida. Morda mislijo, da svojega dela ni sposoben opravljati enako dobro in kvalitetno kot nekdo, ki čisto slučajno ni invalid. Kaj boš storil? Ali se boš sprijaznil s svojo usodo, ali se boš boril za nekaj, do česar imaš tudi ti vso pravico, ravno tako kot nekdo drug. Mislim, da se nekateri preslabo zavedajo, da so invalidi sposobni ogromno stvari. Morda ne morejo opravljati nekaterih poklicev, kjer potrebujejo obe zdravi roki in nogi. Ampak vseeno so ljudje, ki mislijo in čutijo ravno tako kot mi.

Čprav je nekdo drugačen od nas, še ne pomeni, da je slabši od nas, ali pa, da bi se nam moral smiliti. Veliko invalidov doseže visoke poslovne in športne uspehe. Tudi zasebno življenje imajo, kjer so lahko zelo uspešni. So poročeni, imajo otroke, ljubečo družino in dom. Živijo normalno življenje, ker so normalni ljudje. Le priložnost jim je treba dati. Mi pa si moramo prenehati zatiskati oči. Invalidi so tu in tu bodo ostali. Nobene potrebe ni, da z njimi ravnamo kot z nesposobneži samo zato, ker od časa do časa potrebujejo našo pomoč. Pomagajmo jim, tako da jih sprejmemo medse takšne, kot so.

drugačnost

Kaj je sploh to drugačnost? Je to druga barva kože? Je to drug jezik? Je to morda druga vera? Je nekdo, ki ima drugačno mišljenje od večine, drugačen? Je. Ljudje se razlikujemo po mnogočem; po jeziku, barvi, veri, državljanstvu ...Ali je to kriterij za ocenjevanje ljudi? Ne.

Ali drugačno pomeni slabše?

Ne!

Ali bomo obsodili vse Rome, če je eden ukradel kolo? Ali bomo obsojali vse muslimane zaradi nekaj teroristov? Ali bomo obsojali vse Američane zaradi enega predsednika? Ali bomo rekli, da so vsi invalidi nesposobni? Nikakor in odločno ne!

Vse ljudi moramo ocenjevati kot posameznike in po lastnih nazorih, ne po tujih. Če nam nekdo reče, daje neka oseba slaba, še ne pomeni, da je to res. Prepričati se moramo na lastne oči. Šele takrat lahko sami presodimo, ampak tudi takrat ne moremo reči komu drugemu, da je to res. Vsak se mora prepričati sam. Niso vedno vsi istega mnenja in prav je tako.

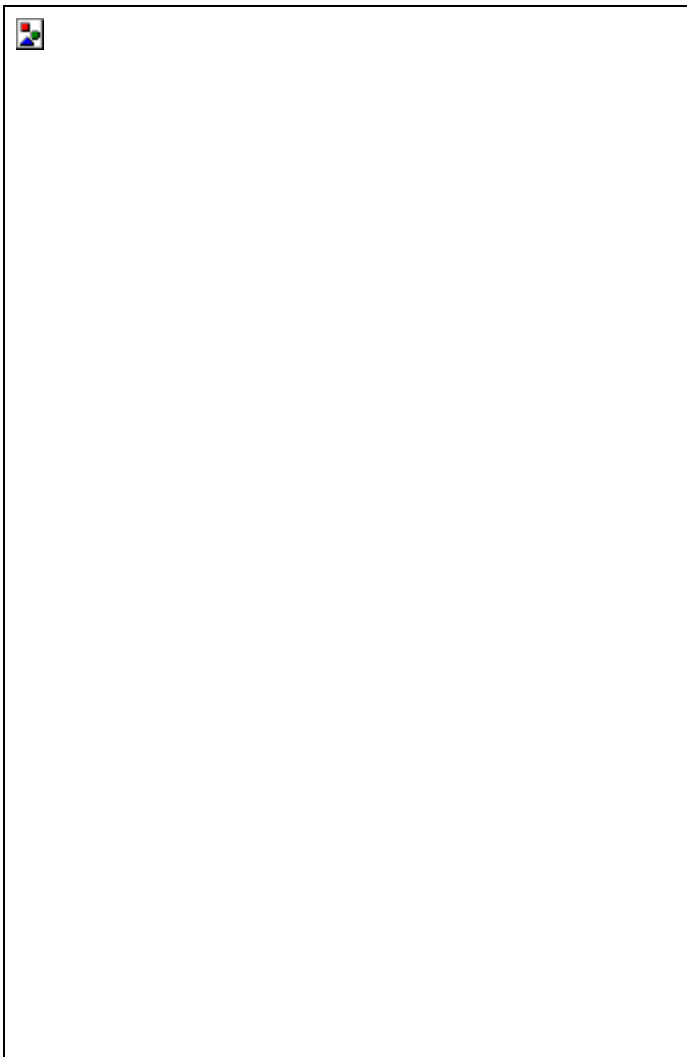
Morda pa ima kdo popolnoma drugačen pogled na svet od našega. Morda je bolj odprt za drugačnost. Kaj pravzaprav sploh lahko naredimo? Lahko se naučimo sprejemati ljudi takšne, kot so. Ne mečimo vseh v isti koš - Ljudje smo tako različni, da je to enostavno nemogoče. Različni ljudje imajo različen pogled na svet, različno dojemajo različne stvari. Ne obsojajmo in ne poskušajmo spreminjati nekoga samo zato, ker stvari počne drugače kot mi. Ker na življenje gleda z drugačne perspektive kot mi. Ne silimo ga, da počne to, kar počnemo mi, tako kot to počnemo mi, takrat ko to počnemo mi, kjer to počnemo mi, zaradi tega ker to počnemo mi. Ne spreminjajmo ga vase.

Če bi bili vsi enaki, bi svet postal enoličen. Dolgočasen. Bodimo drugačni. Podpirajmo druge, naj bodo drugačni, strpni in odprti za nekaj novega. Naj ne bodo omejeni na tisto, kar pravijo drugi. Naj imajo svoje mnenje, svojo opredelitev. Ko bomo drugačni mi, bo drugačen tudi svet.

... tole je zgolj drobtinica v mozaiku razmišljanj otrok in mladostnikov o drugačnosti. Gre za prispevke, ki potrjujejo hipotezo, da društvo Mozaik kot mladinska organizacija s svojimi neformalnimi izobraževalnimi aktivnostmi med drugim prispeva tudi k spodbujanju strpnosti in sprejemanju drugačnosti

Mozaičeki (kot so nas poimenovali naši prijatelji v Sarajevu) z veseljem sodelujemo na prireditvah, ki prispevajo k razvoju strpnosti, povečujejo osveščenost širše javnosti o problemih različnih marginaliziranih skupin, o pomenu prostovoljstva itn. ter spodbujajo dialog, toleranco in solidarnost, tako med mladimi kot v družbi nasploh...

...eden takšnih dogodkov je tudi prireditev ob svetovnem dnevu beguncev, na kateri že nekaj let aktivno sodeluje tudi društvo Mozaik

...tako smo tudi 20. junija 2003 pripravili kreativne delavnice in popestrili dogajanje na Dvornem trgu

Kultura je tisti univerzalni jezik, ki nas povezuje...

S izložbe "Portreti" u klubu Koncept

Slovinci izlažu fotografije

MOSTAR • Izložba fotografija udruženja Mozaik iz Ljubljane pod nazivom Portreti otvorena je u klubu Koncept u Mostaru. Riječ je o uzvratnoj posjeti mladih Slovenaca nevladinoj organizaciji Mladi most iz Mostara koji su u drugom mjesecu gostovali u Ljubljani sa svojom izložbom fotografija 165 dana.

— Fotografije na izložbi su rezultat rada mladih iz fotokupina po osnovnim školama, mladih iz Bosne i Hercegovine, koji su u Sloveniju došli kao izbjeglice i mladih azilanata — kazala nam je Sanja Majić, jedan od domaćina iz organizacije Mladi most. Izložba će biti otvorena do 4. travnja.

M. ŠKOBI

...z mednarodnim sodelovanjem gradimo mostove
prijateljstva in rušimo pregrade
med ljudmi, nacijami, verami,...